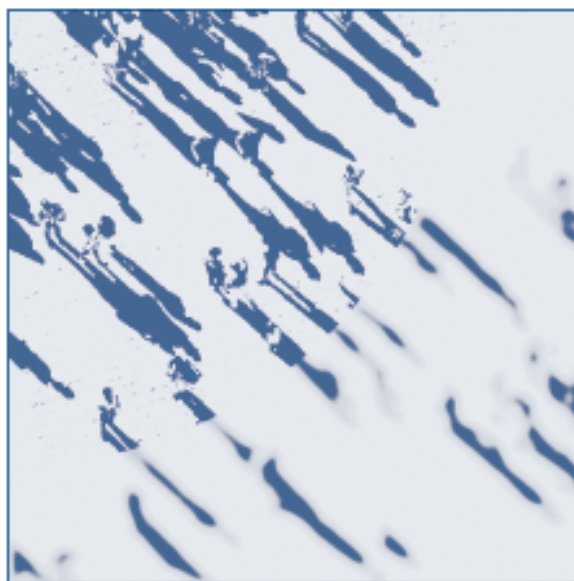
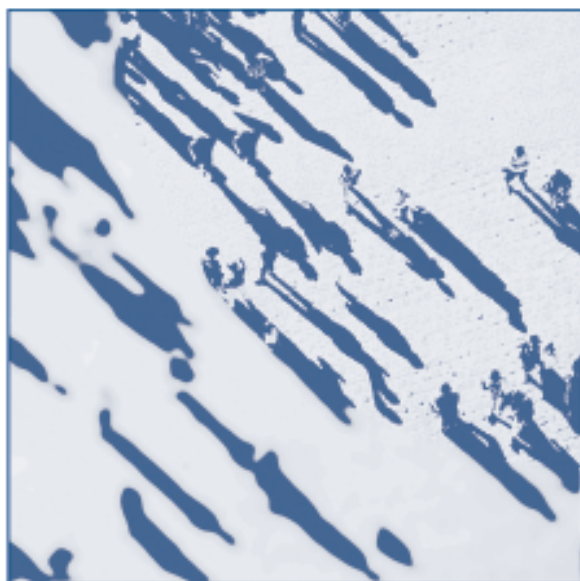

Sociálna situácia v Európskej únii v roku

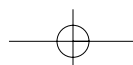

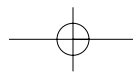
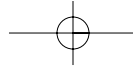
2004

Prehľad

Európska komisia

PREDAJ A PREDPLATENIE PUBLIKÁCIÍ

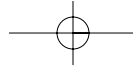
Platené publikácie, ktoré vydáva Úrad pre úradné publikácie, môžete dostať v našich predajných kanceláriách na celom svete.

Ako treba postupovať, aby ste získali niektorú z našich publikácií?

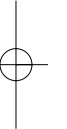
Zadovážte si zoznam našich predajných kancelárií, vyberte si kanceláriu, ktorá Vám najviac vyhovuje a zašlite na jej adresu objednávku.

Ako si zadovážite zoznam predajných kancelárií?

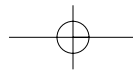
- Potrebnú informáciu nájdete na internetových stránkach Úradu pre úradné publikácie <http://publications.eu.int/>
- Zoznam si môžete objednať faxom na čísle (352) 2929-42758 a bude Vám zaslaný v tlačenej verzii.

KE-AP-04-001-SK-C

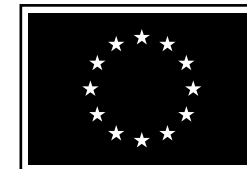

ISBN 92-894-9019-5

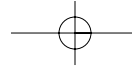
Sociálna situácia v Európskej únii v roku 2004

— Prehľad —

Európska komisia

Generálne riaditeľstvo pre
zamestnanosť, sociálne záležitosti
a rovnaké príležitosti

Obsah tejto publikácie sa nemusí bezpodmienečne zhodovať s názorom alebo so stanoviskom Európskej komisie (Generálneho riaditeľstva pre zamestnanosť, sociálne záležitosti a rovnaké príležitosti a Eurostatu).

Ak máte záujem dostávať elektronický informačný bulletin „ESmail“ Generálneho riaditeľstva Európskej komisie pre zamestnanosť, sociálne záležitosti a rovnaké príležitosti, pošlite, prosím, e-mail na adresu empl-esmail@cec.eu.int. Informačný bulletin sa vydáva pravidelne v anglickom, francúzskom a nemeckom jazyku.

***Europe Direct je služba, ktorá vám pomôže nájsť odpoveď
na vaše otázky o Európskej únii***

**Bezplatné telefónne číslo:
00 800 6 7 8 9 10 11**

Viac doplňujúcich informácií o Európskej únii je k dispozícii na internete.
Dostupné sú cez server Európa (<http://europa.eu.int>).

Katalogizačné údaje nájdete na konci tejto publikácie.

Luxemburg: Úrad pre vydávanie úradných publikácií Európskych spoločenstiev, 2005

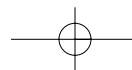
ISBN 92-894-9019-5

© Európske spoločenstvá, 2005

Rozmnožovanie je povolené len so súhlasom autora.

Printed in Belgium

VYTLAČENÉ NA BIELOM BEZCHLÓROVOM PAPIERI

Úvodné slovo

Správa o sociálnej situácii v Európskej únii – vydávaná každoročne od roku 2000 – poskytuje perspektívny pohľad na sociálnu dimenziu v Európskej únii ako prostredie vývoja sociálnej politiky a prispieva k monitorovaniu vývoja v sociálnej oblasti v rámci členských štátov. Ďalej vytvára väzby na ďalšie publikácie Komisie, ako napr. Zamestnanosť v Európe, Pracovnoprávne vzťahy v Európe a Správu o rovnosti pohlaví.

Zvláštnym rysom tejto správy je skutočnosť, že spája harmonizované kvantitatívne informácie s kvalitatívnymi údajmi prieskumu verejnej mienky. Takto slúži ako porovnávací dokument, v ktorom celkový obraz sociálnej situácie dopĺňajú postrehy a postoje ľudí žijúcich v Európe.

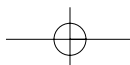
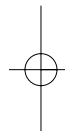
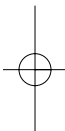
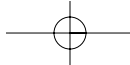
Cieľom tohoročnej správy je zobraziť sociálnu dimenziu rozšírenej Únie a zamerať sa na vyvíjajúce sa sociálne trendy, ale aj objavujúce sa náročné úlohy sociálnej politiky.

Stavros Dimas
Člen Komisie,
zamestnanosť
a sociálne veci

Joaquín Almunia
Člen Komisie,
hospodárske
a finančné záležitosti

Obsah

1	Sociálna situácia v Európskej únii 25 členských štátov	6
2	Populačné trendy v rozšírenej Európskej únii	8
3	Socioekonomické trendy, životné podmienky a rozvoj ľudského kapitálu	11
4	Sociálna ochrana a sociálna účasť	16
5	Európska sociálna agenda v EÚ 25 členských štátov	22

Prílohy:

1	Štatistické portréty	26
	Starnutie populácie	26
	Migrácia a azyl	27
	Vzdelávanie a jeho výsledky	28
	Celoživotné vzdelávanie	29
	Zamestnanosť	30
	Nezamestnanosť	31
	Príjmy a výdaje na sociálnu ochranu	32
	Sociálne dávky	33
	Výdaje na politiku trhu práce	34
	Distribúcia príjmov	35
	Domácnosti s nízkymi príjmami	36
	Domácnosti nezamestnaných a nízke mzdy	37
	Zastúpenie žien a mužov v rozhodovaní	38
	Zárobky mužov a žien	39
	Očakávaná dĺžka života a zdravie	40
	Pracovné úrazy a zdravotné problémy	41
2	Kľúčové sociálne ukazovatele jednotlivých geopolitických subjektov	42
3	Symboly, kódy krajín a zoskupení krajín, ďalšie skratky a akronymy	45

Prehľad | Sociálna situácia v Európskej únii v roku 2004

Úvod

Táto skrátená verzia piatej výročnej správy o sociálnej situácii v Európskej únii obsahuje prehľad o kľúčovom sociálnom a ekonomickom vývoji v Európe s faktami a číslami vzťahujúcimi sa k sociálnej dimenzii rozšírenej Únie a zároveň sleduje vyvíjajúce sa sociálne trendy, ale aj objavujúce sa náročné úlohy sociálnej politiky. Tento prehľad dopĺňa séria štatistických portrétov zameraných na rad otázok sociálnej politiky, ktoré sú pre Európsku úniu významné. Prakticky sú pokryté všetky hlavné oblasti európskej sociálnej politiky: populácia; výchova a vzdelávanie; trh práce; sociálna ochrana; príjmy, chudoba a sociálna izolácia; rovnosť pohlaví a aj zdravie a bezpečnosť.

1. Sociálna situácia v Európskej únii 25 členských štátov

Sociálne podmienky v Európskej únii sa po jej rozšírení stali rozmanitejšími a pribudli aj náročné úlohy sociálnej politiky. Rozšírená Únia však zároveň členským štátom ponúka viac príležitostí k hospodárskemu rastu, a tým aj viac možností k tomu, aby sa do týchto náročných úloh pustili.

Rozšírením obyvateľstvo EÚ narástlo o 20 %, teda na viac než 450 miliónov ľudí, ale jej HDP sa zvýšil iba o 4,5 %. Socioekonomické rozdiely v Únii budú preto väčšie, zmeny podstatnejšie a náročné úlohy by sa rozhodne nemali podceňovať. Rozdiely v sociálnej situácii medzi väčšinou z 15 krajín EÚ a novými členskými štátmi sú vo viacerých oblastiach výrazné, čo potvrdzuje aj celá správa. Ale ako ukazuje ďalšia analýza, rozdiely spočívajú skôr v úrovni než v charaktere.

1.1 Populačné trendy: pretrvávajúca problém starnutia

Po rozšírení EÚ takmer tri štvrtiny obyvateľstva žije v šiestich z dvadsiatich piatich členských štátov, a to v Nemecku, Veľkej Británii, Francúzsku, Taliansku, Poľsku a Španielsku, zatiaľ čo o zostávajúcu štvrtinu sa delí devätnásť členských štátov s malým či veľmi malým počtom obyvateľov.

Rozšírená Únia sa aj naďalej bude za menej než desať rokov vyznačovať rýchlym starnutím,...

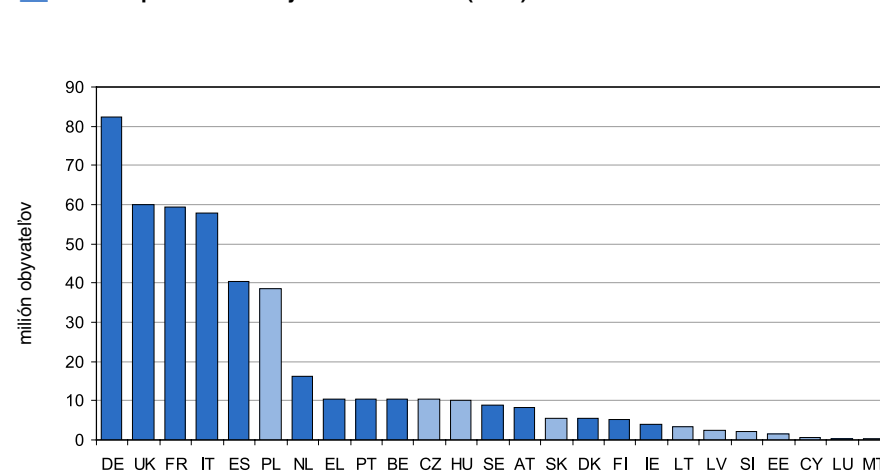
V súčasnosti je obyvateľstvo nových členských štátov o niečo mladšie než populácia 15 krajín EÚ. To však neznamená, že rozšírenie zmenilo demografickú trajektóriu Európskej únie. Vzhľadom k radikálnemu poklesu úrovne pôrodnosti vo väčšine nových členských štátov za posledných 15 rokov, krátkodobé a mierne omladenie v dohľadnom čase vystrieda výraznejší proces starnutia. Inými slovami povedané, Únia bude stále čeliť vyhladke rýchle starnúcej a znižujúcej sa populácie.

Priemerná dĺžka života sa vo viacerých nových členských štátoch v počiatočnom prechodnom období znížila a bez ohľadu na isté zlepšenie naďalej výrazne zaostáva za priemerom EÚ. Odráža to vyššia úmrtnosť vo všetkých vekových kategóriách v týchto krajinách, najmä u mužov. Hospodársky rast a postupné zvyšovanie životnej úrovne by mohli výrazne prispieť k prekonaniu negatívneho dosahu, ktorý malo na úmrtnosť počiatočné prechodné obdobie a vyrovnáť dlhovekosť s dĺžkou života v 15 štátoch EÚ.

...lebo pôrodnosť bola viac než desať rokov v členských štátoch veľmi nízka.

V krajinách EÚ-15 pôrodnosť nedosahuje úroveň 1,4 len v troch južných členských štátoch, pričom v siedmich z desiatich nových členských štátov je pôrodnosť rovná alebo menšia než 1,3. Na úrovni EÚ-25 je takmer polovica členských štátov ovplyvnená značným poklesom pôrodnosti, ktorej zásadné dôvody sa však v jednotlivých členských krajinách líšia. Argument v prospech zladenia práce a rodinného života v sociálnej politike európskych krajín by sa tak mohol zdať byť posilnený.

1 Populácia členských štátov EÚ-25 (2002)

Zdroj: Eurostat

Očakáva sa, že migrácia z východu na západ Únie bude umiernená,...

Za posledné desaťročie imigrácia výrazne narastá čo do objemu aj do významu. Všetkých 15 krajín EÚ bolo ovplyvnených nárastom imigrácie v 90. rokoch 20. storočia a mnoho z nich zaznamenalo historicky významný čistý migračný tok.

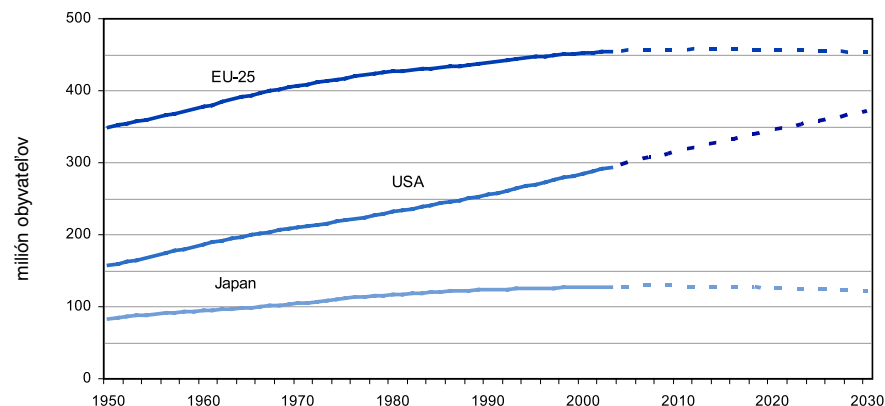
Situácia sa vo viacerých nových členských štátoch mierne odlišovala, lebo narastala emigrácia smerom na západ. V niektorých pobaltských republikách sa rast obyvateľstva v dôsledku migrácie do zahraničia dokonca stal záporným. Je však dôležité poznamenať, že za posledné desaťročie došlo v nových členských štátoch strednej a východnej Európy k výraznej zmene migračných modelov. Mnoho z týchto krajín sa z emigračných krajín postupne zmenilo na vysielajúce-prijímajúce krajiny alebo – v niektorých prípadoch – najmä na prijímajúce krajiny. Očakáva sa, že vďaka zlepšujúcej sa ekonomickej situácii a lepším pracovným podmienkam v nových členských štátoch spoločne s demografickým starnutím bude migrácia do krajín EÚ-15 menej pravdepodobná.

...ale imigrácia do Únie vrátane nových členských štátov SVE¹ bude zrejme naďalej stúpať...

V súčasnosti je čistá migrácia v nových členských štátoch pozitívna. V roku 2002² bola negatívna čistá migrácia zaznamenaná iba v Poľsku (–0,03 %), Litve (–0,06 %) a Lotyšsku (–0,08 %). Po rozšírení značná časť vonkajších pozemných hraníc EÚ patrí novým členským štátom a je stále pravdepodobnejšie, že by sa nové členské štáty SVE mohli stať imigračnými krajinami. Historické väzby na emigračné krajiny ďalej na východe môžu tento proces ešte uľahčiť. Potreba pro-aktívneho riadenia migračných tlakov a integrácia migrujúcich pracovníkov z tretej krajín narastie, a to aj na úrovni Spoločenstva.

...a aj tak – v ostrom kontraste so Spojenými štátmi – bude populácia EÚ stagnovať a klesať.

Rastúce rozdiely populačných trajektórií USA a EÚ, spôsobené oživením úrovni pôrodnosti v USA a vzostupom imigrácie do USA, pretrvávajú: zatiaľ čo počet obyvateľov v EÚ bude stagnovať a začne sa znižovať pri súčasnom náhlom urýchlčení miery demografickej závislosti, populácia aj pracovné sily v USA porastú. Starnutie a znižovanie japonskej populácie bude medzitým prebiehať rýchlejšie než v EÚ. Tieto rozdiely budú mať závažné ekonomické aj strategické následky zo strednodobého aj dlhodobého hľadiska.

2 Populačné zmeny: EÚ-25, USA a Japonsko, 1950 – 2030

Zdroj: Populačná prognóza sveta OSN: vydanie 2002

1.2 Ekonomické trendy a trendy zamestnanosti: príprava na trvalý vzostup

V porovnaní s výsledkami v polovici a na konci 90. rokov 20. storočia sa hospodársky rast za posledné tri roky zmenšil takmer na polovicu. Ako uvádza správa Európskej komisie „Zamestnanosť v Európe v roku 2003“, po niekoľkých rokoch intenzívneho vytvárania pracovných miest, ktoré umožnilo dosiahnuť v roku 2002 mieru zamestnanosti 64,3 %, rast zamestnanosti v 15 krajinách EÚ sa začiatkom roku 2003 zastavil a v rokoch 2004 – 2005 sa očakáva iba pomalý rast. Hoci situácia v nových členských štátoch je trochu odlišná, celková miera zamestnanosti je nižšia než v EÚ-15³. V tejto situácii je pre zamestnanosť nutné, aby viac prispievala k európskemu rastu a dosiahla ciele vytýčené už v roku 2000. Súčasná miera zamestnanosti sú stále príliš nízke a členské krajiny⁴ musia vynaložiť väčšie úsilie. Cieľová miera 70 % stanovená pre rok 2010 je stále realistická, ak ekonomický obrat dosiahne rovnaké hodnoty ako na konci 90 rokov minulého storočia. Túto situáciu, ktorá je celkovo sklamaním, je možné predovšetkým pričítať trvajúcim štrukturálnym prekážkam na trhoch práce a všeobecne menšej účasti starších pracovníkov⁵.

1 Nové členské štáty SVE = nové členské štáty strednej a východnej Európy.

2 Predbežné údaje Eurostatu. Pozitívna čistá migrácia je oveľa významnejšia na Cypre (0,97 %) a na Malte (0,48 %), ktorých imigračné modely sú podobné súčasným modelom v stredomorských krajinách EÚ-15.

3 Európska komisia: „Progress in implementing the Joint Assessment Papers on employment policies in acceding countries“, COM(2003)663 final, a tiež „Staff Working Paper“, SEC(2003)1361, november 2003.

4 „Report of the Employment Taskforce (chaired by Wim Kok): Jobs, Jobs, Jobs – Creating more employment in Europe“, november 2003; pozri tiež „Draft Joint Employment Report“, COM(2004)24 final, 24.1.2004.

5 Európska komisia: „Delivering Lisbon – Reforms for the enlarged Union“, COM(2004)29.

Prehľad | Sociálna situácia v Európskej únii v roku 2004

Hoci v krajinách EÚ-15 bol rast nezamestnanosti pomerne obmedzený, v porovnaní s USA a Japonskom je miera nezamestnanosti relatívne vysoká (8 % v novembri 2003). Dlhodobá nezamestnanosť v tom istom čase zotrvala na 3 % s trochu vyššou mierou u žien. V nových členských štátoch dosiahla miera nezamestnanosti 15 %, pričom dlhodobá nezamestnanosť sa blížila 8 % a o niečo vyššie medzi ženskou populáciou.

Oproti situácii v USA priemerný rast produktivity na každú zamestnanú osobu sa v krajinách EÚ-15 od roku 1990 spomaľoval a teraz sa blíži k 1 % ročne. Celková úroveň produktivity v nových členských štátoch je poznateľne nižšia než v EÚ – v priemere dosahuje polovičnú úroveň EÚ – avšak nedávny nárast produktivity dosiahol 4 % ročne.

Po období neistoty v prvom polroku 2003 sa objavujú známky oživenia...

Zatiaľ čo v prvej polovici roku 2003 dosiahli najnižšiu úroveň, v druhej polovici roku dosiahli ekonomiky eurooblasti aj EÚ obrat k lepšiemu. Priemerná miera rastu za celý rok sa odhaduje na 0,4 % v eurooblasti a na 0,8 % v EÚ. Vzhľadom k bujnosti globálneho rastu aj obchodu a navracajúcej sa dôvere domácich výrobcov a spotrebiteľov by v tomto roku malo oživenie značne zosilnieť. Pre rok 2004 je predpovedaný návrat k priemernej miere rastu 1,7 % pre eurooblasť a 2 % pre EÚ a v roku 2005 by sa mala ustáliť na 2,4 %.

...plné využitie výhod tohto vzostupu aj posilnenia bude vyžadovať rozhodný krok smerom k ďalšej sociálnej aj ekonomickej reforme.

Okrem vonkajších stimulov vyplývajúcich z globálnych požiadaviek hlavné faktory perspektívneho oživenia zahŕňajú prijatie podmienok makroekonomickej politiky, pokračujúcu dezinfláciu, podporné finančné podmienky a pokrok v oblasti štrukturálnych reforiem.

Oživenie podporuje nárast investičných výdavkov, ktoré sprevádza plynulejšie zlepšovanie súkromnej spotreby. Bez ohľadu na tento odhadovaný nárast hybnej sily ekonomickej aktivity výkonnosť trhu práce by mal naďalej zatažovať dlhotrvajúci pokles.

Rast zamestnanosti by v roku 2004 mal podľa očakávaní dosiahnuť mieru 0,3 % a v roku 2005 o niečo lepšiu hodnotu 0,9 %. Keďže sa viac než kedykoľvek inokedy objavujú finančné tlaky súvisiace so starnutím, je dôležité pripraviť sa v nasledujúcich rokoch na zásadný dosah demografických zmien, ktoré čoskoro nastanú.

2. Populačné trendy v rozšírenej Európskej únii

Európska únia víta 74 miliónov nových občanov EÚ.

Dňa 1. januára 2003 sa počet obyvateľov desiatich nových členských štátov Únie odhadoval na 74,3 miliónov ľudí v porovnaní s takmer 379 miliónmi obyvateľov v 15 krajinách EÚ⁶. Rozšírenie Európskej únie teda zvýšilo populáciu EÚ o takmer 20 %, na viac než 453 miliónov obyvateľov.

Rozšírená Únia je treťou najľudnatejšou geografickou jednotkou na svete.

Po rozšírení narástol percentuálny podiel 6,3 miliardovej svetovej populácie⁷ žijúcej v EÚ zo 6,1 % na 7,2 %, čím sa Únia stala tretím najľudnatejším politickým subjektom za Čínou (takmer 1,3 miliardy v polovici roku 2003) a Indiou (1,1 miliardy), ale o 55 % väčším než USA (292 miliónov) a 3,5 krát väčším než Japonsko (128 miliónov).

Avšak percentuálny podiel svetovej populácie žijúcej v krajinách rozšírenej EÚ sa počas 20. storočia znižoval a v nasledujúcich desaťročiach bude tento trend pokračovať vďaka rapídnejmu narastaniu populácie v rozvojových krajinách. Odhaduje sa, že v roku 2030 bude EÚ-25 predstavovať menej než 6 %.

Rast obyvateľstva v EÚ-25 sa v priebehu nasledujúceho desaťročia postupne spomalí, až sa populácia začne znižovať.

Za posledné desaťročie bola hlavnou hybnou silou rastu obyvateľstva v krajinách EÚ-15 pozitívna čistá migrácia, ktorá bola charakterizovaná klesajúcim prirodzeným prírastkom populácie. V členských štátoch SVE – ktoré zaznamenali trvalý nárast obyvateľstva od povojnového obdobia až do polovice 80. rokov 20. storočia – v 90. rokoch minulého storočia rast populácie stagnoval. V niektorých prípadoch sa dokonca stal záporným vďaka kombinácii emigrácie, radikálneho poklesu pôrodnosti a náhleho vzostupu úmrtnosti. Naopak Cyprus a Malta vykazovali pomerne výrazný rast obyvateľstva (v rokoch 1993 až 2003 15,5 % a 9,4 %).

Zásadnou výzvou pre EÚ 25 členských štátov bude tiež starnutie obyvateľstva.

Starnutie obyvateľstva bolo uznané ako prvoradá výzva pre 15 krajín EÚ a to isté bude platiť aj po rozšírení Únie. Hoci väčšina nových členských štátov prináša relatívne mladšiu populáciu vzhľadom k vyšším úrovňam pôrodnosti v 70. a 80. rokoch 20. storočia a nižšej priemernej dĺžke života, tento omladzujúci účinok však bude obmedzený a dočasný. Z dlhodobého hľadiska rozšírenie pravdepodobne starnúci trend EÚ urýchli, lebo väčšina nových členských štátov už zaznamenáva veľmi nízku úroveň pôrodnosti.

6 Zdroj: „First results of the demographic data collection for 2002 in Europe“, Eurostat Statistics in focus, Theme 3, 20/2003.

7 Zdrojom odhadu populácie vo svete, Číne, Indii, USA a Japonsku v polovici roku 2003 sú „2003 World Population Data Sheet“ of the Population Reference Bureau.

Rast obyvateľstva: dosah pôrodnosti, úmrtnosti a migračných tokov

V predchádzajúcich desaťročiach bola zmena populácie EÚ ovplyvňovaná nízkymi úrovňami pôrodnosti, celkovým trvalým rastom dlhovekosti a vyššou úrovňou imigrácie do Únie.

Trendy pôrodnosti: menej detí...

Pôrodnosť v EÚ po niekoľko desaťročí zotrvala pod reprodukčnou úrovňou 2,1 a tento trend sa rozšírením ešte posilnil. Medzi novými členskými štátmi iba Cyprus (1,57 detí na jednu ženu⁸) a Malta (1,51) nepatrne prekračujú priemer pre EÚ-15 (1,47), zatiaľ čo ostatné nové členské štáty dosahujú úroveň pôrodnosti 1,4 a nižšiu. V rámci EÚ-25 pôrodnosť zotrvala 30 % pod reprodukčnou úrovňou už od roku 1995.

Okrem Írska predstavujú hlavnú výnimku nízkej až veľmi nízkej pôrodnosti, ktorá je charakteristická pre ostatné členské krajiny EÚ-25 Francúzsko (1,88) – ktorému sa nedávno podarilo úroveň pôrodnosti zvýšiť – spolu s Holandskom (1,73) a niektorými severskými krajinami (DK (1,73), FI (1,72)).

Väčšina výskumníkov dospela k záveru, že rozdiely medzi krajinami súvisia s kombináciou národných odlišností v socioekonomickom kontexte, kultúre a najmä v politických opatreniach. Značná časť členských štátov, ktoré dosahujú hornú úroveň rozsahu pôrodnosti, má taktiež rozvinutejší balík politických zásad a opatrení podporujúcich a uľahčujúcich zakladanie rodín, pôrody a výchovu detí.

... a v neskoršom veku.

Okrem všeobecného trendu smerujúceho k neskoršej pôrodnosti, existujú medzi 15 krajinami EÚ a novými členskými štátmi aj výrazné rozdiely v načasovaní pôrodov. Východná časť Európy udržiavala po celé storočia trend uzatvárania manželstva a rodenia detí v mladom veku, zatiaľ čo západná časť Európy prešla k uzatváraniu manželstva v neskoršom veku, čo tiež znamenalo oneskorenie pôrodnosti v prirodzenom vekovom rozpätí. Najnovšie údaje naznačujú, že hoci sa priemerný vek žien pri narodení prvého dieťaťa v nových členských štátoch zvýšil z 24 na 26 rokov, je stále nižší než v krajinách EÚ-15, kde sa pohybuje v rozpätí 26 až 29 rokov.

Existujú aj vážne zdravotné dôsledky neskoršieho rodenia detí. Trvalé oneskorenie rodenia detí viedlo nielen k obrovskému nárastu liečby neplodnosti, ale aj ku zvýšeným lekárskeým obavám z hľadiska zdravotných rizík pre matku a pre dieťa, ktoré súvisia s tehotenstvom v neskoršom veku. Okrem toho nedobrovoľná bezdetnosť v Európe jasne stúpa, lebo odložený pôrod nie je možné v mnohých prípadoch v neskoršom veku realizovať.

Priemerná očakávaná dĺžka života nad'alej rastie,...

V rokoch 1960 až 2001 vzrástla priemerná dĺžka života pri narodení v krajinách EÚ-15 zo 70,1 na 78,5 roka (zo 67,4 na 75,5 u mužov a zo 72,9 na 81,6 u žien). Všeobecne sa predpokladá, že rast priemernej dĺžky života bol v posledných rokoch 20. storočia výsledkom meniaceho sa životného štýlu sprevádzaného zlepšenými životnými podmienkami a pokrokom v zdravotníctve, ktoré bolo sprístupnené širokému spektru obyvateľstva prostredníctvom verejnej zdravotnej starostlivosti.

...ale v nových členských štátoch strednej a východnej Európy menej výrazne než v krajinách EÚ-15.

Ak zvažujeme trendy úmrtnosti a dlhovekosti, potom Malta a Cyprus sa značne podobajú krajinám EÚ-15. Toto však neplatí pre nové členské štáty strednej a východnej Európy. V roku 1960 tieto krajiny dosahovali úroveň priemernej dĺžky života pri narodení, ktorá bola podobná dĺžke v krajinách EÚ-15, ale od vtedy sa úmrtnosť vyvíjala značne odlišne, najmä u mužov. Zatiaľ čo v krajinách SVE situáciu u mužov charakterizovala stagnácia a mierne zlepšenie, krajiny EÚ-15 výrazne znížili úmrtnosť následkom kardiovaskulárnych ochorení a pokročili v boji proti ďalším „spoločenským“ chorobám. Navyše politické a ekonomické zmeny mali v krajinách SVE na začiatku 90. rokov minulého storočia negatívny dosah na životné podmienky a na zdroje systémov zdravotnej starostlivosti a na ďalšie plány sociálnej ochrany, čo viedlo k nárastu úmrtnosti a poklesu priemernej dĺžky života.

Očakávaná dĺžka života v krajinách EÚ-15 sa teraz pohybuje v rozmedzí od 73 do 78 rokov u mužov a od 79 do 83 rokov u žien. Na druhej strane v nových členských štátoch strednej a východnej Európy sa táto dĺžka pohybuje v rozmedzí od 65 do 72 rokov u mužov a od 76 do 80 rokov u žien.

Imigrácia sa stala dôležitým faktorom nedávnych populačných zmien...

Čo sa týka tretej hybnej sily populačnej zmeny, teda imigrácie, táto za posledné desaťročie výrazne narástla na objeme aj na význame. Imigrácia teraz predstavuje tri tretiny čistého rastu obyvateľstva 15 krajín EÚ. Bez nej by boli v prvých rokoch nového tisícročia mnohé členské štáty svedkami poklesu svojho obyvateľstva. Počas druhej polovice 90. rokov minulého storočia bolo v priemere 18 % osôb, ktoré sa sťahovali do EÚ, občanmi iných členských štátov, 27 % bolo občanmi štátov, ktorí sa vracali zo zahraničia a 54 % bolo občanmi krajín mimo EÚ (Eurostat, 2003). Pre rok 2001 a 2002 sa úroveň čistej migrácie odhaduje na približne jeden milión imigrantov.

Aj keď sa táto migrácia týkala všetkých 15 krajín EÚ a pre mnohé z nich bola táto migrácia historicky významná a čisto pozitívna, situácia vo viacerých nových členských štátoch bola v 90. rokoch minulého storočia trochu odlišná. V niektorých pobaltských republikách sa v dôsledku migrácie do zahraničia rast obyvateľstva dokonca stal záporným.

8 Všetky miery pôrodnosti ukazujú počet detí na jednu ženu na základe údajov Eurostat pre rok 2002, s výnimkou MT a CY, u ktorých najnovšími dostupnými údajmi sú dáta z roku 2001.

Prehľad | Sociálna situácia v Európskej únii v roku 2004

Toto obdobie bolo taktiež svedkom rozšírenia a diverzifikácie jednotlivých typov prístahovalcov, modelov migračných tokov a zloženia vysielajúcich a prijímajúcich krajín. Okrem toho bývalé krajiny, ktoré boli zdrojom emigrácie (Španielsko, Portugalsko, Taliansko, Grécko, Írsko), sa stali imigračnými krajinami s čistým migračným tokom zloženým tak z vracajúcich sa občanov, ako aj z občanov tretích krajín mimo EÚ⁹.

V roku 2002 sa počet obyvateľov s inou štátnou príslušnosťou žijúcich v krajinách rozšírenej Únie odhadoval na 21,6 milióna, čo približne predstavuje 4,8 % populácie. Z toho občania tretích krajín predstavovali približne 14,7 milióna ľudí (3,3 %), pričom 6,9 milióna (1,5 %) boli občania žijúci v iných členských štátoch. Členský štát s najvyšším absolútnym počtom obyvateľov inej štátnej príslušnosti je Nemecko (7,3 milióna alebo takmer 9 %), zatiaľ čo členský štát s najvyšším podielom občanov iných štátov je Luxembursko (37 %, hlavne občanov iných členských štátov). Počet obyvateľov s inou štátnou príslušnosťou odráža súčasne ako aj minulé imigračné modely a odlišné národné predpisy týkajúce sa získavania občianstva.

...a rozšírenie tieto modely nezmení, aj keď niektoré minulé imigračné toky sa v rámci Únie zmenia na cezhraničnú mobilitu.

Ťažný efekt bohatej a starnúcej populácie EÚ sa s jej rozšírením nezmení. Vďaka svojej značnej rozmanitosti by sa 25 krajín EÚ mohlo dokonca stať pre ekonomických imigrantov ešte atraktívnejšími. Vzhľadom k historickým a kultúrnym väzbám by sa nové členské štáty strednej a východnej Európy mohli pravdepodobne stať hosťiteľskými krajinami pre emigrantov smerujúcich do EÚ z krajín bývalého Sovietskeho zväzu.

Po pripojení desiatich nových členských štátov v roku 2004 do EÚ, sa niektoré migračné pohyby, ktoré boli z historického pohľadu migračnými tokmi, premenia na internú mobilitu. Nehľadiac na dočasné obmedzenia pracovnej mobility, predchádzajúce skúsenosti a nedávne odhady naznačujú, že pracovnú mobilitu z nových členských štátov do pôvodných členských krajín môžu zmierňovať a dokonca obmedzovať špecifické situácie v pohraničných regiónoch. So zlepšovaním ekonomickej situácie v nových členských štátoch sa pravdepodobnosť masívnej migrácie smerom na západ ešte znižuje.

Za posledných desať rokov sa migračné toky v nových členských štátoch strednej a východnej Európy podstatne zmenili. Vo väčšine týchto krajín toky migrantov postupne smerovali menej von než dovnútra. Hoci je teda čistá migrácia relatívne malá, postupom času sa vo väčšine nových členských krajín stala pozitívna.

V roku 2002¹⁰ bola pozitívna čistá migrácia zaznamenaná v Maďarsku (0,13 %), Českej republike (0,12 %), v Slovinsku (0,11 %), na Slovensku (0,02 %) a v Estónsku (0,01 %), zatiaľ čo negatívna migrácia bola zaznamenaná iba v Poľsku (-0,03 %), Litve (-0,06 %) a Lotyšsku (-0,08 %). Migračné toky hlavne smerujú z krajín východnej Európy (ako napr. Ukrajiny, Bieloruska, Ruska a z juhovýchodných európskych krajín). Typológia migračných tokov smerom do nových členských štátov strednej a východnej Európy sa stáva výrazne odlišnou a zahŕňa nielen nekvalifikovaných robotníkov z bývalých regiónov Sovietskeho zväzu, ale aj vysoko kvalifikovaných odborníkov, vracajúcich sa migrantov a repatriovaných občanov z ďalších bývalých komunistických krajín.

Zhrnutie

- Rozšírenie nezmení proces starnutia Únie. Potenciál hospodárskeho rastu a sociálneho zlepšenia budú naďalej ovplyvňované zmenšujúcou sa aktívnou populáciou a narastajúcim obyvateľstvom v dôchodku.
- Nasledujúcich päť rokov predstavuje posledné demografické obdobie pred začatím rapidného procesu starnutia. Aby boli členské krajiny na starnutie pripravené, je potrebné posilniť úsilie v oblasti zvyšovania zamestnanosti a vekovej hranice odchodu z trhu práce.
- V poslednom desaťročí bola čistá migrácia hlavnou hybnou silou rastu obyvateľstva v Únii. S postupnou premenou nových členských štátov strednej a východnej Európy z vysielacích na prijímajúce krajiny sa zásadnou otázkou stáva politika ekonomickej a sociálnej integrácie imigrantov.
- S rozšírením sa zvýšil počet členských štátov s veľmi nízkou pôrodnosťou. Krajiny EÚ uplatňujúce ústretovú politiku voči rodinám dosahujú vyššiu úroveň pôrodnosti aj účasti žien na trhu práce.

⁹ „Immigration, integration and employment“, COM/2003/0336 final.

¹⁰ Predbežné údaje Eurostatu: „First results of the demographic data collection for 2002 in Europe“, Statistics in focus, Theme 3 – 20/2003. Pozitívna čistá migrácia je oveľa významnejšia na Cypre (0,97 %) a na Malte (0,48 %), ktorých imigračné modely sú podobné súčasným modelom v stredomorských krajinách EÚ-15.

3. Socioekonomické trendy, životné podmienky a rozvoj ľudského kapitálu

Za posledné desaťročie bola väčšina z 15 krajín EÚ svedkom rovnomerného nárastu zamestnanosti, HDP na hlavu a súdržnosti...

Socioekonomické skúsenosti krajín EÚ-15 boli od roku 1995 skôr pozitívne a vyznačovali sa rovnomerným zvyšovaním zamestnanosti aj reálnych príjmov a znižovaním nerovností.

Zatiaľ čo členské štáty s HDP na hlavu pod hranicou priemeru EÚ-15 naďalej zlepšovali svoju relatívnu pozíciu, Únia zaznamenala výrazný pokrok v znižovaní rozdielov nielen medzi svojimi členmi, ale aj medzi jednotlivými regiónmi v týchto krajinách. Najmarkantnejším príkladom bolo Írsko, ktorého HDP na hlavu v roku 2002 dosiahol približne 125 % priemernej hodnoty EÚ oproti iba 80 % na začiatku 90. rokov 20. storočia.

...ale vo väčšine nových členských štátov sa mnoho očakávaných zlepšení vyplývajúcich z nedávnych zmien ešte len bude plne realizovať.

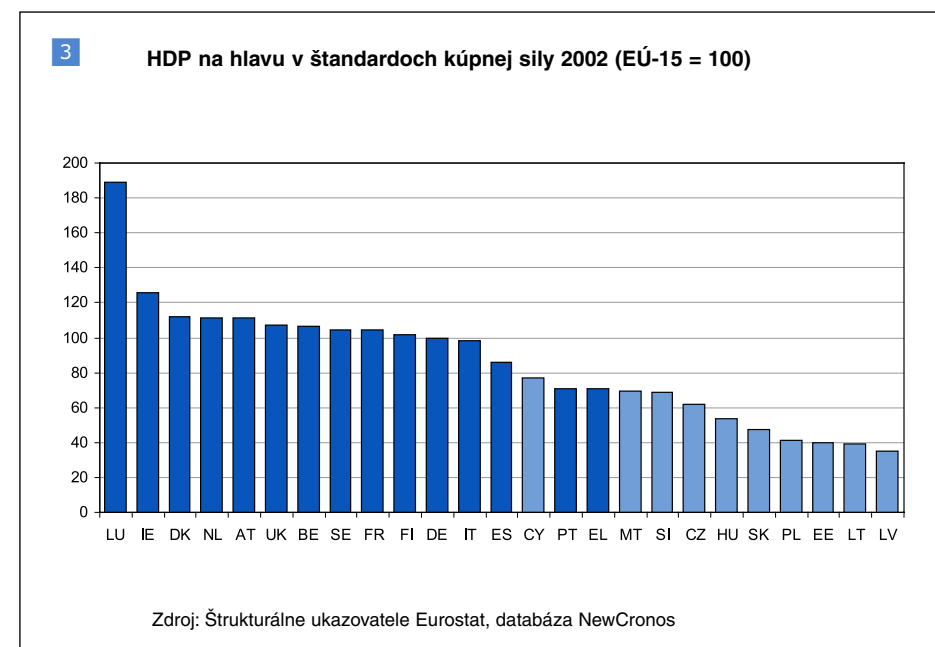
Osem z desiatich nových členských štátov – krajín strednej a východnej Európy – naopak prešlo ťažkou socioekonomickou krízou, keď povstalo z dlhodobej hospodárskej stagnácie starého režimu a vydalo sa na cestu smerujúcu k trhovému hospodárstvu. V 90. rokoch minulého storočia ľudia v týchto krajinách zažívali búrlivé a nezriedka veľmi zložitú prechodné obdobie, ktoré sa vyznačovalo hospodárskou nestabilitou, radikálnymi politickými zmenami, ako aj inštitucionálnymi a štrukturálnymi reformami. Zatiaľ čo menšia časť obyvateľstva bola svedkom radikálneho zlepšenia vlastných socioekonomických podmienok, mnoho z nich zažívalo len mierne pokroky v menej istom kontexte. Pre menšinu sa životné podmienky zhoršili.

Napriek pomerne trvalému hospodárskemu rastu od polovice 90. rokov minulého storočia sú tieto krajiny stále ďaleko od dosiahnutia priemernej úrovne HDP 15 krajín EÚ. Veľká väčšina z nich už nahradila straty z počiatočného prechodného obdobia, stále je však niekoľko krajín, ktoré zostávajú pod úrovňou HDP, ktorú dosahovali v čase pádu starých režimov. V rokoch 2001 a 2002 však nové členské štáty dosiahli ďaleko vyššiu mieru rastu HDP než EÚ-15 a mnoho súčasných prognóz naznačuje, že majú dobrú pozíciu usilovať sa po rozšírení o rýchlejší hospodársky rast, čím docielia pokrok pri dosahovaní skutočnej konvergencie.

V rozšírenej Únii budú rozdiely v HDP medzi regiónmi a členskými štátmi väčšie...

Rozdiely v socioeconomickej situácii medzi krajinami EÚ-15 a novými členskými štátmi sú najmä výrazné v oblasti sociálnej súdržnosti¹¹. Zatiaľ čo medzery v HDP medzi krajinami a regiónmi v 15 štátoch EÚ sa v rokoch 1995 a 2002 výrazne zúžili, v rovnakom období sa medzi novými členskými štátmi rozšírili.

S rozšírením na 25 členských štátov sa rozdiely HDP v celej Únii podstatne zväčšili. Z nových členských štátov len Cyprus dosahuje HDP na hlavu nad 75 % priemeru EÚ-25. Na regionálnej úrovni to znamená, že HDP na hlavu pre 10 % obyvateľov žijúcich v najviac prosperujúcich regiónoch EÚ-25 je v súčasnosti 4,5 krát vyšší než HDP na hlavu pre 10 % obyvateľov žijúcich v najmenej prosperujúcich regiónoch.

Výsledkom je skutočnosť, že rozšírenie znovu predostrie otázku sociálnej súdržnosti v Únii. Náročná úloha podpory sociálnej súdržnosti tak medzi členskými štátmi, ako aj vo vnútri samotných štátov bude ešte obsiahlejšia a zložitejšia. Nedávny úspech pri zmenšení severojužnej deliacej línie v EÚ-15, kedy sa stredomorským členským štátom podarilo dohnať zostávajúce krajiny Únie, bude zatienený veľkosťou nového rozdelenia medzi východom a západom po jej rozšírení.

¹¹ Európska komisia: „Third Cohesion Report 2004“, COM/2004/107. Pozri tiež Projekty porovnávacieho výskumu financované pomocou rámcových výskumných programov (<http://www.cordis.lu/citizens/home.html>).

Prehľad | Sociálna situácia v Európskej únii v roku 2004

...a hoci relatívna miera rizika chudoby je v nových členských štátoch pomerne nízka,...

Jedna vec je porovnávať priemerné príležitosti pomocou hodnôt HDP a inou vecou je zaoberať sa rozdelením príjmov v spoločnosti a najmä rozsahom relatívnej a absolútnej chudoby. Relatívna hranica chudoby je v EÚ ustálená na 60 % národného stredového vyrovnaného príjmu. Chudoba je preto relatívny pojem definovaný vo vzťahu k všeobecnej úrovni blahobytu v jednotlivých krajinách a vyjadruje sa vzhľadom na strednú hodnotu rozdelenia príjmov s prihliadnutím na veľkosť domácnosti. Ak uplatníme túto definíciu, potom sa chudoba týka 15 % populácie v krajinách EÚ-15 alebo takmer 60 miliónov ľudí a obdobný podiel platí aj pre deväť nových členských štátov, u ktorých sú k dispozícii porovnávací údaje (s výnimkou Slovenska). Najnižšiu mieru relatívnej chudoby v novej únii v skutočnosti nájdeme v Českej republike (8 %), zatiaľ čo najvyššiu nájdeme v Írsku, na Slovensku, v Grécku a Portugalsku s približne 20 % populácie žijúcej pod 60 % hranicou. Napriek trendu posledného desaťročia smerujúcemu k vyššiemu riziku chudoby, nové členské štáty v rámci tohto ukazovateľa¹² stále dosahujú pomerne dobré výsledky, najmä vďaka historickým okolnostiam.

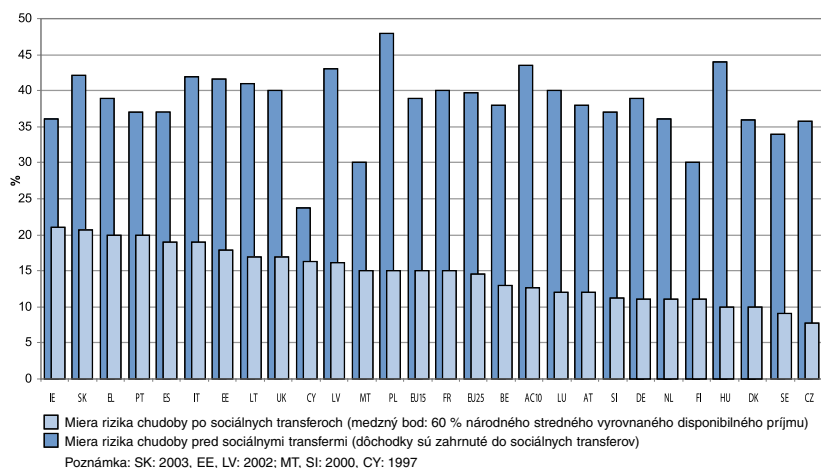
...absolútna miera odráža rozdiely HDP v rozšírenej únii.

Hoci bude z relatívneho hľadiska chudoba v celej rozšírenej únii veľmi podobná, z absolútneho hľadiska existujú podstatné rozdiely. S priemerným HDP na hlavu v najbohatšej krajine z 15 štátov EÚ (Luxembursku) viac než päťkrát vyšším než v najchudobnejšej z nových členských krajín (Lotyšsku) a s čistými zárobkami (obvykle základným zdrojom príjmov domácností) vykazujúcimi rovnaký nepomer je jasné, že výsledkom vyššie definovanej hranice chudoby bude veľmi rozdielna celková životná úroveň.

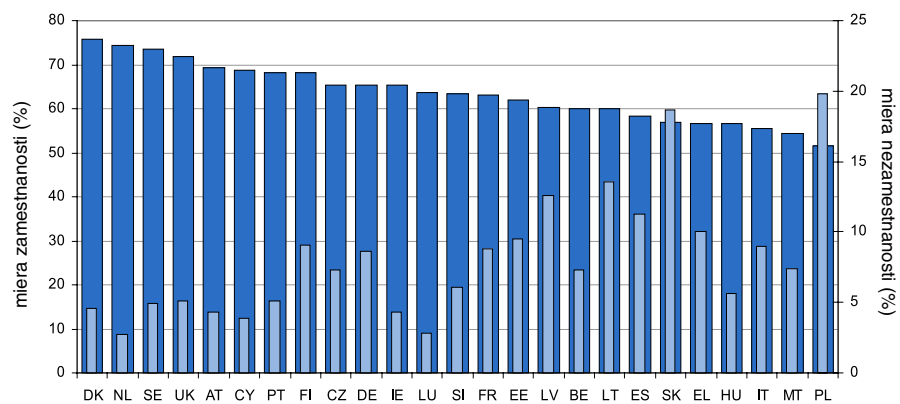
Zamestnanosť je hlavným determinantom hospodárskeho a sociálneho začlenenia...

Miera regionálnej zamestnanosti naďalej predstavuje predel medzi severom a juhom so závažnými dôsledkami pre sociálnu situáciu. Avšak po rozšírení bude nižšia miera zamestnanosti, ktorá prevláda v regiónoch južnej Európy taktiež viditeľná na východe¹³.

4 Obyvateľstvo členských štátov EÚ-25 (2001) – miera rizika chudoby pred a po sociálnych transferoch

5 Miera zamestnanosti (široký stĺpec) a nezamestnanosti (úzký stĺpec) (2002)

12 Európska komisia: „Joint Memoranda on Social Inclusion (synthesis report) 2004“.

13 Európska komisia: „Employment in Europe 2002 and 2003“.

...a ilustruje, ako životná úroveň závisí od rastu zamestnanosti v EÚ-25...

Zatiaľ čo zamestnanosť od polovice 90. rokov minulého storočia v 15 krajinách EÚ skôr stúpala, v nových členských štátoch SVE klesala v dôsledku reštrukturalizácie a straty pracovných miest v poľnohospodárstve a priemysle. Zásadný pokles pracovných príležitostí v poľnohospodárstve a v základných odvetviach priemyslu doteraz nebol kompenzovaný nárastom v oblasti služieb. V skutočnosti sa v rokoch 1998 až 2002 zamestnanosť v oblasti služieb v nových členských štátoch namiesto rastu celkovo mierne znížila¹⁴.

...ktorá opäť závisí od investícií do ľudského kapitálu prostredníctvom vzdelania...

Pracovné príležitosti úzko súvisia s dosiahnutým vzdelaním, ktoré je podstatnou zložkou „ľudského kapitálu“ a vyznačuje sa dvoma dôležitými aspektmi:

- na individuálnej úrovni úzko súvisí so socioekonomickým postavením a je jednou z primárnych veličín určujúcich našu životnú úroveň – t. j. vyššie sklony k výnosnému zamestnaniu, sociálnemu začleneniu, zdravému životu atď.
- na spoločenskej úrovni (podniky a inštitúcie) je spojená s produktivitou, inováciou, hospodárskym rastom a sociálnou súdržnosťou.

Je všeobecne známe, že investície do ľudského kapitálu výrazne prispievajú k rastu produktivity a zohrávajú kľúčovú úlohu pri podporovaní technologických zmien. Preto podľa posledných štúdií rok vzdelania navyše prináša celkovej produktivite ďalších 6,2 %¹⁵. Zároveň však je dôležité zabezpečiť, aby bola investícia do vzdelania a odborného výcviku vložená do oblastí s najvyššou návratnosťou¹⁶.

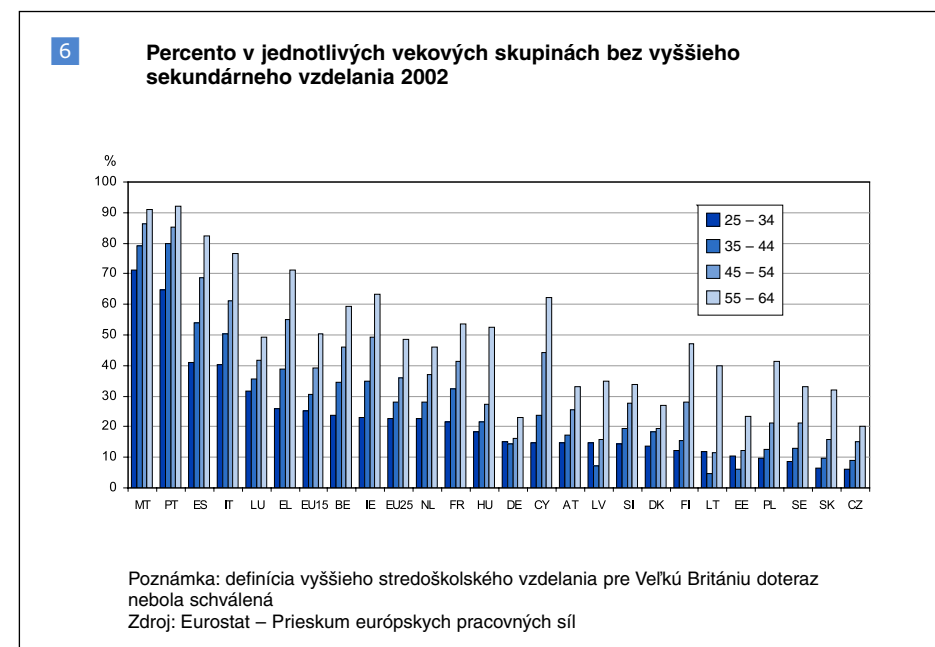
...a predkladá otázku rozdielnosti vzdelania a celoživotného vzdelávania.

V Európe je pomerne malá zásoba „novo kvalifikovaných“ účastníkov vstupujúcich na trh práce, zato pomerne veľká zásoba pracovníkov s nižšou kvalifikáciou a zamestnateľnosťou. Tieto dva faktory majú za následok nedostatky v hornej časti trhu práce a nadbytok v jeho spodnej časti, čo len zväzňuje potrebu celoživotného vzdelávania, ktoré by vyriešilo nezodpovedajúcu pracovnú kvalifikáciu.

Graf 6 znázorňuje, nakoľko sa percento ľudí s nižším vzdelaním a nastupujúcimi vekovými skupinami znižuje. Tento graf zároveň ilustruje potrebu odborného výcviku a zvyšovania kvalifikácie medzi pracovníkmi stredného a staršieho veku, najmä vo svetle demografického starnutia¹⁷.

Graf zdôrazňuje významnú skutočnosť, že v oblasti vyššieho stredoškolského vzdelania nové členské štáty, najmä krajiny SVE, ďaleko prekonávajú väčšinu krajín EÚ-15: až 81 % populácie vo veku 25 – 64 rokov v nových členských štátoch má dokončené vyššie stredoškolské vzdelanie oproti 65 % v krajinách EÚ-15. Na druhej strane v oblasti vysokoškolského vzdelania sa regiónom EÚ-15 darí pomerne lepšie a dosahujú mieru 22 % oproti 13 % v nových členských štátoch.

Oficiálny počet zapísaných študentov však nemusí byť ľahko porovnateľný vzhľadom na rozdielne systémy vzdelávania. Existujú dôkazy o kvalitatívnych rozdieloch systémov vzdelávania, ktoré súvisia s vhodnosťou učebných osnov, zvyšovaním kvalifikácie učiteľov a technickými zdrojmi. Pri meraní matematickej a vedeckej gramotnosti sa nové členské štáty radia do spodnej polovice výkonnostnej škály¹⁸.

14 Európska komisia: „Employment in Europe 2002 and 2003“.

15 Pozri A. de la Fuente a A. Ciccone: „Human capital in a global and knowledge-based economy“, časť I (máj 2002); a časť II (assessment at the EU country level) (marec 2003).

16 Európska komisia: „Investing efficiently in Education and Training – an imperative for Europe“, COM(2002)779 final.

17 Diskusia o zamestnanosti a zvyšovaní kvalifikácie, pozri „Employment Precarity, Unemployment and Social Exclusion (EPUSE) Policy Report“ (s. 6). Výskum financovaný ako súčasť 5. rámcového programu pre výskum a vývoj (<http://cordis.lu/citizens/publications.htm>).

18 OECD: „Programme for international Student Assessment“ (Program medzinárodného hodnotenia študentov), (PISA).

Prehľad | Sociálna situácia v Európskej únii v roku 2004

Pri skúmaní údajov o celoživotnom vzdelávaní a znalosti informačných a komunikačných technológií zistíme, že v EÚ existujú aj rozdiely v jednotlivých vekových skupinách. Účasť na ďalšom vzdelávaní a zvyšovaní úrovne kvalifikácie je bežnejšia v krajinách EÚ-15 a je čiastočne organizovaná v rámci samotných spoločností. Čo sa týka používania informačných a komunikačných technológií, v roku 2002 iba 13 % osôb vo vekovej skupine 55 rokov a viac používalo internet v porovnaní so 65 % osôb vo vekovej skupine 15 – 24 rokov a ľudia s menej než 15 rokmi vzdelania používali internet len okrajovo. Tieto rozdiely naznačujú existenciu digitálnych hraníc a zdôrazňujú prítomnosť rizika sociálneho vylúčenia.

Čo sa týka digitálnej gramotnosti¹⁹, nové členské štáty mierne zaostávajú za krajinami EÚ-15. V tejto oblasti je stále nedostatok porovnateľných údajov bez ohľadu na množstvo vykonaných prieskumov, ako napr. projekt SIBIS²⁰. Čiastočne je to spôsobené chýbajúcou jasnou definíciou „digitálnej gramotnosti“, ktorá má v rôznych sociálnych aj ekonomických kontextoch odlišný význam. Ďalšou príčinou je aj povaha údajov, z väčšej časti založených na falošných prieskumoch, ktoré nemusia brať do úvahy menej privilegované sociálne skupiny. Dostupné údaje však ukazujú, že severné členské štáty sa objavujú v hornej časti škály, zatiaľ čo zostávajúca časť Únie je značne nesúrodá. Gramotnosť v oblasti informačných a komunikačných technológií je zásadnou pre zlepšenie ekonomickej výkonnosti v Európe s menšou a staršou pracovnou silou a ako prostriedok na propagáciu ekonomickej a sociálnej súdržnosti.

Zdravotný stav Európanov odráža ich ekonomické a sociálne prostredie...

Zbližujúci pokles celkovej miery úmrtnosti medzi krajinami EÚ-15 od konca 60. rokov minulého storočia odráža podobné zblížovanie úmrtnosti následkom rôznych ochorení²¹. Túto tendenciu je možné vysvetliť čoraz podobnejším životným štýlom a modelmi zdravotnej starostlivosti v celej Európskej únii. Demografické trendy navyše posilnia prevahu chorôb súvisiacich s vekom, čo v rámci Únie zapríčiní ďalšie zblížovanie modelov chorobnosti aj potrieb v oblasti zdravotnej starostlivosti.

Nižšia miera úmrtnosti v 15 krajinách EÚ sa v nových členských štátoch nezopakovala, s výnimkou Malty a Cypru, ktoré vykazujú trendy porovnateľné s trendmi v krajinách EÚ-15. Od konca 80. rokov 20. storočia, kedy nové členské štáty strednej a východnej Európy vstúpili do prechodného obdobia, bolo zaznamenané zhoršenie priemernej dĺžky života. Rozdiely v miere úmrtnosti mužov medzi krajinami EÚ-15 a novými stredoeurópskymi a východoeurópskymi členskými štátmi do roku 1994 najprv vzrástli na sedem rokov z pôvodných piatich rokov v roku 1990, než poklesli na šesť rokov v roku 2002. U žien bol trend obdobný, hoci „medzera“ bola trochu menšia.

...a tiež súvisí s pracovnými podmienkami.

Takmer 40 % respondentov nedávneho prieskumu²² vykonaného v nových členských štátoch a kandidátskych krajinách sa domnievalo, že ich práca ovplyvňuje ich zdravie alebo bezpečnosť – čo je oveľa vyššie číslo než 27 % v krajinách EÚ-15. Tieto problémy boli výraznejšie v Lotyšsku a Litve, zatiaľ čo v Estónsku, Českej republike, na Slovensku, v Maďarsku, Slovinsku a na Malte boli menej akútne. Implementácia acquis Spoločenstva vo vzťahu k bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci by túto situáciu mala zlepšiť.

V celej Únii existujú výrazné odchýlky výdavov domácností a modelov spotreby...

Obyvatelia Litvy (45 %), Lotyšska (39 %) a Estónska (34 %) vydávajú najväčšiu časť svojho rozpočtu domácnosti za jedlo a nealkoholické nápoje. Kým najväčšiu samostatnú kategóriu výdavov domácností vo väčšine nových členských štátov v skutočnosti tvoria potraviny, ľudia v krajinách EÚ-15 vydávajú najväčšiu časť svojho rozpočtu na bývanie. To je predovšetkým prípad Luxemburska, Holandska, Veľkej Británie a Nemecka.

Relatívne vysoké náklady na bývanie sú nedávnym fenoménom. V krajinách EÚ-15 došlo v 90. rokoch minulého storočia k výraznému posunu v štruktúre výdavov domácností: značný nárast podielu vynaloženého na bývanie a zodpovedajúci pokles podielu vynaloženého na potraviny.

...a všetky tieto rozdiely životných podmienok sa v rozšírenej Únii odrážajú v rozsahu spokojnosti občanov spokojní so svojim životom,...

Vo vzťahu k životnej spokojnosti sú medzi krajinami EÚ-15 a novými členskými štátmi veľké rozdiely, lebo približne 88 % občanov EÚ-15 je so svojimi životmi spokojných v porovnaní so 65 % občanov v nových členských štátoch SVE. Občania z týchto nových členských štátov sú tiež oveľa menej spokojní so svojou finančnou a pracovnou situáciou než občania z krajín EÚ-15. Ďalej sú ľudia menej spokojní so svojou osobnou bezpečnosťou a sociálnym životom v nových členských štátoch a upozorňujú na skutočnosť, že sa môžu zlepšiť nielen materiálne faktory, ale aj ďalšie dimenzie života. Údaje naznačujú, že priepasť medzi západom a východom v rozšírenej Únii bude vzhľadom na vnímanú kvalitu života a životnú spokojnosť oveľa väčšia než rozdiel medzi severskými a južnými členskými štátmi EÚ-15.

19 Pozri „SIBIS Pocket Book 2002/03“.

20 SIBIS (Statistical Indicators Benchmarking the Information Society) je projekt v rámci „Programu informačnej spoločnosti“ Komisie (IST-2000-26275), ktorý prebiehal od januára 2001 do septembra 2003.

21 H. Brenner: „Social Determinants of Health“, TUB (konečná správa pre Komisiu EÚ október 2003).

22 Európska nadácia pre zlepšenie životných a pracovných podmienok: „Working conditions in acceding and candidate countries“, Dublin 2003.

...a v miere, do akej sa cítia vylúčení.

V nových členských štátoch hovorí viac ľudí, že sa cítia vylúčení, zbytoční a opomínaní, než v 15 krajinách EÚ. Najväčší podiel nájdeme na Slovensku, kde viac než štvrtina obyvateľov tvrdí, že im chýba pocit spolupatričnosti. Z nových členských štátov majú iba Slovinsko a Poľsko nižší podiel respondentov, ktorí pociťujú sociálne vylúčenie, než je priemer 12 % v EÚ.

Medzi krajinami EÚ-15 sa pociťované sociálne vylúčenie pohybuje v rozmedzí od 7 % v Dánsku a Holandsku až po 15 % v Portugalsku. Celkovo sa premenlivé vnímanie veľmi dobre zhoduje s premenlivosťou objektivných ukazovateľov: nižším HDP na hlavu, vyššou mierou nezamestnanosti a výraznejšou prevahou značnej chudoby, vyššou úrovňou pociťovaného sociálneho vylúčenia.

Pozitívnejším aspektom analýzy je, že obyvatelia všetkých nových členských štátov, s výnimkou Lotyšska, uvádzajú vyššiu úroveň životnej spokojnosti, než tomu bolo u Grékov a Portugalcov pri ich vstupe do Únie. Ďalším zaujímavým bodom je heterogenosť medzi novými členskými štátmi, pokiaľ ide o kvalitu života. Stručne povedané, rozdiely medzi krajinami prístupujúcej skupiny sú väčšie než v skupine krajín EÚ-15. To isté je možné povedať o rozdieloch vo vnútri samotných krajín, tzn. variácie uvádzanej životnej spokojnosti v rámci jednej krajiny sú oveľa výraznejšie v nových členských štátoch než v krajinách EÚ-15, predovšetkým s ohľadom na vek, príjem, druh povolania a vzdelanie.

Zhrnutie

- S nárastom obyvateľstva EÚ o 20 % pri súčasnom zvýšení HDP o 4,5 % dochádza k zväčšeniu národných a regionálnych rozdielov a náročná úloha podpory sociálnej súdržnosti tak naberá na význame.
- Rozšírenie prinesie nové výzvy v oblasti sociálnej súdržnosti, lebo za posledné desaťročie bol v EÚ-15 zaznamenaný výrazný pokrok. Príjmy v 82 regiónoch rozšírenej Únie, zahŕňajúcich 31 % celkovej populácie, budú pod úrovňou 75 % priemeru EÚ-25. Dve tretiny týchto ľudí žijú v nových členských štátoch a predstavujú približne 95 % ich obyvateľstva.
- V porovnaní s EÚ-15 je relatívna miera chudoby v nových členských štátoch skôr mierna, hoci úroveň absolútnych príjmov aj životná úroveň zostávajú veľmi nízke, najmä medzi tými najmenej úspešnými. Otázky chudoby, sociálneho vylúčenia aj kvality životných podmienok budú v rozšírenej únii naberáť na význame.
- Reálny HDP v nových členských štátoch strednej a východnej Európy v roku 2002 presiahol údaje z roku 1989 v priemere o 13 %, ale táto priemerná hodnota zakrýva veľké rozdiely medzi krajinami, z ktorých niekoľko stále nedosahovalo údaje z roku 1989. Počas prechodného obdobia bol rast HDP najmä poháňaný produktivitou. V ďalšej fáze bude úplne nutné získať z rastu vyšší podiel zamestnanosti.
- Z vyhliadky zmenšujúcej sa populácie v pracovnom veku pre EÚ-25 vyplýva, že budúci hospodársky rast bude stále viac závisieť od nárastu produktivity získaného prostredníctvom rozvoja ľudského kapitálu a zvyšovania fyzického kapitálu. Kvalita ľudského kapitálu sa stane kritickým parametrom pre udržanie rastu HDP. Východiskový potenciál ľudského kapitálu v nových členských štátoch strednej a východnej Európy je povzbudivý, keďže tieto štáty môžu stavať na celkovo dobrej úrovni dosahovaného vzdelania.
- Zúženie e-medzery medzi členskými štátmi bude neoddeliteľnou súčasťou politiky sociálnej súdržnosti.
- Rozvoj ľudského kapitálu bude v širšom slova zmysle kľúčom k hospodárskemu a sociálnemu pokroku. Môže podporiť makroekonomickú výkonnosť a zlepšiť príležitosti na trhu práce, životné podmienky a zdravotný stav občanov.

Prehľad | Sociálna situácia v Európskej únii v roku 2004

4. Sociálna ochrana a sociálna účasť

Opatrenia v rámci sociálnej ochrany sú kľúčovým nástrojom znižovania sociálnych rizík, boja s chudobou aj podpory väčšej sociálnej súdržnosti. Sociálny a občiansky dialóg je základným prvkom pre vytvorenie solídneho konsenzu s cieľom podporiť rast, vytvárať pracovné miesta a oslovovať sociálne a regionálne odlišnosti strategickým spôsobom. Táto kapitola sa zameriava na hlavné rysy politických opatrení a prístupov, ktoré nové členské štáty do rozšírenej Únie prinesú napríklad v oblastiach dôchodkov, zdravotnej starostlivosti, sociálneho začlenenia, zdravotného postihnutia, pohlavia, protidiskriminačných opatreniach a sociálneho a občianskeho dialógu.

4.1 Charakter dôchodkového zabezpečenia

Zásadným bodom politickej agendy v poslednom desaťročí bola dôchodková reforma. V celej rozšírenej Európe prebehol mnoho významných a nespočetné množstvo menej významných reforiem.

Zmeny systému dôchodkového zabezpečenia v krajinách EÚ-15 prebehli predovšetkým ako odozva na súčasné a budúce starnutie. Hoci by bolo možné väčšinu reforiem a úprav charakterizovať ako parametrické, často mali sklon narastať do významných transformácií. Navyše najmenej tri členské štáty – Dánsko, Taliansko a Švédsko – uskutočnili zásadné reformy v 90. rokoch minulého storočia a starý dôchodkový systém nahradili novým²³.

Mohlo by sa zdať, že reformy v nových členských štátoch strednej a východnej Európy boli d'alekosiahlejšej povahy než reformy vo väčšine z 15 krajín EÚ²⁴. Avšak bližšie prehodnotenie naznačuje, že reformy boli v prvom rade motivované praktickými otázkami a inšpirované inováciami v krajinách EÚ-15 a že súčasné opatrenia v nových členských štátoch skôr zapadajú do súčasného zoskupenia dôchodkového usporiadania v Únii²⁵.

Pozadie dôchodkových reforiem v nových členských štátoch strednej a východnej Európy

Finančné tlaky prechodu na trhovú ekonomiku mali závažný dosah na dôchodkové reformy v nových členských štátoch strednej a východnej Európy. Napríklad masový nadbytok v procese reštrukturalizácie bývalých štátnych podnikov nezanechal inú možnosť než predčasný odchod do dôchodku vo veľkom miere, a to za vysokú cenu pre vládny rozpočet. Problém financovania však nebol obmedzený iba na stranu výdajov. Ľudia získavali nárok na dôchodok na základe svojich pracovných záznamov, zatiaľ čo financovanie bolo založené na dani z mzdy vymeriavanej na úrovni podnikov. V situácii s klesajúcou zamestnanosťou, rastúcou tieňovou ekonomikou a zásadnými problémami s vyberaním príspevkov sociálneho zabezpečenia, nebolo možné staré systémy financovania a vzniku nároku na dôchodok udržať. Zdalo sa, že individuálne účty s prísnyimi a transparentnými väzbami medzi jednotlivými príspevkami a stupňovaním nárokov na dávky ponúkajú lákavé riešenie týchto problémov. A vzhľadom na to, že tvorba kapitálu nebola v hospodárstve dostatočná a potreba investícií do všetkých oblastí bola masívna, myšlienka predfinancovania časti poskytovaného dôchodku sa stala atraktívnou aj z makroekonomického hľadiska.

Pri zohľadnení rozsahu reforiem zavedených počas posledného desaťročia, je možné desať nových členských štátov rozdeliť do štyroch skupín:

1. Lotyšsko, Poľsko a Estónsko prijali zásadné reformy svojich verejných dôchodkov v rámci prvého piliera a zároveň zaviedli druhý pilier povinných, plne financovaných systémov spravovaných konkurenčnými súkromnými penzijnými inštitúciami.
2. Maďarsko a Slovensko zaviedli druhý pilier povinných, plne financovaných systémov spravovaných konkurenčnými súkromnými penzijnými inštitúciami a verejný systém prvého piliera úmerne zredukovali, avšak tento pilier ponechali bez zmien.
3. Česká republika vykonala reformu svojho verejného systému, ale zdržala sa zavedenia povinného súkromného systému.
4. Litva, Slovinsko, Malta a Cyprus si zatiaľ udržali svoj systém PAYG (pay-as-you-go/postupného platenia bez kapitalizácie), teda definovaný systém dávok financovaný z príspevkov sociálneho zabezpečenia a zo všeobecných daní, avšak zásadnej reformy svojich dôchodkových systémov sa zdržali.

23 Európska komisia: „Joint Commission/Council Report on adequate and sustainable pensions“, Brusel, marec 2003.

24 Holzmann, R., M. Orenstein a M. Rutkowski (2003, editori): „Pension reform in Europe: Progress and Process“, Washington, D.C. (World Bank).

25 Európska komisia: Prístupujúce krajiny na svojej ceste k účasti na Otvorenej metóde koordinácie dôchodkov – Hlavné prednášky z bilaterálnych seminárov. Brusel, december 2003.

V porovnaní s krajinami EÚ-15 povinná výška príspevkov na dôchodky (starobný, vdovecký a invalidný) je v nových členských štátoch strednej a východnej Európy skôr vyššia, obvykle 25 % a viac z hrubého zárobku. Výsledná výška náhrady je však skôr nízka. Všeobecne je to dané nízkou mierou zamestnanosti predovšetkým medzi ženami a staršími osobami. Keďže bude trvať desiatky rokov než príspevky z plne financovaných systémov dosiahnu zamýšľanú úroveň, adekvátnosť príspevkov a miera zamestnanosti budú v týchto krajinách aj naďalej vyvíjať na strednodobé problémy tlak. Z dlhodobého hľadiska budú nové členské štáty tiež čeliť zložitému problému starnutia obyvateľstva.

Hlavnou odlišnosťou od súčasných opatrení v krajinách EÚ-15 je skutočnosť, že päť z nových členských štátov zaviedlo druhý pilier povinných, plne financovaných, definovaných systémov príspevkov ako súčasť svojich povinných systémov, v ktorých je penzijné sporenie spravované konkurenčnými súkromnými penzijnými fondmi poisťovní.

V krajinách EÚ-15 ba Švédsko zaviedlo systém povinného, plne financovaného prvkú, ale v rámci celkového zabezpečenia je jeho význam podstatne menší (miera príspevkov 2,5 %). Rovnako ako aj iné krajiny EÚ-15, najmä Holandsko a Dánsko, majú významný druhý pilier plne financovaných pracovných dôchodkov založených na kolektívnych dohodách a Veľká Británia a Írsko sa do značnej miery spoliehajú na dobrovoľne financované zaistenie, a to buď formou pracovných alebo osobných penzijných systémov²⁶. Rozdiel v spoliehaní sa na financované, súkromne spravované prvky dôchodkového zabezpečenia je preto skôr otázkou úrovne a prístupu než princípu.

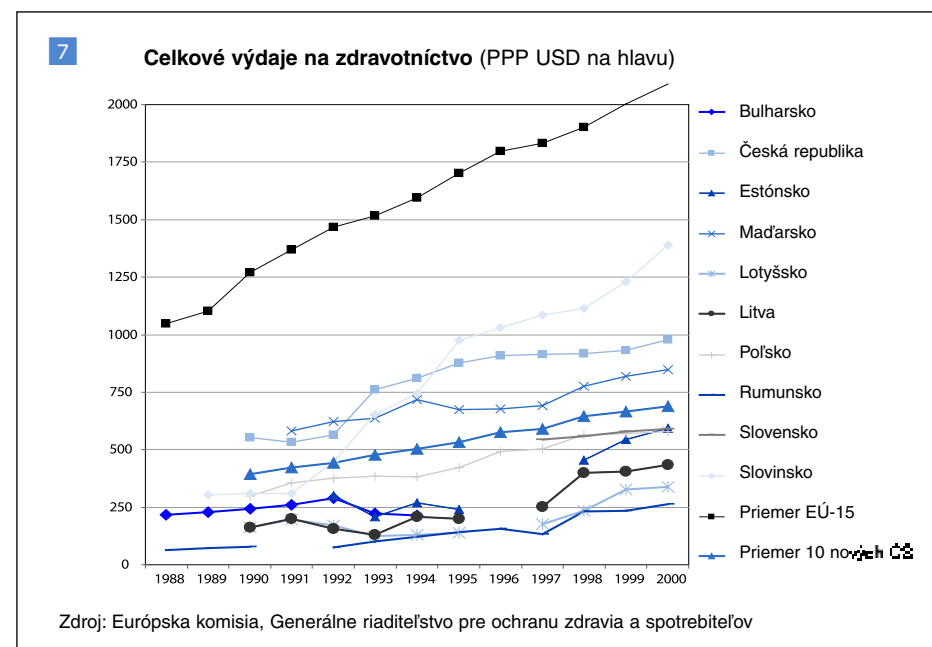
Rozšírenie ovplyvnilo rovnováhu medzi odlišnými typmi dôchodkových opatrení. Avšak vzhľadom na náročné úlohy, ktorým čelia nové členské štáty²⁷, je viac než pravdepodobné, že súčasný celkový strategický prístup EÚ k penzijnej reforme vyjadrený laekenskými cieľmi²⁸ adekvátnosti, finančnej udržateľnosti a prispôsobenia trhu práce a spoločenským zmenám bude naďalej považovaný za vhodný na zvládnutie strednodobých a dlhodobých náročných úloh penzijných systémov v EÚ-25.

4.2 Zdravotné poistenie a zdravotná starostlivosť

Ak sa pozrieme na rôzne dimenzie zdravia, potom v rozšírenej Únii existujú značné rozdiely. Zatiaľ čo každý z 25 štátov má vlastný spôsob organizácie zdravotného sektora, existujú aj trendy, ktoré charakterizujú nové členské štáty strednej a východnej Európy a rozvoj ich systémov zdravotnej starostlivosti. Predchádzajúci politický režim po sebe zanechal stopy a za posledných pätnásť rokov boli zavedené ďalekosiahle reformy s cieľom nahradiť zastarané a centralizované systémy²⁹.

Zdravotný stav a výdaje na zdravotníctvo dosahujú v krajinách EÚ-15 veľmi odlišnú úroveň než v nových členských štátoch SVE. ~~Statistické~~ údaje nových členských štátov o priemernej dĺžke života a miere úmrtnosti v dôsledku rôznych ochorení spoločne naznačujú, že zdravotný stav občanov je horší než v krajinách EÚ-15, kde ľudia žijú dlhšie a menej často trpia závažnými chorobami.

Zároveň sú však výdaje vynaložené na zdravie³⁰ v nových členských štátoch strednej a východnej Európy podstatne nižšie. Nasledujúci graf ilustruje skutočnosť, že hoci všetky tieto krajiny výdaje na zdravotníctvo za posledné dve desaťročia zvýšili (predovšetkým tie bohatšie, t. j. Slovinsko, Maďarsko, Česká republika a Slovensko), úroveň výdajov je stále pod priemerom EÚ.

26 Národné strategické správy: adekvátne a udržateľné dôchodkové systémy, publikované na internetových stránkach Európskej komisie, jeseň 2003 (http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-prot/pensions/index_en.html); Európska komisia: Spoločná správa Európskej komisie/rady o primeraných a udržateľných dôchodkových systémoch, Brusel, marec 2003.

27 Malta a Cyprus sa na dôchodky zameriavali menej, teraz sa však rozvíja debata o potrebe reformy súčasných dôchodkových systémov, na účely zlepšenia adekvátnosti a zaistenia dlhodobej udržateľnosti.

28 Európska rada: „Quality and viability of pensions – Joint report on objectives and working methods in the area of pensions“, Laeken, december 2001.

29 Európska komisia: „Highlights on health in the applicant countries to the European Union“, DG Sanco, 2002.

30 Výdaje na zdravotníctvo ešte stále nie sú v rámci celej Európy plne porovnateľné. V súčasnosti odborníci skúmajú, do akej miery rozdiely vo výdajoch na zdravotníctvo (napr. merané v percentách HDP) odrážajú odlišnosti vo zvykoch utrácať, ale aj v objeme a kvalite poskytovaných služieb.

Prehľad | Sociálna situácia v Európskej únii v roku 2004

Skutočnosť, že EÚ-15 v priemere vynaloží zhruba štyrikrát viac v PPS (štandardoch kúpnej sily) na zdravotnú starostlivosť než nové členské štáty strednej a východnej Európy by mohla naznačovať, že stále existuje výrazná priepasť v objeme zdravotnej starostlivosti³¹. Keďže výdaje na zdravotníctvo nie sú jediným determinantom výsledkov v oblasti zdravia, potenciál zlepšovania zdravia pri zvyšovaní výdajov na zdravotníctvo je silnejší vtedy, keď je úvodná úroveň investícií nižšia. Zdá sa teda, že zlepšenie zdravotnej situácie v týchto ôsmich nových členských štátoch by do značnej miery záviselo na zvýšení miery a efektívnosti investícií do zdravotnej starostlivosti.

Politici v týchto krajinách, ktoré čelili problémom nadmernej centralizácie, nedostatočných dodávateľských vstupov, nedostatočnej výkonnosti a investícií, boli nútení reformovať zastarané systémy zdravotnej starostlivosti³². Tri najdôležitejšie prvky transformácie, ktoré priblížili systémy zdravotnej starostlivosti týchto nových členských štátov k ich náprotivkom v krajinách EÚ-15 a podstatne zlepšili ich schopnosť pustiť sa do náročných úloh v zdravotníctve: decentralizácia, sociálne zdravotné poistenie a reštrukturalizácia služieb zdravotnej starostlivosti.

Reformy boli predovšetkým zamerané na vykonanie ďalekosiahlych štrukturálnych zmien. Decentralizačné a privatizačné snahy sa sústredili na odstránenie kontroly nad financovaním, riadením aj poskytovaním zdravotnej starostlivosti zo strany ústredného štátu a na ich nahradenie prostredníctvom zapojenia regionálnych, miestnych a súkromných aktérov.

Zavedenie sociálneho zdravotného poistenia bolo ďalším podstatným prvkom reforiem, lebo sedem z ôsmich nových členských štátov dalo prednosť systému založenému na poistení pred systémom založenom na daniach.

V neposlednom rade došlo k výraznej transformácii poskytovania zdravotných služieb. Úloha primárnej zdravotnej starostlivosti bola posilnená a súčasne bolo vyvinuté úsilie na zníženie nákladných a nedostatočných nemocničných zariadení, ktoré boli pozostatkom starých systémov. Napríklad v desaťročnom období od roku 1990 do roku 2000 sa Estónsku podarilo zvýšiť produktivitu zdravotnej starostlivosti, čím bolo schopné znížiť lôžka v akútnych nemocniciach z 9,2 na 5,6 lôžok na 1 000 obyvateľov.

Nové členské štáty SVE čelia množstvu náročných problémov, lebo sú konfrontované so závažnými zdravotnými problémami a menšími zdrojmi, ktoré by mohli venovať na zlepšenie zdravotného sektora. Reformy síce priniesli dôležité zmeny a zlepšenia, ale aby bol dosiahnutý plný potenciál, je nutné vynaložiť ďalšie úsilie a investície.

4.3 Ochrana minimálneho príjmu a sociálnej pomoci

Pre ľudí, ktorí sú trvalo vylúčení z trhu práce, sa základná ochrana proti chudobe a vylúčeniu zabezpečuje prostredníctvom „záchrannej siete“ posledného útočiska, vždy keď nie sú

k dispozícii iné formy sociálneho zabezpečenia (ako napr. dôchodky alebo podpora v nezamestnanosti). V krajinách EÚ-15 takmer všetky členské štáty poskytujú všetkým svojim legálne žijúcim obyvateľom určitú záruku minimálneho príjmu. Takáto finančná pomoc je doplnená množstvom hotovostných dávok alebo miestne poskytovaných služieb, aby tak príjmom pomohla znášať náklady na bývanie, vzdelanie, starostlivosť atď. V Taliansku a Grécku žiadna taká záruka príjmu neexistuje a na miesto nej existuje viacero cieľených systémov uplatňovaných viac menej centralizovaným spôsobom³³.

Zatiaľ čo systémy záruky minimálnych príjmov výrazne prispeli k zníženiu chudoby v EÚ, boli často podrobované starostlivej kontrole s cieľom zabezpečiť, že skôr podporujú než bránia efektívnej integrácii na trhu práce a že sú spravované účinným spôsobom.

Medzi novými členskými štátmi zostáva zásadným problémom pokrytie a primeranosť sociálnej ochrany potrebnej na zabezpečenie minimálnych dostačujúcich zdrojov. V krajinách strednej a východnej Európy je výskyt chudoby vyšší u ľudí v produktívnom veku a u detí, a to v dôsledku dlhodobej nezamestnanosti a nízkych zárobkov, zatiaľ čo na Cypre a na Malte sa týka najmä starších osôb. Tento globálny obraz potvrdzujú údaje, ktoré dokazujú, že v porovnaní s ostatnými sociálnymi transfermi zohrávajú dôchodky vo väčšine krajín strednej a východnej Európy hlavnú úlohu pri zmiernení rizika chudoby. V priebehu deväťdesiatich rokov minulého storočia sa rodinné a detské dávky stali kľúčovými zložkami programov znižovania chudoby v mnohých týchto krajinách, ktoré použili rôzne cieľené prístupy. Cenové subvencie verejne prospešných služieb boli všeobecne zrušené a začali sa rozširovať programy pomoci v chudobe, tie však skôr prešli na miestne úrady, ktoré tak museli čeliť závažným administratívnym aj finančným problémom³⁴.

Zatiaľ čo dôkaz o dosahu programov sociálnej pomoci je v nových členských štátoch zastaraný a nerovnomerný, dostupné výsledky naznačujú zlé ciele, celkovo nedostatočné pokrytie a všeobecne nízku výšku dávok. Niektoré krajiny nedávno zaviedli nové alebo posilnili súčasné programy, aby tak zaistili minimálnu úroveň príjmu zamestnaným, nezamestnaným a neaktívnym ľuďom prostredníctvom viacerých programov, vrátane minimálnej mzdy, zaručeného minimálneho príjmu, bezpríspevkových sociálnych dôchodkov alebo univerzálnych záruk programu sociálnej pomoci. Zostáva však ešte určiť, do akej miery je možné tieto programy porovnať z hľadiska pokrytia a výšky dávok s programami minimálneho príjmu, ktoré v krajinách EÚ-15 prevládajú.

4.4 Rozmanitosť a ochrana menších pred vylúčením a diskrimináciou

Európske spoločnosti sú svedkami rastúceho trendu smerujúceho k etnickej a náboženskej rozmanitosti poháňanej medzinárodnou migráciou a zvýšenou mobilitou v rámci EÚ.

31 Keďže nízke výdaje na zdravotnú starostlivosť je možné tiež zaznamenať pri nižšej relatívnej cene hlavnej časti tovaru a služieb v oblasti zdravotnej starostlivosti, medzera v objeme a kvalite služieb zdravotnej starostlivosti môže byť potom nižšia než je hodnota naznačovaná rozdielom meraným v percentách HDP alebo PPS.

32 Celá diskusia pozri R. Busse: „Health Care Systems in EU Pre-Accession Countries and European Integration“, 5-6/2002 Arbeit und Sozialpolitik.

33 Európska komisia: „Draft Proposal for Joint Report on social inclusion 2004“, s. 52.

34 „Social protection in the 13 candidate countries“, 2003, GR Zamestnanosť a sociálne záležitosti.

Tento trend bude zrejme po rozšírení pokračovať z dôvodu kombinácie „pull“ faktorov (starnúce európske obyvateľstvo, nedostatok pracovných síl v niektorých regiónoch a sektoroch) a „push“ faktorov (rast mladej dospeléj populácie v mnohých susedných krajinách, vysoká miera nezamestnanosti, politická nestabilita, chudoba).

Opatrenia na podporu začlenenia a zapojenia etnických menšín do súčasných členských štátov sa skôr sústredili hlavne na nových migrantov, ktorí do uvedených krajín prišli v posledných troch až štyroch desaťročiach. V mnohých nových členských štátoch je imigrácia relatívne novým fenoménom a hlavná pozornosť je venovaná situácii historických menšín vrátane Rómov.

Číselné údaje z týchto členských štátov, ktoré zhromažďujú informácie o migrantoch a etnických menšinách tiež naznačujú, že tieto skupiny majú nižšiu úroveň dosiahnutého vzdelania, skôr žijú v domácnostiach s nízkymi príjmami a nízkou kvalitou bývania³⁵.

Nové členské štáty čelia obdobným náročným úlohám z hľadiska účasti menšín v sociálnej oblasti aj na trhu práce. Problémy vylúčenia a diskriminácie, s ktorými sa stretávajú rómske menšiny a niektoré ruské menšiny v niekoľkých nových členských štátoch, sú veľmi akútne³⁶. Tieto problémy budú musieť byť riešené kombináciou zamestnanosti, sociálneho začlenenia a proti-diskriminačných opatrení. Riešenie diskriminácie prostredníctvom legislatívy a predbežných opatrení predstavuje pre nové členské štáty v tejto súvislosti veľkú výzvu³⁷.

4.5 Zdravotné postihnutie: politika pre ľudí so zvláštnymi potrebami

Prístup EÚ k zdravotnému postihnutiu nevymedzuje jednotlivé kategórie ľudí, ale je naopak založený na individuálnych potrebách. Je to prístup oveľa viac založený na sociálnom začlenení než na kategorizácii. Vyplyva z neho všeobecný odklon od programov sústreďujúcich sa na špeciálne zdravotné postihnutie a posun smerom k prístupu rovných príležitostí (mainstreamingu)³⁸.

Cieľom je zabezpečiť, aby ľuďom so zdravotným postihnutím patrili rovnaké ľudské práva ako všetkým ostatným, a to odstránením všetkých foriem diskriminácie súvisiacich so zdravotným postihnutím a bojom s ním.

Trendy v krajinách EÚ-15 sú v tejto oblasti vcelku pozitívne, hoci zostáva mnoho prekážok, pri ktorých je potrebné vynaložiť stále viac úsilia – najmä fyzické, právne a administratívne bariéry, nové technológie a postoje.

Vo viacerých členských štátoch je politika uplatňovaná pre zdravotne postihnuté osoby stále orientovaná skôr na segregáciu, než na aktivity spojené s poskytovaním rovných príležitostí

vo všetkých oblastiach politiky. Hoci prevládajú systémy kvót, zdá sa, že sú značné problémy s ich uplatnením v praxi. Politika v oblasti zdravotného postihnutia sa v týchto krajinách až teraz začína odkláňať od staromódnej „ochranárskej“ politiky a lekárskeho modelu postihnutia.

Tento posun od chráneného zamestnania najprv viedol k vyššej nezamestnanosti u ľudí so zdravotným postihnutím: doteraz nebol kompenzovaný nutnou podpornou politikou a rovnými pracovnými príležitosťami pre zdravotne postihnutých, ktorí nemusia mať dostatočné vzdelanie, skúsenosti či kvalifikáciu, aby ich bolo možné zamestnať na otvorenom trhu práce.

Okrem toho zameranie na primerané začlenenie zdravotného postihnutia do Smernice o rovnom prístupe k zamestnaniu sa doteraz do politiky a praktík v nových členských štátoch nepremietlo.

4.6 Občianska spoločnosť a občianska účasť

Základné schopnosti občianskej spoločnosti sú určované mierou občianskeho uvedomenia, dôvery a účasti obyvateľstva, ktoré na oplátku ovplyvňujú celkovú ekonomickú, sociálnu aj politickú výkonnosť krajiny³⁹. Tieto schopnosti sú vytvárané a posilňované slobodnou a rozkvitajúcou občianskou spoločnosťou, zatiaľ čo ich rozvoj je brzdený tam, kde došlo k utlmeniu vývoja občianskej spoločnosti. Vo väčšine nových členských štátov strednej a východnej Európy jedným zo škodlivých odkazov bývalých politických režimov je občianska spoločnosť vyznačujúca sa zriedkavou účasťou na verejnom živote a nedôverou k verejným inštitúciám.

~~Štúdie preukázali, že~~ miera občianskeho povedomia v spoločnosti, prevaha spoločenských noriem podporujúcich kolektívne konanie aj stupeň dôvery voči verejným inštitúciám sú ďaleko menej rozvinuté v prechodných ekonomikách, a taktiež potvrdili existenciu vzájomných vzťahov medzi meraním týchto fenoménov a hospodárskym rastom⁴⁰.

Bolo zistené, že v počiatočnom prechodnom období ľudia v strednej a východnej Európe menej dôverovali cudzincom a boli menej občiansky uvedomelí než ľudia v EÚ, hoci altruizmus vyznávali v rovnakom rozsahu. Prejavovali silné puto k rodine, zatiaľ čo sa menej spoliehali na svojich priateľov a pohybovali sa v menších a uzavretejších spoločenských kruhoch. Zároveň dosiahli horšie výsledky v oblasti občianskej účasti a dôvery v inštitúcie.

Občianska účasť v týchto nových členských štátoch sa od počiatku prechodného obdobia zlepšila a hoci sú výsledky naďalej horšie než v krajinách EÚ-15, rozdiely vo vnútri týchto dvoch skupín krajín sú väčšie než medzi nimi; nové členské štáty sa pokúsia zapadnúť do súčasných zoskupení sociálnej účasti existujúcej pozdĺž severojužnej deliacej línie.

35 Významnou pre túto diskusiu je taktiež práca vykonaná pod záštitou Programu cieleného socioekonomického výskumu (TSER) Európskej komisie – Castles et al., Centre for Migration and Policy Research, University of Oxford, ISBN 92-894-5273-0.

36 „Joint Memoranda on Social Inclusion“, december 2003, publikované na internetových stránkach Európskej komisie (http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-prot/soc-incl/jim_en.html).

Európska komisia: „Synthesis of the Joint Memoranda on Social Inclusion“, Brusel, marec 2004.

37 „Equality, Diversity and Enlargement – Report on measures to combat discrimination in acceding and candidate countries“, správa povereného odborníka, Európska komisia, GR Zamestnanosť a sociálne záležitosti, Brusel 2003.

38 „Equal opportunities for people with disabilities: A European Action Plan“, COM(2003)650.

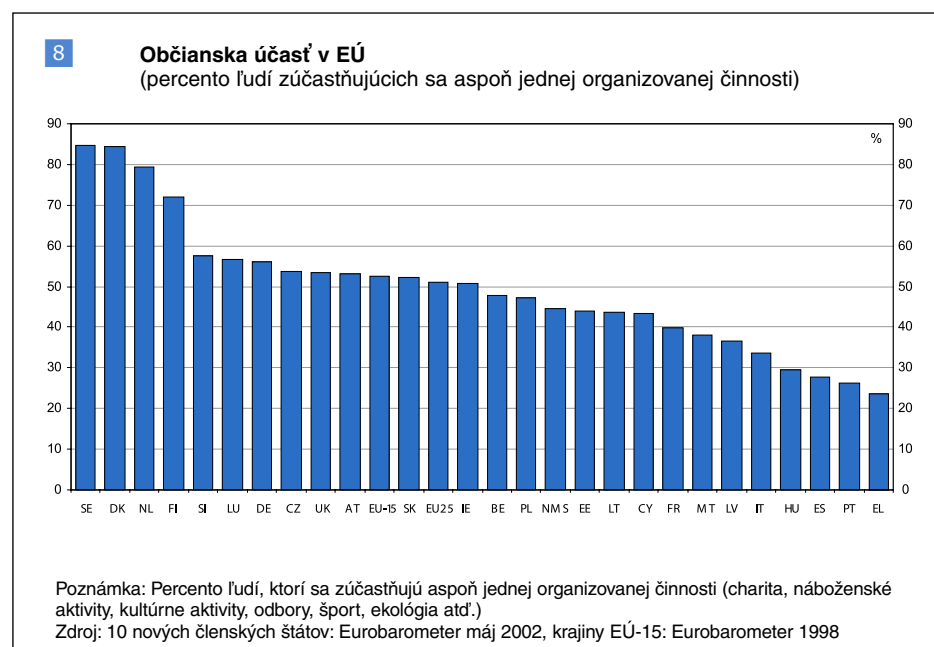
39 Rozrastajúca sa literatúra sa snažila vytvoriť pre schopnosti občianskej spoločnosti pojem v zmysle sociálneho kapitálu. Európska komisia skúma potenciál a praktickú použiteľnosť tohto konceptu.

40 C. Haerpfer, C. Wallace a L. Mateeva: „Social Capital and Civic Participation in Accession Countries and Eastern Europe“, odborný referát spracovaný Európskou komisiou, Viedeň 2003.

Prehľad | Sociálna situácia v Európskej únii v roku 2004

Ťažkosti spojené s prechodom od centrálného plánovania a totalitnej vlády sú však stále viditeľné v štruktúrach, schopnosti a celkovom fungovaní rôznych úrovní vlády v nových členských štátoch SVE. Možnosti rozvoja moderných vládnych praktík, ako napr. zapojenie ústredných investorov z radov občianskej spoločnosti do rozhodovania a implementácie politiky na regionálnej a miestnej úrovni, sú obmedzené. Reprezentatívne, dobre organizované a schopné mimovládne organizácie nie sú obvyklé. Navyše zdroje miestnych vládnych úradov v oblasti administratívy a rozhodovania všeobecne nie sú takého druhu, ktorý by im umožňoval úzko spolupracovať s občianskou spoločnosťou pri zavádzaní opatrení sociálnej politiky.

Aby sa zlepšili schopnosti riadenia sociálnej politiky, bude dôležité, aby nové členské štáty s podporou zo strany Spoločenstva ďalej stimulovali rozvoj organizácií občianskej spoločnosti.

4.7 Pracovnoprávne vzťahy a sociálny dialóg

Bez ohľadu na trvalé snahy rozvíjať v nových členských štátoch SVE pracovnoprávne vzťahy a sociálny dialóg sociálni partneri vo väčšine z týchto krajín stále čelia náročným úlohám z hľadiska plnej účasti na ekonomickom a sociálnom vládnutí, ktoré im európsky sociálny model pripisuje. Je potrebné posilniť bipartitnú úroveň.

Hoci existujú značné rozdiely medzi režimami pracovnoprávnych vzťahov v pôvodných a vo väčšine nových členských štátoch, existujú tiež aj významné podobnosti. Napríklad v štruktúre organizácie odborov na národnej úrovni a v hustote odborov, kde nové členské štáty zapadajú do súčasných rozdielnych zoskupení krajín EÚ-15.

Ak vezmeme do úvahy skutočnosť, že v nových členských štátoch strednej a východnej Európy museli byť narychlo počas deväťdesiatych rokov vytvorené organizácie zamestnávateľov, podobnosti s krajinami EÚ-15 sú napriek niektorým výnimkám omnoho menšie. Pričom hlavným rozdielom je skutočnosť, že vo väčšine týchto nových členských štátov je organizačná hustota oveľa nižšia a že kolektívne vyjednávanie na bipartitnej úrovni je obmedzené, lebo organizácie zamestnávateľov sa často do takýchto rokovaní nezapájajú.

Tu sa taktiež odráža skutočnosť, že bipartitné rokovanie je vo väčšine týchto nových členských štátov vcelku novou inštitúciou, ktorá sa zatiaľ vyvíja. Oproti väčšine krajín EÚ-15, kde v rámci viacvrstvového systému je kolektívne vyjednávanie prevažne charakterizované dohodami na úrovni sektorov, v kolektívnom dohodovaní väčšiny nových členských štátov prevláda vyjednávanie na úrovni spoločností. V krajinách EÚ-15 sa s podobným javom stretávame iba vo Veľkej Británii a v menšej miere v súvislosti s niektorými otázkami v Luxembursku a vo Francúzsku.

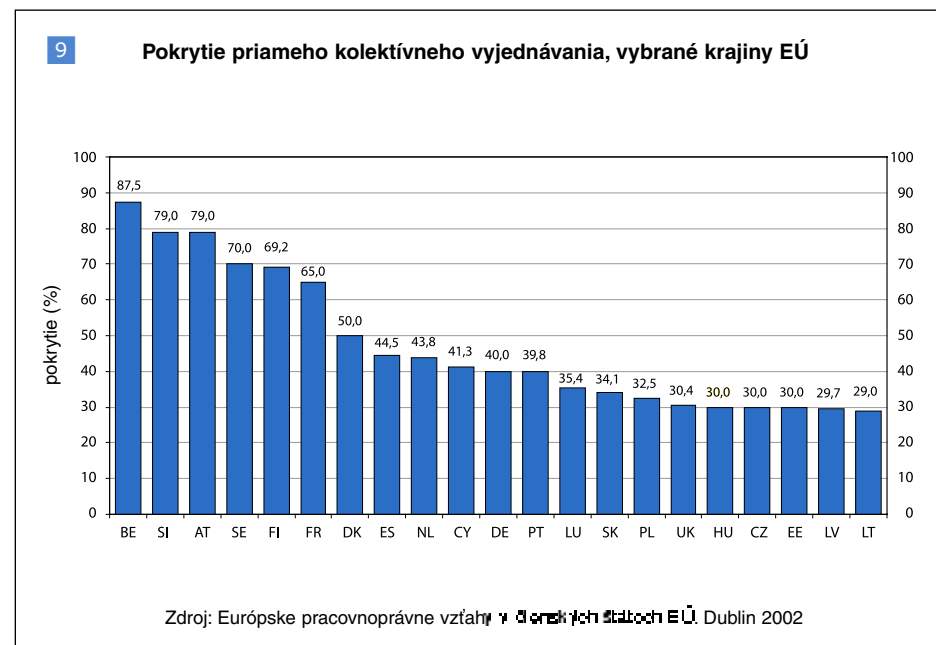
Z hľadiska pomeru pracovníkov, ktorých sa kolektívne vyjednávanie priamo dotýka, nové členské štáty patria do všeobecného rozsahu odlišností, hoci do zoskupenia EÚ-15 úplne nezapadajú.

Ako je znázornené v grafe 9, odlišnosti v rámci oboch skupín krajín sú podstatné. Nové členské štáty sú zastúpené na oboch koncoch škály, ale väčšina z nich sa nachádza v spodnej štvrtine hodnotenia.

Tripartizmus existuje v odlišnej, viac či menej formalizovanej podobe a s rozdielnym stupňom zapojenia sociálneho partnera vo väčšine z 15 krajín EÚ a jeho vývoj získal na hybné sile počas príprav na zavedenie EMU. Systém tripartity, ktorý sa taktiež vyskytuje v rôznych formách vo všetkých nových členských štátoch, v ktorom doteraz do značnej miery prevládali štátne záujmy, predovšetkým s ohľadom na dosiahnutie plynulosti pokračujúceho procesu reštrukturalizácie v nových členských štátoch strednej a východnej Európy a v ktorom zapojenie sociálneho partnera je prevažne poradného charakteru.

Rozvoj úlohy aj sily bipartitného kolektívneho vyjednávania, odborov a organizácií zamestnávateľov je aktívne podporované európskymi sociálnymi partnermi (ako je uvedené v ich spoločnom pracovnom programe pre obdobie 2003 – 2005) a s ďalšou stabilizáciou a rastom ekonomiky sa očakáva jeho ďalšie zlepšovanie, avšak podporné prostredie vládnej politiky bude taktiež žiaduce. Snaha urobiť sociálne partnerstvo viac bipartitným tiež napomôže rozšíriť rozsah a záväzky tripartitného dialógu.

Zhrnutie

- Porovnania zabezpečenia sociálnej ochrany a sociálneho a občianskeho dialógu v nových členských štátoch a v krajinách EÚ-15 dokazujú celý rad odlišností, ale odhalujú aj mnoho podobností.
- Mnoho rozdielov a viacerých sociálnych problémov v nových členských štátoch v strednej a východnej Európe súvisí s dobou pred rokom 1990 a s prechodným obdobím. Týmto ťažkostiam nie je možné uniknúť za jediný deň, ale podobnosti a pokrok, ktorý bol dosiahnutý v acquis naznačujú, že časom veľmi dobre zapadnú do rozmedzia odlišností v krajinách EÚ-15.
- Reformy, ktoré pomôžu dosiahnuť lepšiu sociálnu ochranu a vyššiu životnú úroveň, už prebiehajú (napr. dôchodky, zdravotníctvo), avšak národné úchty by nemali byť podceňované (napr. zdravie a sociálne začlenenie) a v niektorých oblastiach je potrebné zaviesť moderný prístup (napr. rovnosť mužov a žien, zdravotné postihnutie a etnické menšiny).
- Celkovo je schopnosť dosiahnuť zmeny a uskutočniť reformy obmedzovaná schopnosťami administratívneho a sociálneho riadenia. Opatrenia podporujúca štruktúru občianskej spoločnosti a sociálne partnerstvo naďalej vykazujú značný náskok EÚ-15.
- Dôchodkové reformy vo viacerých nových členských štátoch boli inšpirované inováciami v krajinách EÚ-15 a súčasné opatrenia zapadajú do rozsahu penzijných plánov v EÚ-15. Úspech dôchodkových reforiem v týchto krajinách bude závisieť na ich schopnosti zvýšiť úroveň zamestnanosti a priemerný vek odchodu z trhu práce.
- Integrovaný prístup vyjadrený v laekenských dôchodkových cieľoch taktiež platí pre nové členské štáty. Terajšia zraniteľnosť dôchodkových systémov v mnohých nových členských štátoch zdôrazňuje význam zabezpečenia primeraných dávok, vyššej zamestnanosti, neskoršieho odchodu do dôchodku, účinnej regulácie a rozumnej správy penzijných fondov.
- V merítke PPS (štandardoch kúpnej sily), EÚ-15 vydáva zhruba štyrikrát viac na zdravotníctvo než nové členské štáty strednej a východnej Európy. Zvýšenie rozsahu a účinnosti zdravotných výdajov je predpokladom zlepšenia zdravia.
- Početné rómske a ďalšie etnické menšiny v niektorých nových členských štátoch zvyšujú problémy sociálneho začlenenia a boja proti diskriminácii spojené s etnickou rozmanitosťou.
- Politika v oblasti zdravotného postihnutia v nových členských štátoch je stále založená skôr na lekárske modeloch a vyznačuje sa umiestňovaním do ústavov a chráneným zamestnaním.
- Rozvoj bipartitného sociálneho dialógu a režimov pracovnoprávných vzťahov vo väčšine nových členských štátov vyžadujú ďalšie posilnenie.

Prehľad | Sociálna situácia v Európskej únii v roku 2004

5. Európska sociálna agenda v EÚ 25 členských štátov

5.1 Vývoj v rámci európskej sociálnej agendy a nových členských štátov

Posledné roky sme boli svedkami významného vývoja sociálnej politiky na úrovni EÚ...

Vývoj v koordinácii zamestnanosti a sociálnej politiky na úrovni EÚ⁴¹ počas posledných šiestich rokov rozšíril rozsah európskej sociálnej agendy, zjednotil jej obsah a vytvoril nové pracovné metódy⁴² jej ďalšieho rozvoja. Nové procesy koordinácie politiky boli vytvorené s ťažkosťami, s ohľadom na preferencie a schopnosti krajín EÚ-15. Prípravy na vstup sa dlhý čas výhradne sústredili na prijatie legislatívneho acquis. Nové členské štáty sa do procesov koordinácie politiky EÚ zameranej na sociálnu ochranu a sociálne začlenenie zapojili len nedávno.

Zásadnou otázkou vznesenou viacerými pozorovateľmi je preto skutočnosť, či všeobecný nápor súčasnej sociálnej agendy ponúkne adekvátny základ pre rozšírenú Úniu, alebo či bude potrebné agendu prepracovať.

...a hoci sa nové členské štáty na tomto pokroku priamo nepodieľali, ich zásadné politické záujmy sú dobre pokryté.

Táto správa dokazuje, že okrem výrazných a náročných rozdielov medzi krajinami EÚ-15 a novými členskými štátmi existujú aj zreteľné podobnosti náročných úloh, najmä zvládnutie rýchlej ekonomickej zmeny a reakcie na starnutie obyvateľstva. Všeobecné lisabonské ciele⁴³ taktiež jasne platia pre nové členské štáty.

Vyhliadka zmenšovania populácie v produktívnom veku a rýchly nárast obyvateľstva za hranicu dôchodkového veku predstavuje pre rozšírenú Úniu zásadnú, spoločnú výzvu. Zdôrazňuje, že súčasne aj nové členské štáty zdieľajú potrebu vyvinúť vzájomne sa posilňujúce politické koncepcie, ktorých snahou je stavať na súčinnosti hospodárskej, zamestnaneckej a sociálnej politiky. Prejavuje sa tak potreba zavádzať Lisabonskú stratégiu v plnom rozsahu.

Keďže očakávaný hospodársky vzostup bude zrejme posledným predtým, než dôjde k demografickému posunu a starnutie sa urýchli, všetky členské štáty EÚ-25 budú mať výrazný spoločný záujem na čo najrýchlejšom zavedení nutných zmien politiky zamestnanosti a sociálnej ochrany.

Je zrejmé, že politika Spoločenstva v rozšírenej Únii bude nútená zohľadniť väčšiu rozmanitosť sociálnej situácie, avšak rozšírenie nespochybňuje význam sociálnej agendy.

5.2 Kľúčové výzvy aj príležitosti nových členských štátov

Zatiaľ čo škála náročných úloh vyplývajúcich z tohto rozšírenia bude veľmi rozsiahla, skúsenosti z predchádzajúcich vstupov krajín, ktorých HDP bol výrazne pod priemerom Únie (napr. Írsko, Grécko, Portugalsko a Španielsko), potvrdzujú, že zásadné zlepšenie sociálnej situácie je možné dosiahnuť prostredníctvom koordinovaného, trvalého úsilia na úrovni národnej aj na úrovni EÚ.

Avšak situácia vo viacerých prístupujúcich krajinách, stále značne spojených so sprievodnými javmi prechodného obdobia, ale výraznejšie odrážajúca nový sociálny dosah hospodárskeho rastu, ktorý za sebou nevyhnutne zanechá ľudí neschopných sa prispôsobiť novým technologickým požiadavkám, si vyžaduje ďalšie posilnenie politických snáh, aby bolo možné čeliť rozdielnym životným podmienkam, bojovať s chudobou a sociálnym vylúčením⁴⁴. Úspech pri dosahovaní týchto cieľov závisí životné podmienky a tým aj možnosti znížiť úmrtnosť a vyvarovať sa ďalšiemu poklesu pôrodnosti. Zatiaľ čo posilnenie systémov sociálnej ochrany bude nutné k udržaniu cesty smerujúcej k modernizácii, tí, ktorí v nových členských štátoch rozhodujú, budú konfrontovaní so zložitými politickými voľbami, ktoré prinesie narastajúci tlak na konsolidáciu verejných financií a zaistenie priaznivých makroekonomických podmienok pre udržateľný rast. To dokazuje význam dosiahnutia zamestnanosti vytvárajúcej hospodársky rast a propagujúcej aktívnu sociálnu a zamestnaneckú politiku, aby sa tak rýchle uzatvorila priepasť zamestnanosti vo vzťahu k EÚ. Aby bolo možné uskutočniť reformy a plne využiť výhody vstupu do EÚ, nové členské štáty budú musieť navyše zdokonaľiť svoje schopnosti v oblasti administratívneho a sociálneho riadenia, vrátane väčšej schopnosti mobilizovať a zapojiť sociálnych partnerov – a občiansku spoločnosť vo všeobecnosti – do procesu rozhodovania.

V rámci takého vývoja bude dôležité stavať na vzájomne sa posilňujúcej súčinnosti medzi politikou zamestnanosti a sociálnou politikou a bohatstve politických skúseností nahromadenom na úrovni EÚ. Implementácia európskych Smerníc zamestnanosti a odporúčaní, ako aj spoločných cieľov vymedzených pre procesy koordinácie politiky v oblasti dôchodkov a sociálneho začlenenia, bude rozhodujúca. Investície do nákladovo efektívnej sociálnej ochrany a zdravotnej starostlivosti priaznivých voči zamestnanosti

41 Tzn. v zamestnanosti, sociálnom začlenení, boji proti diskriminácii, modernizácii sociálnej ochrany, Občianskej charte atď.

42 Napríklad otvorená metóda koordinácie.

43 Na marcovom summite EÚ v Lisabone si Únia stanovila nový strategický cieľ na ďalšie modernizácie až do roku 2010, a to „... stať sa najviac konkurencieschopnou ekonomikou založenou na dynamických znalostiach na svete, ktorá bude schopná udržateľného hospodárskeho rastu s viac pracovnými miestami a väčšou sociálnou súdržnosťou“.

44 „The Joint Memoranda on Social Inclusion“, zhrňujúca správa Európskej komisie.

predstavujú významnú časť opatrení nutných na rozvíjanie aj udržanie schopnosti ľudí zúčastňovať sa a prispievať⁴⁵.

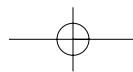
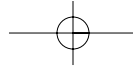
Existuje celý rad úspechov a relatívnych výhod, na ktorých nové členské štáty môžu stavať. Tieto potom spoločne vytvárajú súbor príležitostí. Ako je zdôraznené v tejto správe, tieto príležitosti zahŕňajú:

- Značné rezervy pracovných síl s pomerne vysokým dosiahnutým vzdelaním umiestňujú mnohé nové členské štáty stavia do dobrej pozície a na dlhé obdobie trvalého rastu, najmä ak je táto relatívna výhoda podporená ďalším rozvojom ľudských zdrojov a sociálnou ochranou priaznivejšou pre zamestnanosť.
- Schopnosť viacerých nových členských štátov zavádzať moderné dôchodkové reformy uprostred hospodárskych a politických nepokojov dokazuje schopnosť vyrovnáť sa počas reformiem so zložitými otázkami, ktoré je možné uplatniť v ďalšom procese zmien.
- Reformy sektora zdravotníctva v mnohých nových členských štátoch vytvorili významnú časť podmienok pre obdobie rýchlych a významných vylepšení v oblasti prispievania zdravotnej starostlivosti k celkovo lepšiemu zdravotnému stavu, najmä len čo tieto krajiny budú schopné previesť do daného sektora viac peňazí.
- Mierna úroveň chudoby vo väčšine členských štátov naznačuje priaznivú mieru národnej sociálnej súdržnosti a merateľného dosahu systémov sociálnej ochrany, ktoré sa môžu stať dôležitým aktívom pre úspešné zvládnutie náročných úloh ekonomickej modernizácie a globalizácie. V tejto súvislosti je však nutné pripomenúť, že vzhľadom na všeobecný prah absolútna chudoba naznačuje, že vyššia úroveň rizika chudoby existuje v nových členských štátoch skôr než v pôvodných.

Na základe týchto príležitostí a výrazného pokroku v *acquis* desať nových členských štátov – s podporou politiky EÚ – by mohlo získať dobrú pozíciu stať sa dôležitou hybnou silou hospodárskeho rastu a sociálneho zlepšenia v rozšírenej únii.

Aj tak úspech rozšírenia v sociálnej oblasti bude taktiež rozhodujúcim spôsobom závisieť na hostiteľskej schopnosti členských krajín EÚ-15. Vôľa umožniť novým členským štátom čerpať zo skúseností aj zdrojov krajín EÚ-15 vo viacerých ohľadoch predurčí rozsah aj rýchlosť pokroku. V novej sociálnej agende bude dôležité nájsť spôsoby uspokojenia potrieb a uvdňenia energie všetkých členských štátov rozšírenej Únie.

45 Tamtiež.

Prílohy

Prehľad | Sociálna situácia v Európskej únii v roku 2004

Príloha č. 1: štatistické portréty

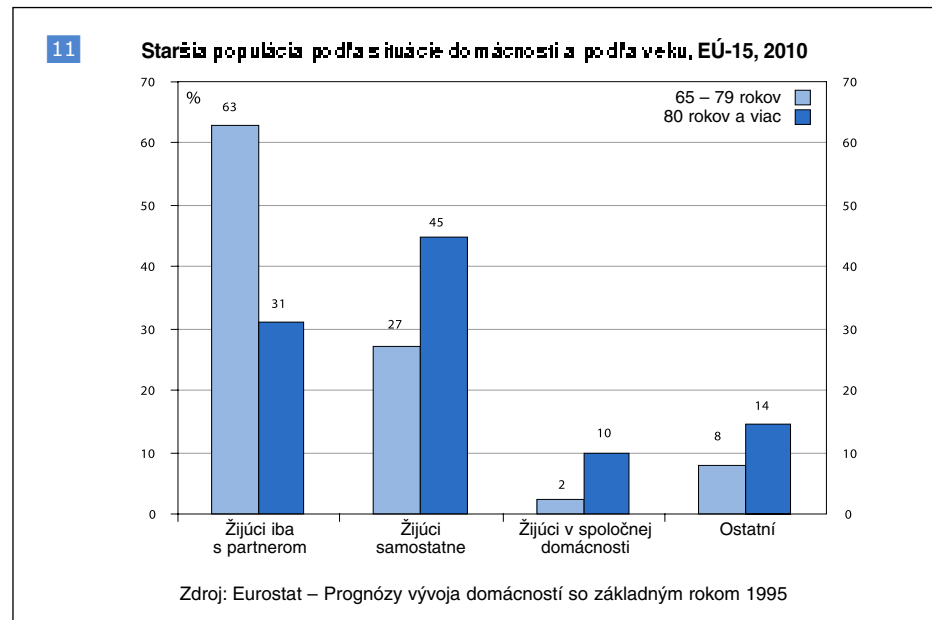
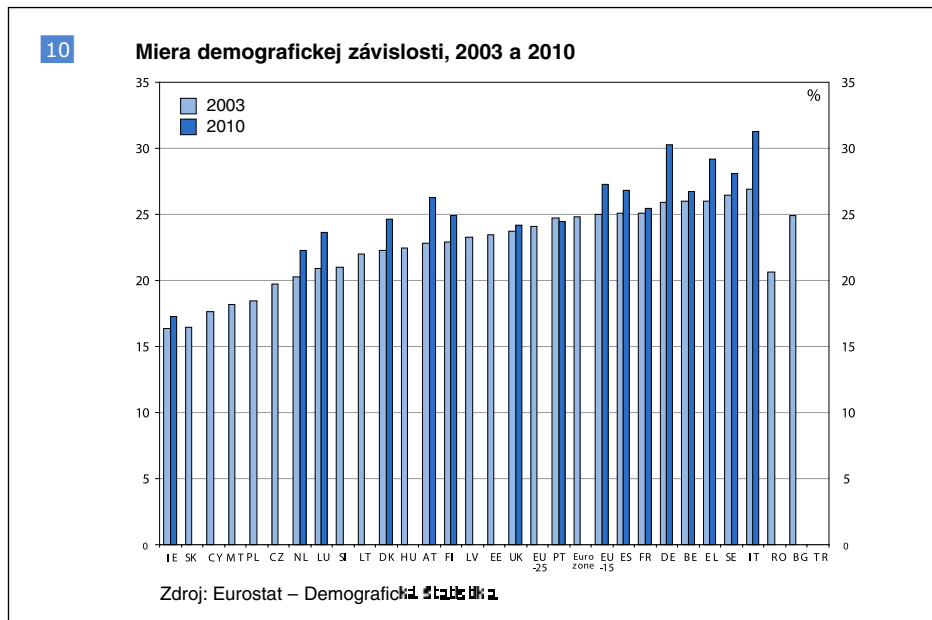
Starnutie populácie

V roku 2003 žilo v krajinách EÚ-25 74 miliónov **starších ľudí** vo veku 65 a viac rokov v porovnaní s iba 38 miliónmi v roku 1960. Dnes predstavujú **starší ľudia 18 % celkovej populácie** alebo 24 % populácie v produktívnom veku (vo veku 15 – 64). Očakáva sa, že do roku 2010 tento pomer vzrastie na 27 %. Počas nasledujúcich 15 rokov v krajinách EÚ-15 vzrastie počet veľmi starých ľudí vo veku 80 a viac rokov o takmer 50 %.

Kľúčový ukazovateľ

	EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Miera demografickej závislosti (Populácia vo veku 65 rokov a viac ako percento populácie v produktívnom veku (15 – 64) rokov k 1. januáru)	2003	24,1	25,0e	24,8	26,0	19,7	22,3	25,9	23,5e	26,0e	25,1e	25,1	16,4	26,9e	17,6e	23,3	22,0	20,9	22,4	18,2	20,3	22,8	18,4	24,7	21,0	16,5	22,9	26,5	23,7e	24,9	20,6	:
	2010	:	27,3f	:	26,7f	:	24,6f	30,3f	:	29,2f	26,8f	25,5f	17,3f	31,3f	:	:	23,6f	:	:	22,3f	26,3f	:	24,5f	:	:	24,9f	28,1f	24,2f	:	:	:	:

Zdroj: Eurostat – Demografická štatistika

Migrácia a azyl

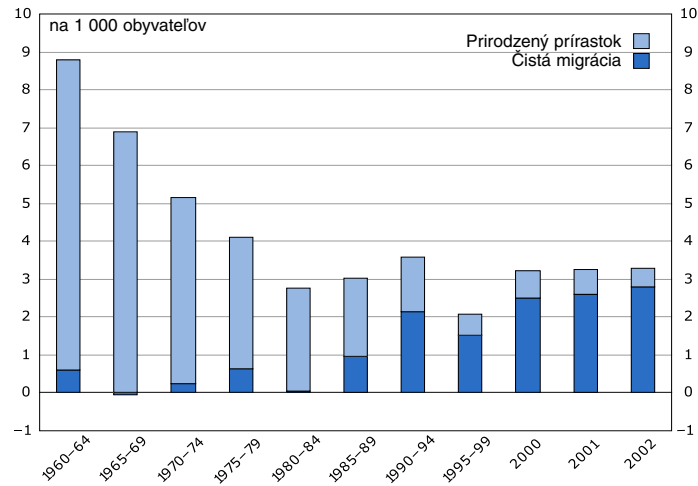
Čistá migrácia predstavuje hlavnú zložku ročnej zmeny obyvateľstva v krajinách EÚ-25. V roku 2002 bola ročná miera čistej migrácie 2,8 na 1 000 obyvateľov EÚ-25, čo predstavovalo približne 85 % celkového prírastku obyvateľov. V roku 2002 bolo v EÚ-25 zaznamenaných 384 500 žiadostí o udelenie azylu.

Kľúčový ukazovateľ

	EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Hrubá miera čistej migrácie, 2002 (Rozdiel medzi zmenou populácie a prirodzeným prírastkom počas roku na 1 000 obyvateľov)	2002	2,8e	3,3e	:	3,9	1,2	1,8	2,7	0,1	2,9	5,5	1,1	8,3	6,1	9,7	-0,8	-0,6	5,9	0,3	4,8e	1,7	3,2	-0,3	6,8	1,1	0,2	1,0	3,5	2,1e	0,0	-0,1	1,4e

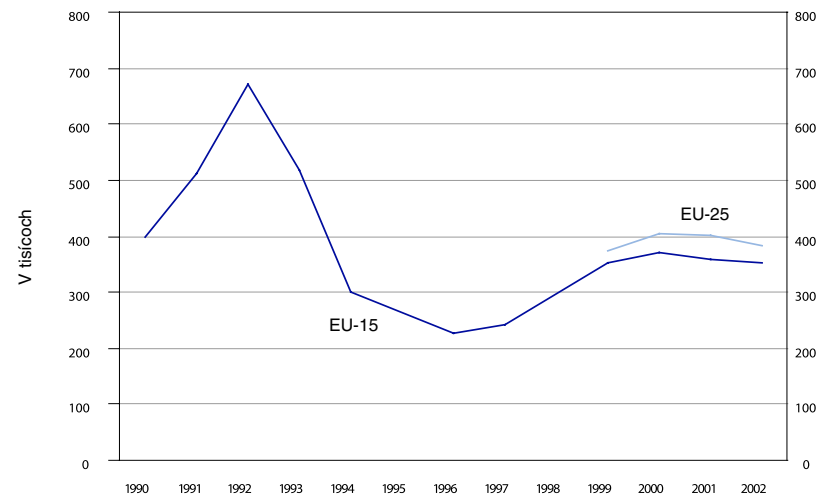
Zdroj: Eurostat – Demografická databáza

12 Priemerná ročná zmena populácie podľa jednotlivých zložiek, EÚ-25, 1960 – 2002

Zdroj: Eurostat – Demografická databáza

13 Žiadosti o udelenie azylu, EÚ-15 a EÚ-25, 1990 – 2002

Zdroj: Eurostat – Migračná databáza

Prehľad | Sociálna situácia v Európskej únii v roku 2004

Vzdelávanie a jeho výsledky

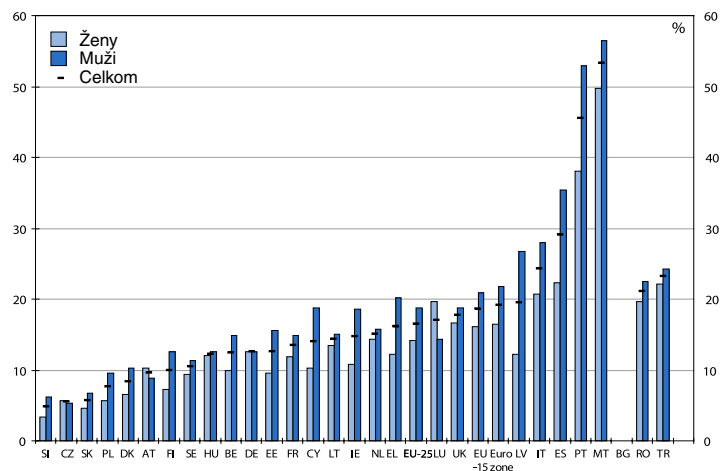
Dosiahnutá úroveň vzdelania obyvateľstva sa za posledných 30 rokov výrazne zlepšila, najmä medzi ženami. V roku 2002 malo v súčasnej únii (EÚ-25) 77 % mladých ľudí vo veku 20 – 24 rokov vyššie stredoškolské vzdelanie. Zároveň však 17 % mladých ľudí vo veku 18 – 24 opustilo vzdelávací systém už po ukončení maximálne nižšieho stredoškolského vzdelania.

Kľúčový ukazovateľ

	EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Úroveň dosiahnutého vzdelania u mladých ľudí, 2002 (Percento populácie vo veku 20 až 24 rokov s aspoň vyšším stredoškolským vzdelaním)																																
Celkom	76,6p	73,8p	72,8	81,1	91,7	79,6	73,3	80,4	81,3	64,9	81,7	83,9	69,1	85,3	73,2b	79,3b	69,8	85,7	39,0	73,3	85,0	88,1	43,7	90,0	94,0	86,2	86,7	77,2p	77,5	75,3	:	
Ženy	79,5p	76,8p	76,1	84,7	91,7	82,3	73,8	87,1	85,9	71,9	82,8	88,1	74,0	90,3	82,2b	80,5b	65,5	85,8	42,2	76,7	84,4	91,3	52,0	92,3	95,3	90,4	88,3	78,5p	80,2	77,3	:	
Muži	73,7p	70,8p	69,4	77,6	91,8	76,8	72,6	73,7	76,3	58,2	80,5	79,7	64,2	79,6	64,4b	78,1b	74,0	85,5	36,1	70,0	85,6	84,8	35,4	87,9	92,6	81,9	85,2	75,9p	75,0	73,1	:	

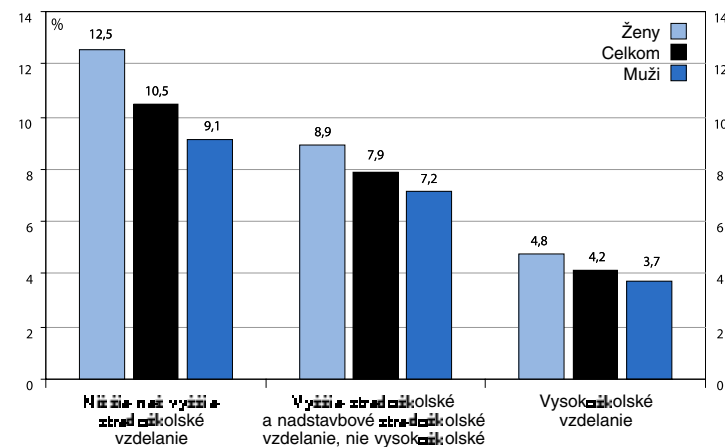
Zdroj: Eurostat – Výberové zisťovanie pracovných síl v Európskej únii

14 Osoby predčasne opúšťajúce vzdelávací systém podľa pohlavia, 2002
Percento populácie vo veku 18 – 24 rokov s maximálne nižším sekundárnym vzdelaním bez účasti na ďalšom vzdelávaní alebo odbornom výcviku

Zdroj: Eurostat – Výberové zisťovanie pracovných síl v Európskej únii

15 Miera nezamestnanosti podľa dosiahnutej úrovne vzdelania a podľa pohlavia, EÚ-25, 2002
Nezamestnané osoby ako percento celkovej aktívnej populácie rovnakej skupiny

Zdroj: Eurostat – Výberové zisťovanie pracovných síl v Európskej únii

Celoživotné vzdelávanie

V roku 2002 bolo v Únii (EÚ-25) zapojených do vzdelávania a odborného výcviku 8 % populácie vo veku 25 – 64 (počas posledných 4 týždňov pred zisťovaním). Tieto aktivity odborného výcviku sú bežnejšie (18 – 22 %) v Dánsku, Fínsku, Švédsku a vo Veľkej Británii, zatiaľ čo nové členské štáty vykazujú najnižšiu úroveň dospelých populácie, ktorá sa zúčastňuje vzdelávania alebo odborného výcviku (vrchol dosahuje približne 9 % v Slovenskej republike a Slovinsku).

Poskytovanie odborného výcviku starším osobám je menej časté než u mladších ľudí. Je pravdepodobnejšie, že sa takého výcviku zúčastnia ľudia s vyšším vzdelaním než nižším.

Kľúčový ukazovateľ

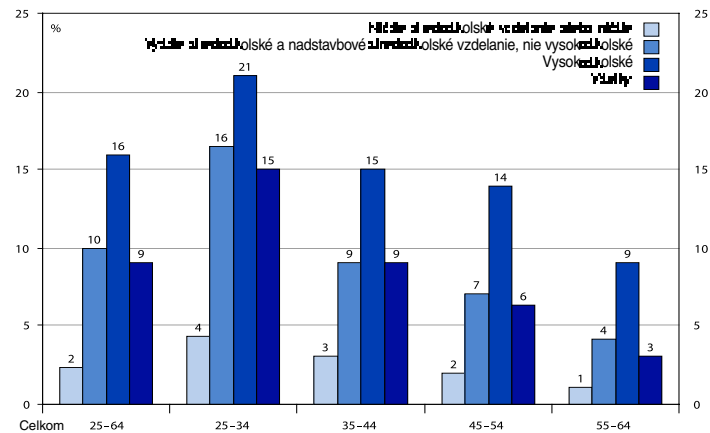
	EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Celoživotné vzdelávanie (účasť dospelých na vzdelávaní a výcviku), 2002 (Percento populácie vo veku 25 – 64 rokov zúčastňujúce sa procesu vzdelávania a výcviku v posledných štyroch týždňoch pred zisťovaním)																															
Celkom	8,0	8,5	5,5	6,5	5,9	18,4	5,8	5,2	1,2	5,0	2,7	7,7	4,6	3,7	8,2	3,3b	7,7	3,3	4,4	16,4	7,5	4,3	2,9	9,1	9,0	18,9	18,4	22,3	1,3	1,1	:
Ženy	8,6	9,2	5,6	6,3	5,7	20,7	5,5	6,7	1,1	5,4	3,0	8,8	4,7	3,8	10,9	4,2b	6,4	3,7	3,8	15,9	7,4	4,7	3,3	9,4	9,4	21,4	21,2	26,3	1,3	1,0	:
Muži	7,4	7,9	5,5	6,8	6,1	16,2	6,1	3,6	1,2	4,5	2,4	6,5	4,5	3,6	5,2	2,3b	8,9	2,9	4,9	16,9	7,6	3,9	2,4	8,8	8,7	16,5	15,7	18,6	1,4	1,2	:

Poznámka: FR – porovnávacím obdobím je jeden týždeň, ktorý zisťovaniu predchádzal
Zdroj: Eurostat – Výberové zisťovanie pracovných síl v Európskej únii

16

Celoživotné vzdelávanie podľa vekových skupín a dosiahnuté úrovne vzdelania, EÚ-15, 2002

Percento populácie vo veku 25 – 64 rokov zúčastňujúce sa procesu vzdelávania a výcviku v posledných štyroch týždňoch pred zisťovaním

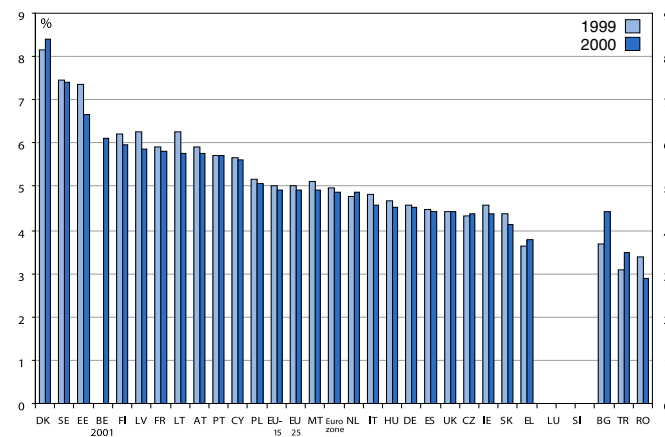

Zdroj: Eurostat – Výberové zisťovanie pracovných síl v Európskej únii

17

Výdaje na ľudské zdroje, 1999 a 2000

Verejné výdaje na vzdelanie ako percento HDP

Poznámky: DK: zmena v pokrytí v roku 1999. FR: Údaje o výdajoch na vzdelanie nezahŕňajú DOM (zahraničné oddelenie). UK: Odhady sú založené na údajoch pre finančný rok UK, ktorý začína 1. apríla a končí 31. marca.
Zdroj: Eurostat – Štatistika vzdelávania

Prehľad | Sociálna situácia v Európskej únii v roku 2004

Zamestnanosť

V roku 2002 dosiahol počet zamestnaných osôb v rozšírenej únii viac než 199 miliónov, čo predstavuje nárast o viac než 11,5 milióna od roku 1996. Od roku 1997 až do roku 2001 sa ročný prírastok pohyboval v rozmedzí od 0,9 % do 1,6 %, ale v roku 2002 rast zamestnanosti takmer stagnoval. V roku 2002 miera zamestnanosti obyvateľov vo veku 15 – 64 rokov dosiahla úroveň 62,9 %.

Kľúčový ukazovateľ

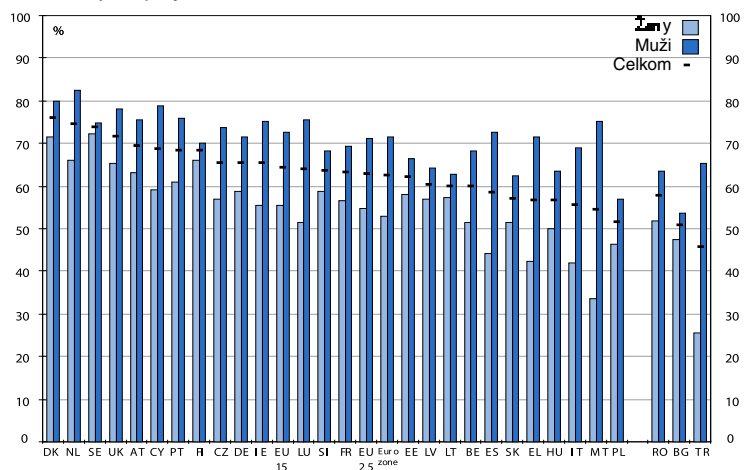
	EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Miera zamestnanosti, 2002 (Zamestnané osoby vo veku 15 – 64 rokov ako percento populácie rovnakej vekovej skupiny)																															
Celkom	62,9	64,3	62,4	59,9	65,4	75,9	65,3	62,0	56,7	58,4	63,0	65,3	55,5	68,6	60,4	59,9	63,7	56,6	54,5	74,4	69,3	51,5	68,2	63,4	56,8	68,1	73,6	71,7	50,6	57,6	45,6
Ženy	54,7	55,6	53,1	51,4	57,0	71,7	58,8	57,9	42,5	44,1	56,7	55,4	42,0	59,1	56,8	57,2	51,6	50,0	33,6	66,2	63,1	46,2	60,8	58,6	51,4	66,2	72,2	65,3	47,5	51,8	25,5
Muži	71,0	72,8	71,7	68,3	73,9	80,0	71,7	66,5	71,4	72,6	69,5	75,2	69,1	78,9	64,3	62,7	75,6	63,5	75,3	82,4	75,7	56,9	75,9	68,2	62,4	70,0	74,9	78,0	53,7	63,6	65,5
Miera zamestnanosti starších osôb, 2002 (Zamestnané osoby vo veku 55 – 64 rokov ako percento populácie rovnakej vekovej skupiny)																															
Celkom	38,7	40,1	36,4	26,6	40,8	57,9	38,6	51,6	39,7	39,7	34,8	48,1	28,9	49,4	41,7	41,6	28,3	26,6	30,3	42,3	30,0	26,1	50,9	24,5	22,8	47,8	68,0	53,5	27,0	37,3	33,8
Ženy	29,1	30,5	26,4	17,5	25,9	50,4	30,1	46,5	24,4	22,0	30,6	30,8	17,3	32,2	35,2	34,1	18,6	18,5	11,8	29,9	20,9	18,9	41,9	14,2	9,5	47,2	65,6	44,7	18,2	32,6	21,0
Muži	48,9	50,1	46,8	36,0	57,2	64,5	47,1	58,4	56,0	58,6	39,3	65,1	41,3	67,3	50,5	51,5	37,9	36,7	50,4	54,6	39,8	34,5	61,2	35,4	39,1	48,5	70,4	62,6	37,0	42,7	47,3

Zdroj: Eurostat – Štvrťročné údaje o pracovných silách (QLFD)

18

Miera zamestnanosti podľa pohlavia, 2002

Zamestnané osoby vo veku 15 – 64 rokov ako percento populácie rovnakej vekovej skupiny

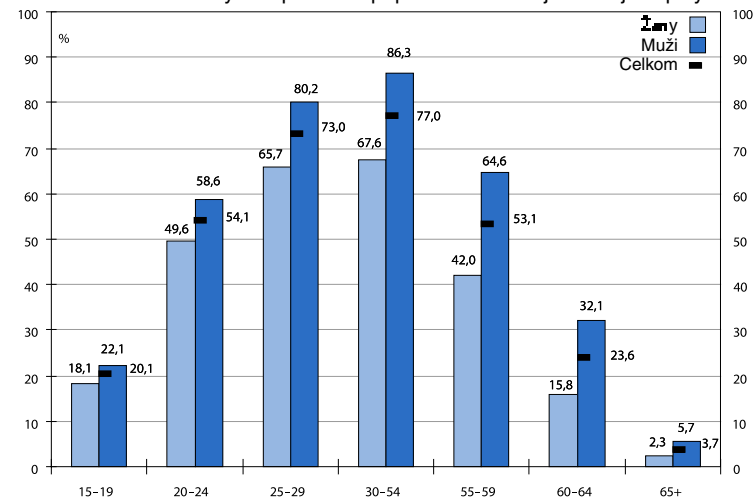

Zdroj: Eurostat – Štvrťročné údaje o pracovných silách (QLFD)

19

Miera zamestnanosti podľa vekových skupín a podľa pohlavia, EÚ-25, 2002

Zamestnané osoby ako percento populácie rovnakej vekovej skupiny

Zdroj: Eurostat – Štvrťročné údaje o pracovných silách (QLFD)

Prehľad | Sociálna situácia v Európskej únii v roku 2004

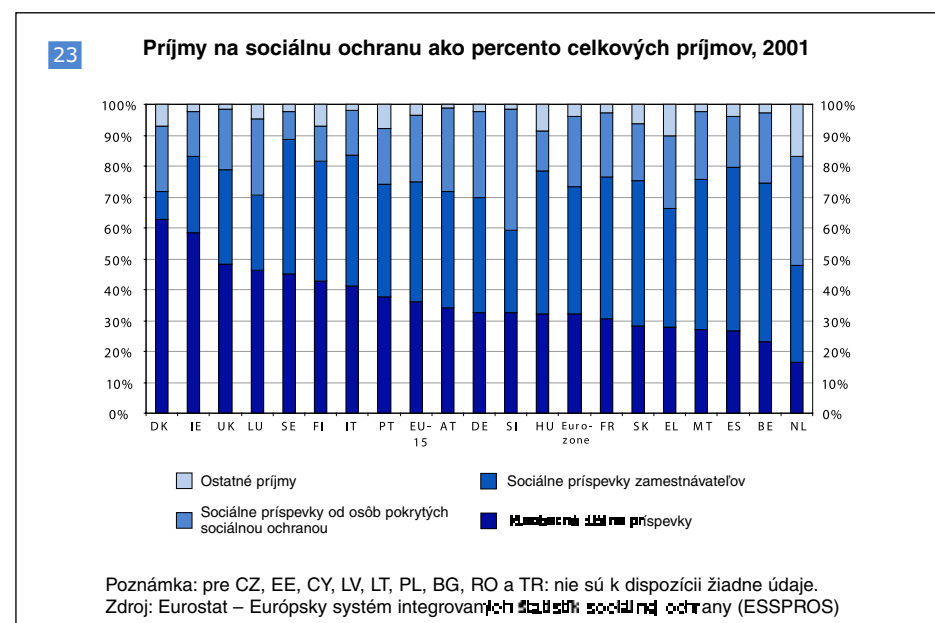
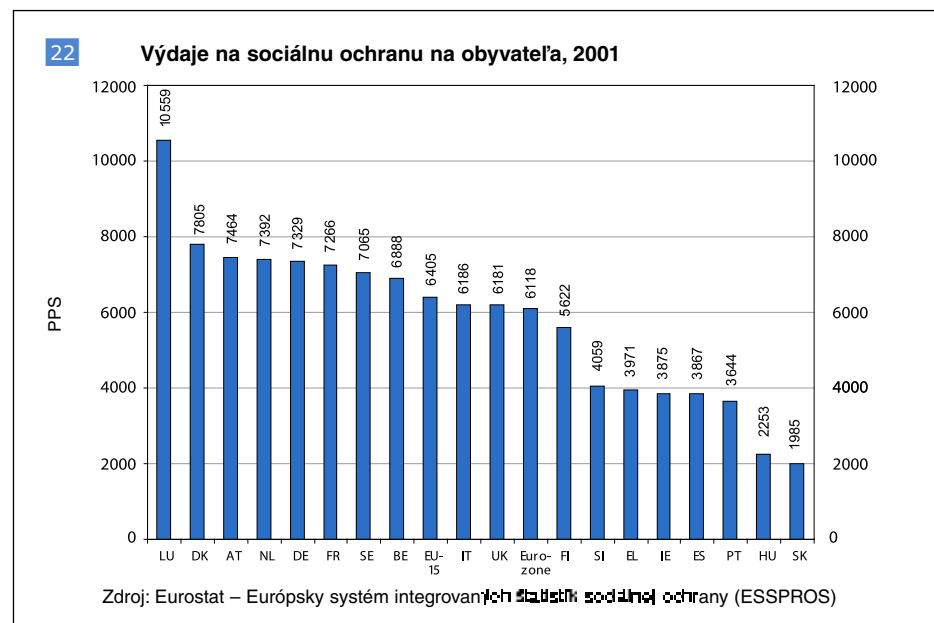
Príjmy a výdaje na sociálnu ochranu

V roku 2001 výdaje na sociálnu ochranu vyjadrené ako percento HDP sa vo väčšine krajín Európskej únie zvýšili. Medzi členskými štátmi však existujú značné rozdiely vo výdajoch vyjadrených ako percento HDP a ešte výraznejšie pri vyjadrení v štandardoch kúpnej sily (PPS) na hlavu. Rôzne krajiny majú výrazne odlišné systémy financovania sociálnej ochrany v závislosti na tom, či dávajú prednosť príspevkom na sociálne zabezpečenie alebo všeobecným štátnym príspevkom.

Kľúčový ukazovateľ

	EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Výdaje na sociálnu ochranu vyjadrené ako percento HDP, 2001	27,5	27,4	27,5	27,5	29,5	29,8	27,2	20,1	30,0	14,6	25,6						21,2	19,9	18,3	27,6	28,4		23,9	25,6	19,1	25,8	31,3	27,2			

Zdroj: Eurostat – Európsky systém integrovaných štatisťík sociálnej ochrany (ESSPROS)

Sociálne dávky

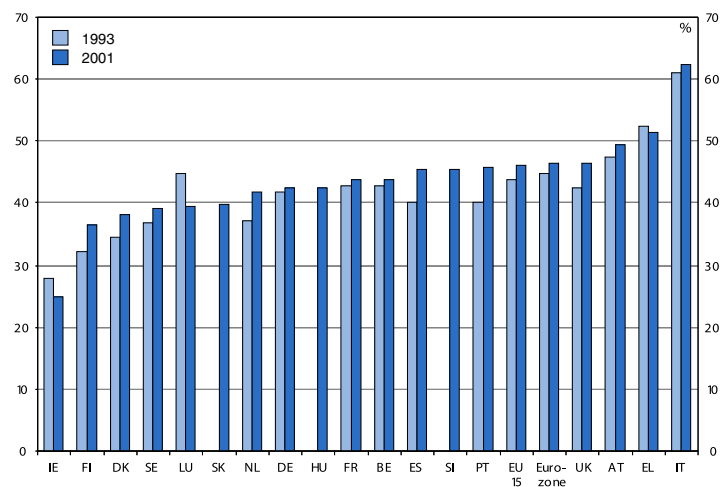
V roku 2001 pripadal vo väčšine členských štátov najväčší podiel výdavkov na sociálnu ochranu na starobné a vdovecké dôchodky, po ktorých nasledovali nemocenské dávky. Ostatné dávky predstavovali menej než 30 % z celkového objemu. Štruktúra dávok bola počas tejto doby relatívne stabilná.

Kľúčový ukazovateľ

	EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR		
Starobné a pozostalostné dávky vyjadrené ako percento celkových sociálnych dávok, 2001																																	
1993	43,9	44,7	42,7	42,7	34,5	41,8	52,5	40,1	42,7	28,0	61,1						44,8		37,3	47,3	40,0				32,2	36,8	42,6						
2001	46,1	46,4	43,7	43,7	38,0	42,5	51,3	45,3	43,7	24,8	62,3						39,4	42,6	53,8	41,8	49,5	45,7	45,5	39,8	36,6	39,0	46,5						

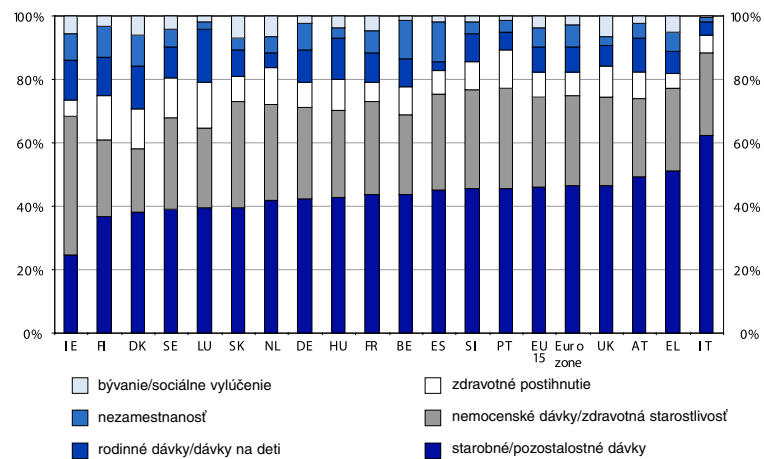
Zdroj: Eurostat – Európsky systém integrovaných štatisťík sociálnej ochrany (ESSPROS)

24 Starobné a pozostalostné dávky ako percento celkových sociálnych dávok v rokoch 1993 a 2001

Poznámka: pre CZ, EE, CY, LV, LT, PL, BG, RO a TR: nie sú k dispozícii žiadne údaje.
Zdroj: Eurostat – Európsky systém integrovaných štatisťík sociálnej ochrany (ESSPROS)

25 Sociálne dávky podľa skupín ako percento celkových dávok, 2001

Poznámka: pre CZ, EE, CY, LV, LT, PL, BG, RO a TR: nie sú k dispozícii žiadne údaje.
Zdroj: Eurostat – Európsky systém integrovaných štatisťík sociálnej ochrany (ESSPROS)

Prehľad | Sociálna situácia v Európskej únii v roku 2004

Výdaje na politiku trhu práce

V roku 2001 predstavovali v 15 krajinách, ktoré poskytli údaje, výdaje na politiku trhu práce 2 % HDP. Výdaje na aktívne opatrenia na trhu práce dosahujú 0,66 % a výdaje na pasívnu politiku 1,27 %. Vo väčšom počte prípadov už tretí rok po sebe naznačujú údaje slabý pokles. Rovnaké výrazné rozdiely, ktoré bolo možné sledovať v roku 2000, sa objavujú aj v roku 2001: Dve krajiny vynaložili viac než 3 % HDP (Belgicko a Dánsko), 6 krajín EÚ vynaložilo 2 – 3 % (Nemecko, Španielsko, Francúzsko, Holandsko, Fínsko a Švédsko), a 6 krajín vynaložilo menej než 2 % (Grécko, Írsko, Taliansko, Rakúsko, Portugalsko a Veľká Británia). Tieto závažné rozdiely sú spôsobené rozsahom necielenej podpory v niektorých krajinách, podpory, ktorá prospieva nezamestnaním aj cieľovým skupinám, ale keďže nie je výhradne navrhnutá na pomoc týmto skupinám, nie je zahrnutá do zberu dát pre databázu politiky trhu práce (LMP).

Kľúčový ukazovateľ

EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
-------	-------	-----------	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

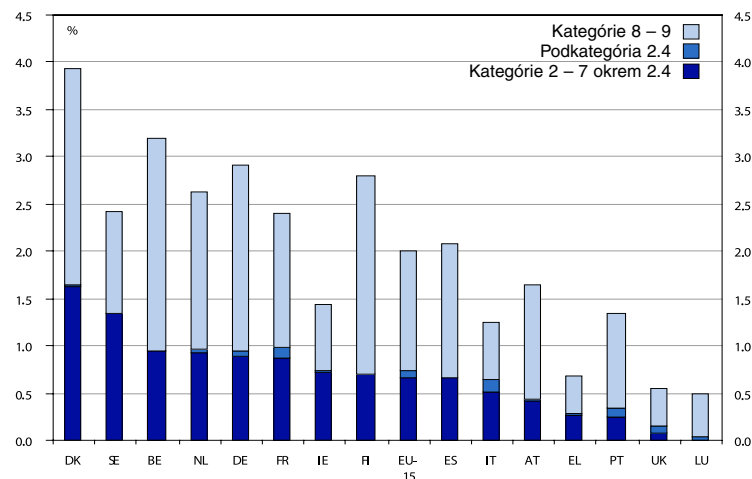
Verejné výdaje na aktívne opatrenia politiky trhu práce (LMP) vyjadrené ako percento HDP, 2001
(Kategórie 2 – 7 okrem 2.4)

EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
0,663	0,952	1,624	0,887	0,264	0,658	0,873	0,71	0,509	0,92	0,423	0,248	0,692	1,341	0,073																	

Poznámky: Kategórie 2 – 7: Odborný výcvik – Rotácia pracovných miest a zdieľanie jedného pracovného miesta viacerými zamestnancami – Ponuky na zamestnávanie – Integrácia osôb so zdravotným postihnutím – Priama tvorba pracovných miest – Stimulácia zakladania nových podnikov. Podkategória 2.4: Zvláštna podpora učňovského školstva. Kategórie 8 – 9: Podpora príjmov v nezamestnanosti – Predčasný odchod do dôchodku.

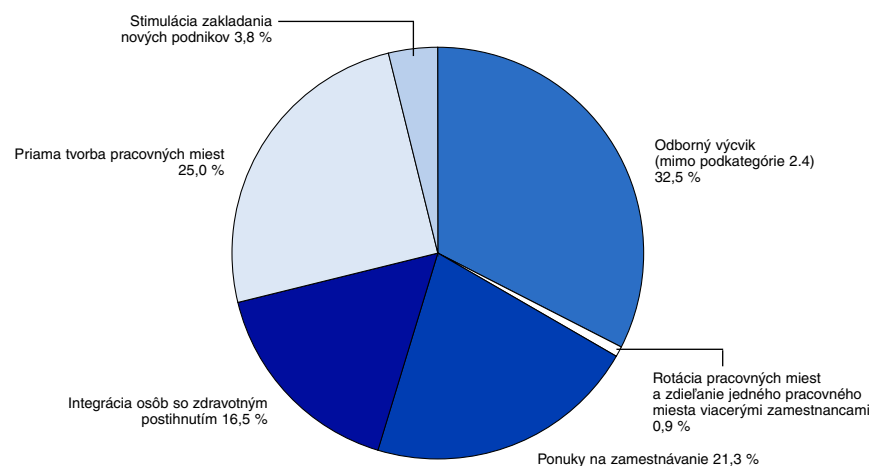
Zdroj: Eurostat – Databáza politiky trhu práce (LMP)

26 Verejné výdaje na opatrenia LMP ako percento HDP, 2001

Poznámka: nie sú k dispozícii žiadne údaje buď pre nové členské štáty, alebo kandidátske krajiny
Zdroj: Eurostat – Databáza politiky trhu práce (LMP)

27 Výdaje na politiku trhu práce podľa druhov činnosti (kategórie 2 – 7), EÚ-15, 2001

Zdroj: Eurostat – Databáza politiky trhu práce (LMP)

Distribúcia príjmov

Vyjadrené ako vážený priemer populácie členských štátov EÚ-25 v roku 2001, horných 20 % (s najvyššími príjmami) populácie členského štátu malo 4,4-krát vyššie príjmy než spodných 20 % (najchudobnejších) populácie členského štátu. Táto priepasť medzi najbohatšími a najchudobnejšími ľuďmi je najmenšia v Dánsku a Švédsku (3,2), za nimi nasledujú Švédsko, Fínsko, Rakúsko a Nemecko. Najhlbšia je potom v južných členských štátoch, Ísku a vo Veľkej Británii. S výnimkou pobaltských štátov a Slovenskej republiky sa rozmedzie v nových členských štátoch všeobecne blíži priemeru EÚ alebo je menšie.

Kľúčový ukazovateľ

EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
-------	-------	-----------	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

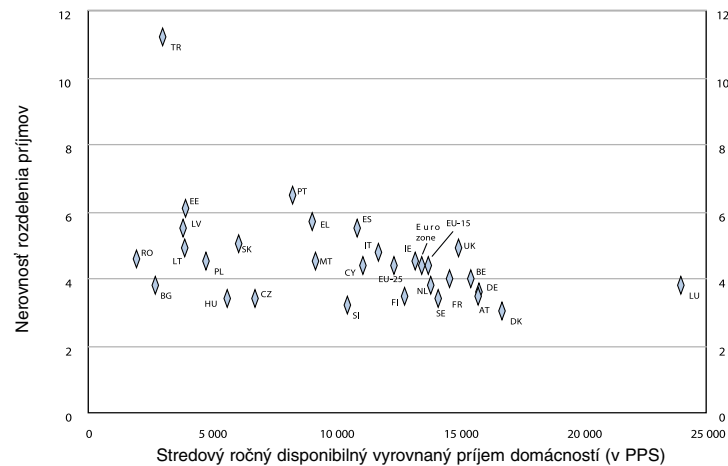
Nerovnosť rozdelenia príjmov (pomer príjmov medzi pätinami populácie), 2001 (Pomer celkových príjmov 20 % populácie s najvyššími príjmami (horná pätina) k príjmom 20 % populácie s najnižšími príjmami (spodná pätina). Príjmy sú chápané ako vyrovnané disponibilné príjmy.)

4,4s	4,4s	4,4s	4,0	3,4	3,0	3,6	6,1	5,7	5,5	4,0	4,5	4,8	4,4	5,5	4,9	3,8	3,4	4,5	3,8	3,5	4,5	6,5	3,2	5,4p	3,5	3,4	4,9	3,8	4,6	11,2
------	------	------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	-----	-----	-----	-----	-----	------

Poznámka: CY: 1997, LV: 2002, MT: 2000, SI: 2000, SK: 2003 a TR: 2002

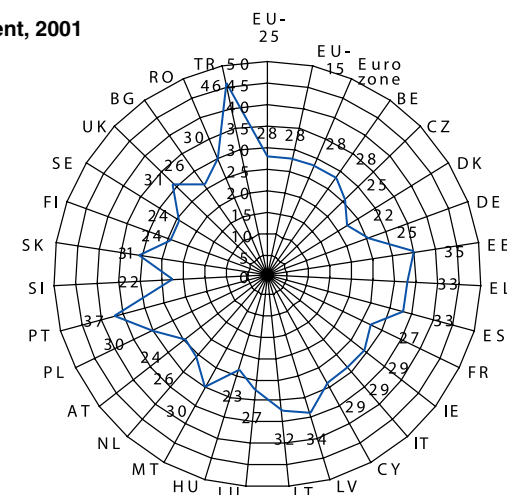
Zdroj: Eurostat – Panel domácností Európskeho spoločenstva, verzia UDB december 2003, s výnimkou DK, SE a desiatich nových členských štátov a troch kandidátskych krajín: národné prieskumy

28 Úroveň príjmov a nerovnosť rozdelenia príjmov, 2001

Poznámka: CY: 1997, LV: 2002, MT: 2000, SI: 2000, SK: 2003 a TR: 2002
Zdroj: Eurostat – Panel domácností Európskeho spoločenstva, verzia UDB december 2003, s výnimkou DK, SE a desiatich nových členských štátov a troch kandidátskych krajín: národné prieskumy

29 Gini koeficient, 2001

Poznámka: CY: 1997, LV: 2002, MT: 2000, SI: 2000, SK: 2003 a TR: 2002
Zdroj: Eurostat – Panel domácností Európskeho spoločenstva, verzia UDB december 2003, s výnimkou DK, SE a desiatich nových členských štátov a troch kandidátskych krajín: národné prieskumy

Prehľad | Sociálna situácia v Európskej únii v roku 2004

Domácnosti s nízkymi príjmami

Ak sa pozrieme na celkovú populáciu, asi 15 % občanov EÚ-25 malo v roku 2001 vyrovnaný príjem menší než 60 % národného stredového príjmu. Toto percento predstavuje približne 68 miliónov ľudí. Ak použijeme 60 % národnú stredovú hodnotu ako prah, bol podiel ľudí vystavených chudobe pomerne vyšší v Írsku (21 %), stredomorských krajinách, pobaltských štátoch, Slovenskej republike a vo Veľkej Británii – a pomerne nižší bol v krajinách Beneluxu, Nemecku a Rakúsku, severných členských štátoch a v krajinách Strednej a východnej Európy. Medzi členskými štátmi bol najnižší vo Švédsku (9 %) a ešte nižší v Českej republike (8 %). V tejto súvislosti je potrebné pamätať, že analyzujeme relatívnu chudobu v každej krajine a nie absolútnu chudobu vzhľadom na nezávislý prah. Sociálne dávky (dôchodky a ďalšie transfery) znižujú podiel ľudí vystavených riziku chudoby vo všetkých členských štátoch, avšak vo veľmi odlišnej miere: toto zníženie sa pohybuje od 50 % či menej v Grécku, Španielsku, Írsku, Portugalsku, na Cypre a Malte až po 75 % vo Švédsku, Českej republike a Maďarsku.

Kľúčový ukazovateľ

	EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
--	-------	-------	-----------	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

Miera rizika chudoby – pred sociálnymi transfermi, 2001 (Percento osôb s vyrovnaným disponibilným príjmom pred sociálnymi transfermi pod prahom rizika chudoby, ktorý je stanovený ako 60 % národného stredového vyrovnaného disponibilného príjmu (po sociálnych transferoch). Starobné a pozostalostné dôchodky sa počítajú ako príjem pred transfermi a nie ako sociálne transfery.)

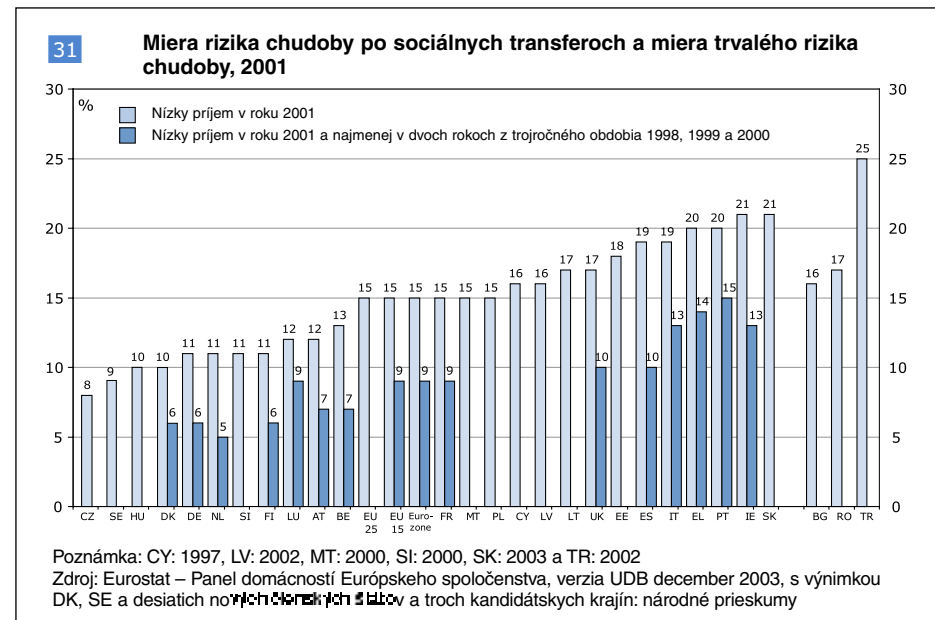
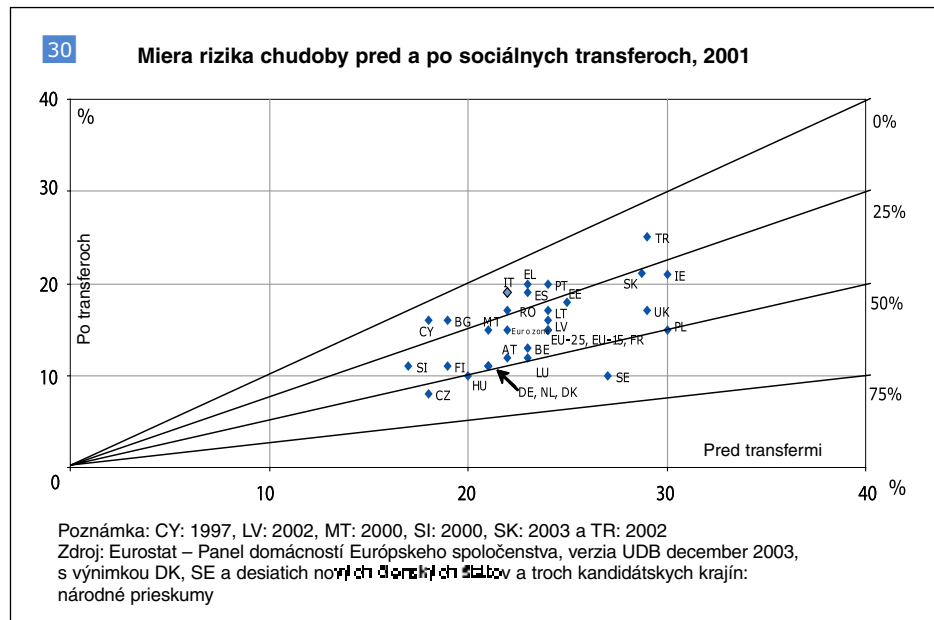
Celkom	24s	24s	22s	23	18	36	21	25	23	23	24	30	22	18	24	24	23	20	21	21	22	30	24	17	28p	19	34	29	19	22	29
Ženy	25s	25s	23s	25	19	:	23	26	24	25	24	32	23	20	25	24	23	21	21	21	25	30	24	18	27p	20	:	32	20	23	31
Muži	23s	22s	21s	21	18	:	20	25	21	22	23	29	21	17	24	24	24	20	21	21	19	31	25	17	28p	17	:	26	18	22	28

Miera rizika chudoby – po sociálnych transferoch, 2001 (Percento osôb s vyrovnaným disponibilným príjmom pred sociálnymi transfermi pod prahom rizika chudoby, ktorý je stanovený ako 60 % národného stredového vyrovnaného disponibilného príjmu.)

Celkom	15s	15s	15s	13	8	10	11	18	20	19	15	21	19	16	16	17	12	10	15	11	12	15	20	11	21p	11	9	17	16	17	25
Ženy	17s	17s	17s	15	8	:	12	19	22	20	16	23	20	18	16	17	13	10	15	11	14	15	20	12	21p	14	:	19	17	17	26
Muži	14s	14s	14s	12	7	:	10	17	19	17	15	20	19	15	16	17	12	10	15	12	9	16	20	10	21p	9	:	15	14	17	25

Poznámka: CY: 1997, LV: 2002, MT: 2000, SI: 2000, SK: 2003 a TR: 2002.

Zdroj: Eurostat – Panel domácností Európskeho spoločenstva, verzia UDB december 2003, s výnimkou DK, SE a desiatich nových členských štátov a troch kandidátskych krajín: národné prieskumy

Domácnosti nezamestnaných a nízke mzdy

Významnou príčinou chudoby a sociálneho vylúčenia je nezamestnanosť alebo nízky príjem zo zamestnania. V roku 2003 žilo v krajinách EÚ-25 (9,6 % v EÚ-15) 10,1 % ľudí vo veku 18 – 59 rokov v domácnostiach bez práce. U detí vo vekovej kategórii 0 – 17 rokov tieto čísla dosahovali 9,6 % v EÚ-25 a 9,8 % v EÚ-15.

Kľúčový ukazovateľ

	EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Ľudia vo veku 18 – 59 rokov, žijúci v domácnostiach bez zamestnania, 2003 (Percento osôb/žien/mužov vo veku 18 – 59 rokov, ktorí žijú v domácnostiach, kde nie je zamestnaný nikto. Študenti vo veku 18 – 24 rokov, ktorí žijú v domácnostiach tvorených výhradne študentmi rovnakej vekovej skupiny, nie sú započítaní ani do čitateľa a ani do menovateľa)																															
Celkom	10,1e	9,6e	9,4e	14,4	7,7		10,0p	10,9	9,0	7,2	10,4p	8,5p	9,7	5,2	8,7	7,4	6,3p	11,6b	7,9	8,1	7,5p	14,8p	5,3	8,7	10,1	:	:	10,9	15,3	11,1	:
Ženy	11,3e	10,8e	10,4e	16,2	9,7		10,7p	10,5	11,4	7,8	11,4p	9,8p	11,3	6,1	8,6	7,4	7,0p	12,2b	9,7	9,5	8,7p	15,9p	6,0	9,6	10,9	:	:	12,9	15,8	12,4	:
Muži	8,9e	8,4e	8,3e	12,7	5,8		9,4p	11,3	6,4	6,5	9,3p	7,3p	8,2	4,3	8,9	7,4	5,6p	10,9b	6,2	6,9	6,3p	13,7p	4,6	7,8	9,3	:	:	8,9	14,7	9,8	:

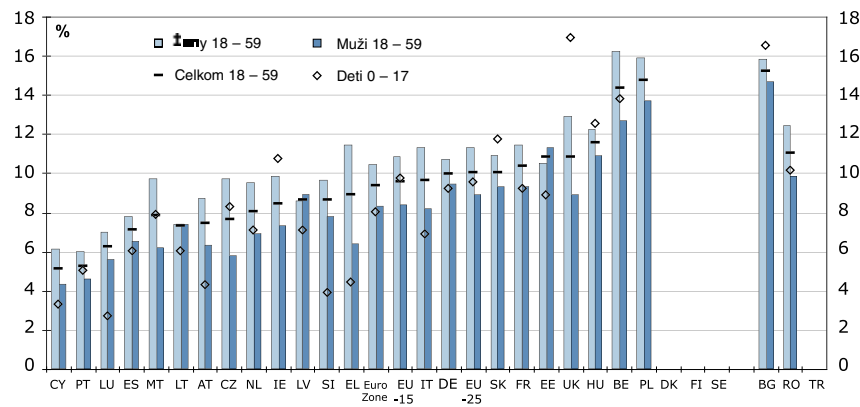
Zdroj: Eurostat – Výberové zisťovanie pracovných síl v Európskej únii

Deti vo veku 0 – 17 rokov, žijúce v domácnostiach bez zamestnania, 2003 (Percento osôb vo veku 0 – 17 rokov, ktorí žijú v domácnostiach, kde nie je zamestnaný nikto)

	9,6e	9,8e	8,1e	13,9	8,4		9,3p	9,0	4,5	6,1	9,3p	10,8p	7,0	3,4	7,2	6,1	2,8p	12,6b	8,0	7,2	4,4p	:	5,1	4,0	11,8	:	:	17,0	16,6	10,2	:
--	------	------	------	------	-----	--	------	-----	-----	-----	------	-------	-----	-----	-----	-----	------	-------	-----	-----	------	---	-----	-----	------	---	---	------	------	------	---

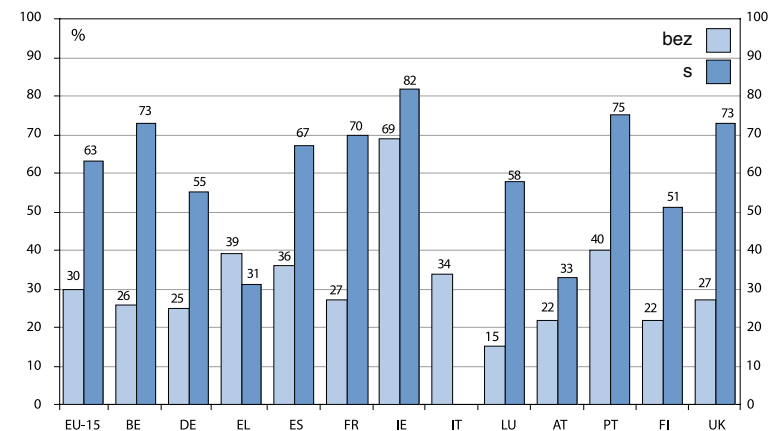
Zdroj: Eurostat – Výberové zisťovanie pracovných síl v Európskej únii

32 Populácia v domácnostiach bez zamestnania, 2003

Zdroj: Eurostat – Výberové zisťovanie pracovných síl v Európskej únii

33 Miera rizika chudoby u osôb žijúcich v domácnostiach s osobami v produktívnom veku ... u závislých detí, kde žiadne osoby v produktívnom veku nie sú zamestnané, 2001

Zdroj: Eurostat – Panel domácností Európskeho spoločenstva, verzia UDB december 2003

Prehľad | Sociálna situácia v Európskej únii v roku 2004

Zastúpenie žien a mužov v rozhodovaní

Na úrovni Európskej únie dochádza pri každých voľbách v období od roku 1984 k trvalému nárastu zastúpenia žien v Európskom parlamente, ktoré v januári 2004 dosahovalo 31 % (posledné voľby v júni 1999). Na úrovni národných parlamentov majú ženy stále nedostatočné zastúpenie vo všetkých členských štátoch, lebo percento kresiel obsadených ženami v týchto orgánoch sa v roku 2003 pohybovalo v rozmedzí 8 % na Malte až po 45 % vo Švédsku.

Kľúčový ukazovateľ

	EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
--	-------	-------	-----------	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

Percento žien zastúpených v jedinej/dolnej snemovni národných/federálnych parlamentov a v Európskom parlamente, november 2003 (nP/fP) a január 2004 (EP)

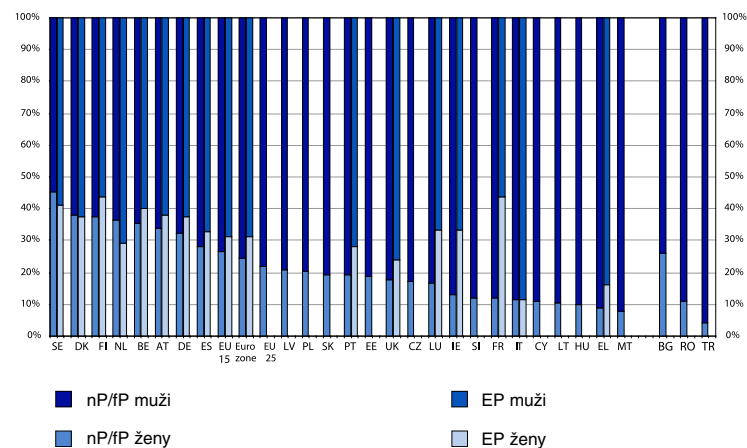
nP/fP	21,4i	25,8i	24,6i	35,3	17,0	38,0	32,2	18,8	8,7	28,3	12,2	13,3	11,5	10,7	21,0	10,6	16,7	9,8	7,7	36,7	33,9	20,2	19,1	12,2	19,3	37,5	45,3	17,9	26,3	10,7	4,4
EP	-	31,0i	31,5i	40,0	-	37,5	37,4	-	16,0	32,8	43,7	33,3	11,5	-	-	-	33,3	-	-	29,0	38,1	-	28,0	-	-	43,8	40,9	24,1	-	-	-

Poznámky: 1) nP/fP = národný parlament/federálny parlament; EP = Európsky parlament. 2) Údaje boli národnými parlamentmi poskytnuté do 30. novembra 2003 a Európskym parlamentom v januári 2004.

3) pre nP/fP údaje pre EÚ-25, EÚ-15 a eurozónu vyjadrujú priemer percentuálnych hodnôt príslušných členských štátov, zatiaľ čo pre EP údaje pre EÚ-15 a eurozónu vyjadrujú percentuálny podiel žien medzi všetkými členmi EP zastupujúcimi príslušný členský štát. Pre EP priemerná percentuálna hodnota 15 členských štátov dosahuje 32,6 % a priemerná percentuálna hodnota členských štátov eurozóny je 32,2 %.

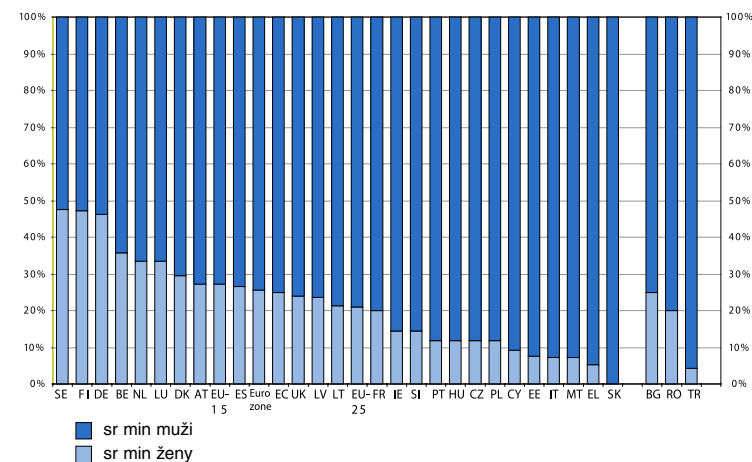
Zdroje: Medziparlamentárna únia (<http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>) a Európsky parlament (<http://www.europarl.eu.int/whoswho/default.htm>)

34 Percento žien a mužov zastúpených v jedinej/dolnej snemovni národných/federálnych parlamentov a v Európskom parlamente, november 2003 (nP/fP) a január 2004 (EP)

Zdroje: Medziparlamentárna únia (<http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>) a Európsky parlament (<http://www.europarl.eu.int/whoswho/default.htm>)

35 Percento žien a mužov v radách ministrov (sr min) národných vlád a komisárov Európskej komisie (EC), 2003

Zdroje: Národné zdroje a Európska komisia (http://europa.eu.int/comm/commissioners/index_en.htm)

Zárobky mužov a žien

V rámci EÚ-15 boli v roku 2001 v pôvodných členských štátoch priemerné hrubé hodinové zárobky žien zhruba o 18 % nižšie než priemerné hrubé hodinové zárobky mužov. Štatistiky nových členských štátov nie sú plne porovnateľné, aj tak však budú do popisov zahrnuté. Najmenšie rozdiely nájdeme v Taliansku, na Malte, Portugalsku a Slovinsku, najväčšie potom v Českej republike, Estónsku, Nemecku a vo Veľkej Británii. Na úrovni Európskej únie zostáva tento rozdiel rovnaký od roku 1994, pre ktorý sú k dispozícii prvé údaje. Aby došlo k zníženiu rozdielov v platoch medzi mužmi a ženami, je potrebné riešiť ako priamu diskrimináciu v odmeňovaní, tak aj nepriamu diskrimináciu súvisiacu s účasťou na trhu práce, voľbou povolania a kariérnym postupom.

Kľúčový ukazovateľ

EU-25 EU-15 Euro zone BE CZ DK DE EE EL ES FR IE IT CY LV LT LU HU MT NL AT PL PT SI SK FI SE UK BG RO TR

Rozdiel v odmeňovaní medzi mužmi a ženami v neočistenej forme, 2001 (Rozdiel medzi priemernými hrubými hodinovými zárobkami mužov a žien, vyjadrený ako percento priemerných hrubých hodinových zárobkov mužov. Populácia zahŕňa všetkých plnohodnotných zamestnancov vo veku 16 – 64 rokov, ktorí pracujú 15 a viac hodín týždenne)

2001 : 16s 12 26 15 21 24 18 17 14 17 6 26 16 16 18 19 10 19 20 15 10 11 20 17 18 21 : 18 :

Poznámky: EÚ-15: Vážený priemer národných hodnôt pre pôvodné členské štáty a odhadnutý bez chýbajúcich krajín.

CZ: Zahrnutí sú len zamestnanci pracujúci na plný úväzok v podnikoch s viac než 9 zamestnancami.

CY, BG: Zahrnutí sú len zamestnanci pracujúci na plný úväzok.

LU: Údaje z roku 1996.

HU: Zahrnutí sú len zamestnanci pracujúci na plný úväzok v podnikoch s viac než 5 zamestnancami.

NL: Údaje sú založené na ročných zárobkoch, vrátane nadčasov a nepravidelných platieb.

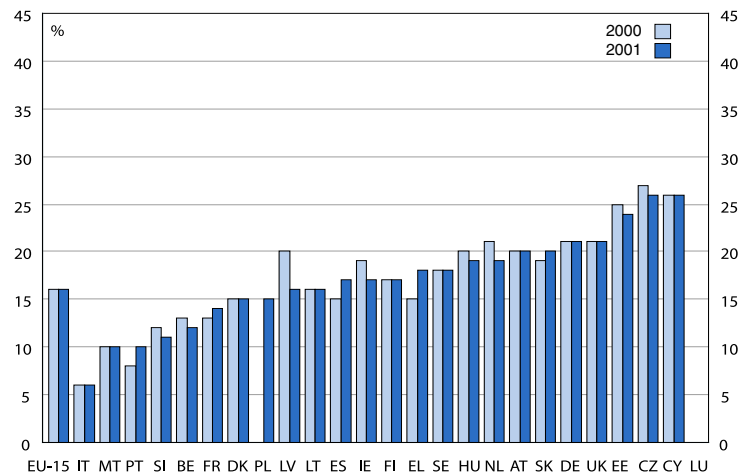
PL: Zahrnutí sú len zamestnanci pracujúci v podnikoch s viac než 9 zamestnancami.

SI: Zahrnutí sú len zamestnanci pracujúci v súkromných podnikoch s viac než 2 zamestnancami.

SE: Údaje sú založené na mesačných mzdách za plný pracovný úväzok, nie na hodinovom zárobku.

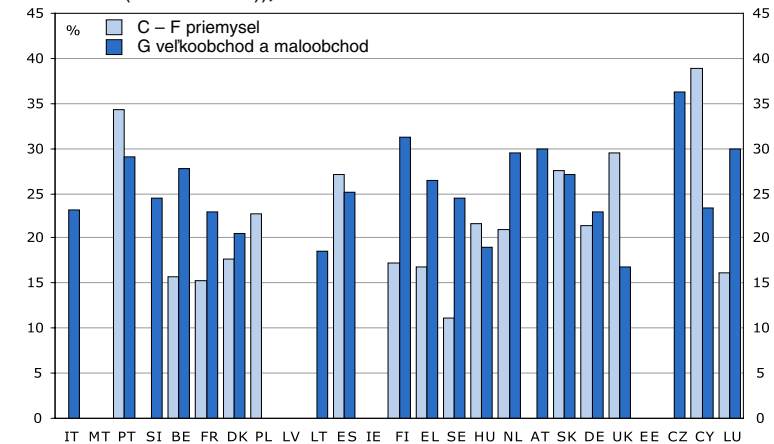
Zdroj: Eurostat – Panel domácností Európskeho spoločenstva, verzia UDB december 2003 (okrem F, NL, S a nových členských štátov: národné prieskumy)

36 Rozdiel v odmeňovaní medzi mužmi a ženami v neočistenej forme, 2000 a 2001

Zdroj: Eurostat – Panel domácností Európskeho spoločenstva, verzia UDB december 2003 (okrem F, NL, S a nových členských štátov: národné prieskumy)

37 Rozdiel v priemerných ročných zárobkoch mužov a žien, vyjadrený ako percento priemerných ročných zárobkov mužov (zamestnanci na plný úväzok v sekciách C – F a G (NACE Rev. 1)), 2001.

Poznámky: Referenčný rok ES (sektory C – F): 2000 a FR, LU, PT, HU (sektory C – F): 2000. Stĺpce sú v rovnakom poradí ako v predchádzajúcom grafe, aby ich bolo ľahšie vzájomne porovnať.
Zdroj: Eurostat, Harmonizovaná štatistika zárobkov

Prehľad | Sociálna situácia v Európskej únii v roku 2004

Očakávaná dĺžka života a zdravie

Priemerná očakávaná dĺžka života stále rastie a v EÚ-15 v roku 2001 dosahovala 81,6 rokov u žien a 75,5 rokov u mužov. Vo **všetkých dvadsiatich piatich členských štátoch aj troch kandidátskych krajinách žijú ženy dlhšie než muži**. V roku 1996 v krajinách EÚ-15 sa ženy mohli dožiť 66 rokov a muži 63 rokov bez zdravotného postihnutia.

Kľúčový ukazovateľ

	EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Očakávaná dĺžka života pri narodení, 2001 (Priemerný počet rokov, ktorých sa novo narodené dieťa môže dožiť, ak bude po celý čas svojho života vystavené súčasným podmienkam úmrtnosti (vekovo špecifická pravdepodobnosť úmrtia))																															
Ženy	81,6	81,8	80,1	78,6	79,3	81,0	76,4	80,7	82,9	79,6	82,8	81,0	76,6	77,4	80,8	76,4	81,1	80,7	81,7	78,3	80,3	80,3	77,8	81,5	82,1	80,2	75,3	74,8	71,0		
Muži	75,5	75,4	74,5	72,1	74,7	75,0	64,9	75,4	75,6	75,5	74,6	76,1	65,2	65,9	75,3	68,1	76,4	75,8	75,9	70,2	73,6	72,3	69,6	74,6	77,6	75,5	68,5	67,7	66,4		

Poznámka: DE a UK: údaje z roku 2000

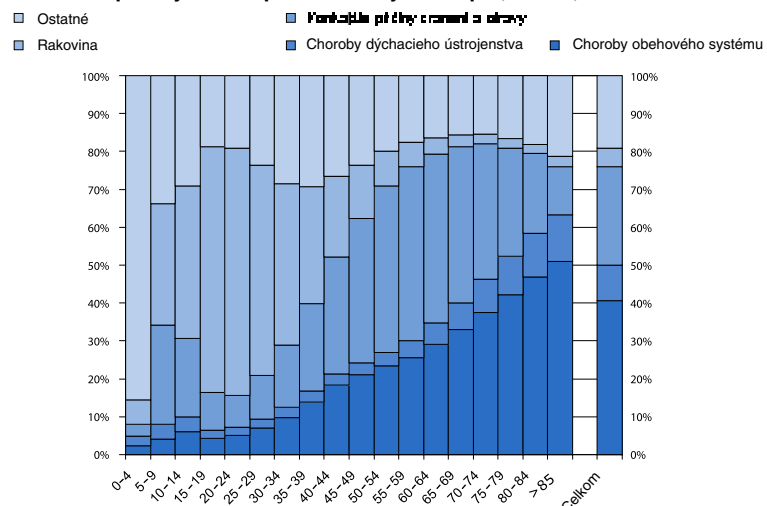
Zdroje: Eurostat – Demografická štatistika, TR: Rada Európy

Očakávaná dĺžka života bez zdravotného postihnutia pri narodení, 1996

Ženy	66	69	62	69	70	68	63	67	70	61	66	61	59	62	61	63	66	61	59	61	66	61	59	59	59	59	59	59	59	59
Muži	63	65	62	63	67	65	60	64	67	60	62	59	56	61	63	62	59	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56

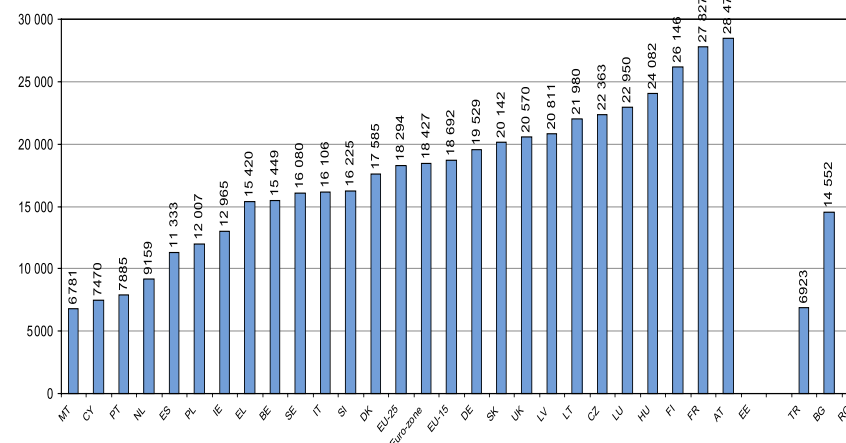
Zdroj: Eurostat – Štatistika úmrtnosti a Panel domácností Európskeho spoločenstva

38 Hlavné príčiny úmrtia podľa vekových skupín, EÚ-25, 2000

Poznámky: BE: 1997; DK a UK: 1999
Zdroj: Eurostat – Štatistika úmrtnosti

39 Osoby prepustené z nemocníc na 100 000 obyvateľov, najnovšie údaje za rok (1998, 1999, 2000 alebo 2001)

Poznámky: 2001 okrem: BE, DK, ES, FR, LU, AT, UK, SI a TR: 2000; EÚ-15, DE, EE, IT, HU a PL: 1999; EL: 1998. UK zahŕňa iba Anglicko
Zdroj: Eurostat – Štatistika zdravia a bezpečnosti.

Pracovné úrazy a zdravotné problémy

V roku 2001 sa približne 3,8 % pracovníkov v EÚ stalo obeťou pracovných úrazov, ktoré mali za následok viac než trojdennú pracovnú neschopnosť, pri započítaní pracovných úrazov bez pracovnej neschopnosti alebo s krátkou pracovnou neschopnosťou (do troch dní) potom 6,1 % pracovníkov. Od roku 1994 došlo k poklesu počtu pracovných úrazov s viac než trojdennou pracovnou neschopnosťou o 15 % (hodnota indexu 1998 = 100 bola 94 v roku 2001 a 111 v roku 1994). V období 1998 – 1999 utrpelo nejaký pracovný úraz či zdravotný problém 5,4 % zamestnancov ročne. V roku 2000 bolo celkom stratených asi 500 miliónov pracovných dní v dôsledku pracovných úrazov (150 miliónov stratených dní) a zdravotných problémov spojených s prácou (350 miliónov stratených dní). Od roku 1970 poklesol počet smrteľných úrazov v cestnej doprave o približne 46 %, ale v roku 2001 bolo na cestách v krajinách EÚ-15 zaznamenaných stále asi 40 000 smrteľných úrazov.

Kľúčový ukazovateľ

	EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR		
Vážne pracovné úrazy, 2001 (Index počtu vážnych pracovných úrazov na 100 tisíc zamestnaných osôb, 1998 = 100)																																	
Celkom	94p	94p	92p	83	91	82	88	132	86	106	98	105	92	112	116	85	97	86	99	92	83	78	88	94	84	87b	113	110	87	113	90		
Ženy	100p	100p	98p	88	97	88	94	181	77	110	110	173	88	123	:	87	101	90	89	:	73	:	87	95	83	87b	106	111	:	112	:		
Muži	93p	93p	92p	84	89	83	89	120	89	108	94	91	96	100	:	87	98	85	101	:	86	:	89	92	84	87b	116	108	:	117	:		

Poznámky: PT: údaje z roku 2000. Úhrny za rok 2001 pre EÚ-25, EÚ-15 a eurozónu sú dočasné, lebo chýbajú údaje PT (boli použité údaje z roku 2000)

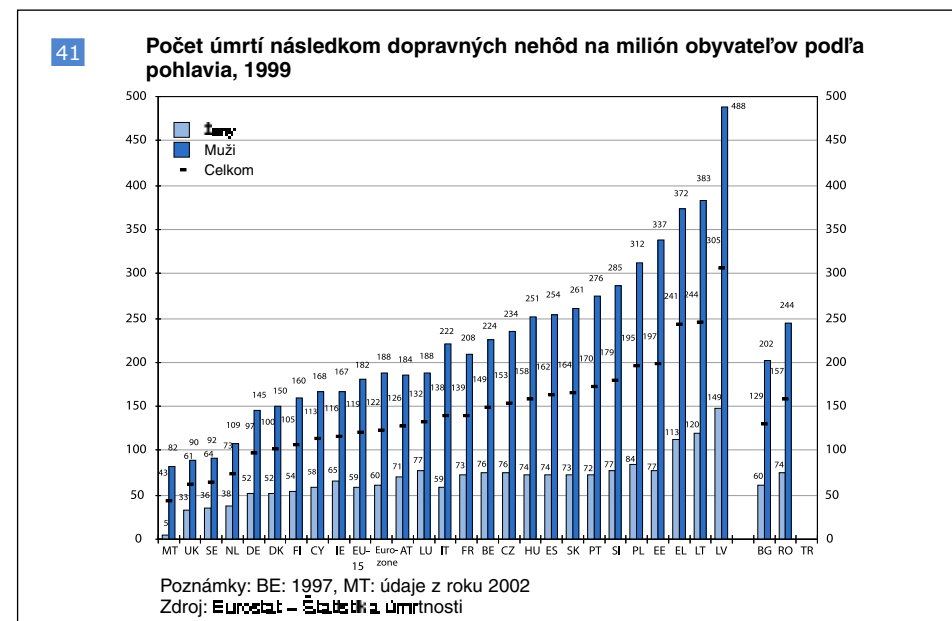
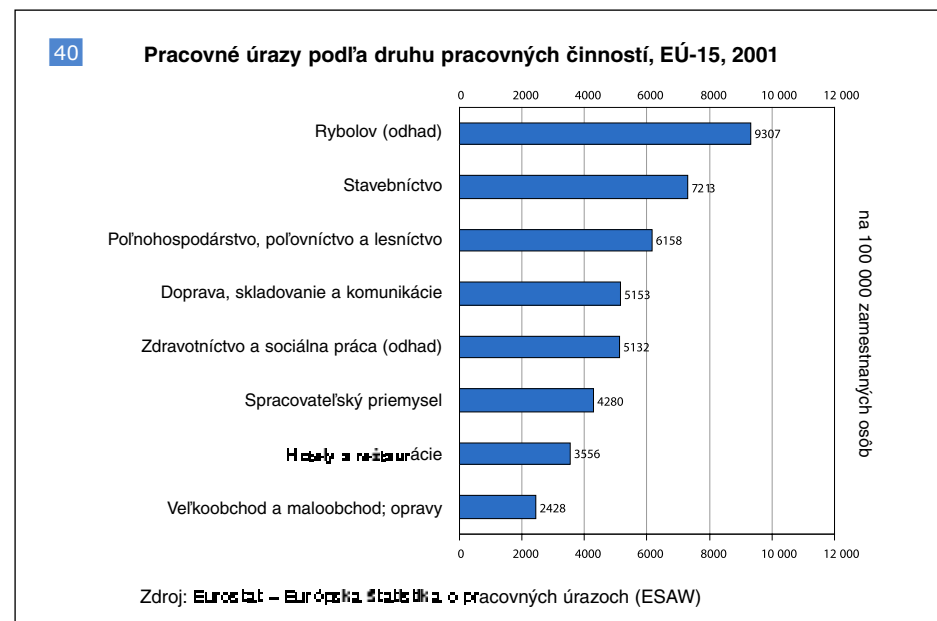
Zdroj: Eurostat – Európska štatistika o pracovných úrazoch (ESAW)

Smrteľné pracovné úrazy, 2001

	EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Celkom	80p	79p	77p	124	96	55	65	78	78	81	79	43	62	62i	140	105	37i	71	48i	79	94	92	104	105	71	98*	105	92	100	97	92

Poznámky: PT: údaje z roku 2000. CY, LU, MT: hodnoty sú založené na malých ročných počtoch úmrtí. Úhrny za rok 2001 pre EÚ-25, EÚ-15 a eurozónu sú dočasné, lebo chýbajú údaje PT (boli použité údaje z roku 2000)

Zdroj: Eurostat – Európska štatistika o pracovných úrazoch (ESAW)

Prehľad | Sociálna situácia v Európskej únii v roku 2004

Príloha č. 2: Kľúčové sociálne ukazovatele jednotlivých geopolitických subjektov

Poznámky k týmto kľúčovým ukazovateľom nasledujú po tejto tabuľke

Č.	Kľúčový ukazovateľ	Jednotka	Rok	EÚ-25	EÚ-15	Euro-zóna	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT
3	Miera demografickej závislosti	%	2003	24,1	25,0e	24,8	26,0	19,7	22,3	25,9	23,5e	26,0e	25,1e	25,1	16,4	26,9e	17,6e	23,3	22,0
4	Hrubá miera čistej migrácie	na 1 000 obyvateľov	2002	2,8e	3,3e	:	3,9	1,2	1,8	2,7	0,1	2,9	5,5	1,1	8,3	6,1	9,7	-0,8	-0,6
5t	Úroveň dosiahnutého vzdelania u mladých osôb – celkom	%	2002	76,6p	73,8p	72,8	81,1	91,7	79,6	73,3	80,4	81,3	64,9	81,7	83,9	69,1	85,3	73,2b	79,3b
5f	Úroveň dosiahnutého vzdelania u mladých osôb – ženy	%	2002	79,5p	76,8p	76,1	84,7	91,7	82,3	73,8	87,1	85,9	71,9	82,8	88,1	74,0	90,3	82,2b	80,5b
5m	Úroveň dosiahnutého vzdelania u mladých osôb – muži	%	2002	73,7p	70,8p	69,4	77,6	91,8	76,8	72,6	73,7	76,3	58,2	80,5	79,7	64,2	79,6	64,4b	78,1b
6t	Celoživotné vzdelávanie – celkom	%	2002	8,0	8,5	5,5	6,5	5,9	18,4	5,8	5,2	1,2	5,0	2,7	7,7	4,6	3,7	8,2	3,3b
6f	Celoživotné vzdelávanie – ženy	%	2002	8,6	9,2	5,6	6,3	5,7	20,7	5,5	6,7	1,1	5,4	3,0	8,8	4,7	3,8	10,9	4,2b
6m	Celoživotné vzdelávanie – muži	%	2002	7,4	7,9	5,5	6,8	6,1	16,2	6,1	3,6	1,2	4,5	2,4	6,5	4,5	3,6	5,2	2,3b
7at	Miera zamestnanosti – celkom	%	2002	62,9	64,3	62,4	59,9	65,4	75,9	65,3	62,0	56,7	58,4	63,0	65,3	55,5	68,6	60,4	59,9
7af	Miera zamestnanosti – ženy	%	2002	54,7	55,6	53,1	51,4	57,0	71,7	58,8	57,9	42,5	44,1	56,7	55,4	42,0	59,1	56,8	57,2
7am	Miera zamestnanosti – muži	%	2002	71,0	72,8	71,7	68,3	73,9	80,0	71,7	66,5	71,4	72,6	69,5	75,2	69,1	78,9	64,3	62,7
7by	Miera zamestnanosti mladých osôb – celkom	%	2002	38,7	40,1	36,4	26,6	40,8	57,9	38,6	51,6	39,7	39,7	34,8	48,1	28,9	49,4	41,7	41,6
7bf	Miera zamestnanosti mladých osôb – ženy	%	2002	29,1	30,5	26,4	17,5	25,9	50,4	30,1	46,5	24,4	22,0	30,6	30,8	17,3	32,2	35,2	34,1
7bm	Miera zamestnanosti mladých osôb – muži	%	2002	48,9	50,1	46,8	36,0	57,2	64,5	47,1	58,4	56,0	58,6	39,3	65,1	41,3	67,3	50,5	51,5
8at	Miera nezamestnanosti – celkom	%	2002	8,8	7,7	8,4	7,3	7,3	4,6	8,6	9,5	10,0	11,3	8,8	4,3	9,0	3,9	12,6	13,6
8af	Miera nezamestnanosti – ženy	%	2002	9,8	8,7	9,9	8,2	9,0	4,7	8,4	8,9	15,0	16,4	10,0	4,0	12,2	4,9	11,4	13,4
8am	Miera nezamestnanosti – muži	%	2002	8,0	6,9	7,3	6,6	6,0	4,4	8,7	10,1	6,6	8,0	7,7	4,6	7,0	3,0	13,6	13,7
8bt	Miera dlhodobej nezamestnanosti – celkom	%	2002	3,8	3,0	3,5	3,5	3,7	0,9	4,0	4,8	5,1	3,9	2,8	1,3	5,3	0,8	5,8	7,0
8bf	Miera dlhodobej nezamestnanosti – ženy	%	2002	4,5	3,6	4,4	4,1	4,5	0,9	4,1	3,8	8,3	6,3	3,3	0,7	7,2	1,2	5,0	6,9
8bm	Miera dlhodobej nezamestnanosti – muži	%	2002	3,3	2,6	2,9	3,1	2,9	0,8	3,9	5,7	3,0	2,3	2,2	1,7	4,1	0,5	6,5	7,2
9	Výdaje na sociálnu ochranu v percentách HDP	%	2001	:	27,5	27,4	27,5	:	29,5	29,8	:	27,2	20,1	30,0	14,6	25,6	:	:	:
10	Starobné a pozostalostné dôchodky ako percento celkových sociálnych dávok	%	2001	:	46,1	46,4	43,7	:	38,0	42,5	:	51,3	45,3	43,7	24,8	62,3	:	:	:
11	Verejné výdaje na aktívne opatrenia politiky trhu práce (LMP) ako percento HDP	%	2001	:	0,663	:	0,952	:	1,624	0,887	:	0,264	0,658	0,873	0,710	0,509	:	:	:
12	Nerovnosť rozdeľovania príjmov	pomer	2001	4,4s	4,4s	4,4s	4,0	3,4	3,0	3,6	6,1	5,7	5,5	4,0	4,5	4,8	4,4	5,5	4,9
13at	Miera rizika chudoby pred sociálnymi transfermi – celkom	%	2001	24s	24s	22s	23	18	29	21	25	23	23	24	30	22	18	24	24
13af	Miera rizika chudoby pred sociálnymi transfermi – ženy	%	2001	25s	25s	23s	25	19	:	23	26	24	25	24	32	23	20	25	24
13am	Miera rizika chudoby pred sociálnymi transfermi – muži	%	2001	23s	22s	21s	21	18	:	20	25	21	22	23	29	21	17	24	24
13bt	Miera rizika chudoby po sociálnych transferoch – celkom	%	2001	15s	15s	15s	13	8	10	11	18	20	19	15	21	19	16	16	17
13bf	Miera rizika chudoby po sociálnych transferoch – ženy	%	2001	17s	17s	16s	15	8	:	12	19	22	20	16	23	20	18	16	17
13bm	Miera rizika chudoby po sociálnych transferoch – muži	%	2001	14s	14s	14s	12	7	:	10	17	19	17	15	20	19	15	16	17
14at	Ľudia vo veku 18 – 59 rokov žijúci v domácnostiach nezamestnaných – celkom	%	2003	10,1e	9,6e	9,4e	14,4	7,7	:	10,0p	10,9	9,0	7,2	10,4p	8,5p	9,7	5,2	8,7	7,4
14af	Ľudia vo veku 18 – 59 rokov žijúci v domácnostiach nezamestnaných – ženy	%	2003	11,3e	10,8e	10,4e	16,2	9,7	:	10,7p	10,5	11,4	7,8	11,4p	9,8p	11,3	6,1	8,6	7,4
14am	Ľudia vo veku 18 – 59 rokov žijúci v domácnostiach nezamestnaných – muži	%	2003	8,9e	8,4e	8,3e	12,7	5,8	:	9,4p	11,3	6,4	6,5	9,3p	7,3p	8,2	4,3	8,9	7,4
14b	Deti vo veku 0 – 17 rokov žijúce v domácnostiach nezamestnaných	%	2003	9,6e	9,8e	8,1e	13,9	8,4	:	9,3p	9,0	4,5	6,1	9,3p	10,8p	7,0	3,4	7,2	6,1
15af	Percento žien zastúpených v jediných/dolných snemovniach národných/federálnych parlamentov	%	11/2003	21,4i	25,8i	24,6i	35,3	17,0	38,0	32,2	18,8	8,7	28,3	12,2	13,3	11,5	10,7	21,0	10,6
15bf	Percento žien zastúpených v Európskom parlamente	%	01/2004	-	31,0i	31,5i	40,0	-	37,5	37,4	-	16,0	32,8	43,7	33,3	11,5	-	-	-
16	Rozdiel v odmeňovaní medzi mužmi a ženami v hrubej forme	%	2001	:	16s	:	12	26	15	21	24	18	17	14	17	6	26	16	16
17af	Očakávaná dĺžka života pri narodení – ženy	roky	2001	:	81,6	81,8	80,1	78,6	79,3	81,0	76,4	80,7	82,9	82,9	79,6	82,8	81,0	76,6	77,4
17am	Očakávaná dĺžka života pri narodení – muži	roky	2001	:	75,5	75,4	74,5	72,1	74,7	75,0	64,9	75,4	75,6	75,5	74,6	76,1	76,1	65,2	65,9
17bf	Očakávaná dĺžka života bez zdravotného postihnutia pri narodení – ženy	roky	1996	:	66	:	69	:	62	69	:	70	68	63	67	70	:	:	:
17bm	Očakávaná dĺžka života bez zdravotného postihnutia pri narodení – muži	roky	1996	:	63	:	65	:	62	63	:	67	65	60	64	67	:	:	:
18at	Vážne pracovné úrazy – celkom	indexové body (1998 = 100)	2001	94p	94p	92p	83	91	82	88	132	86	106	98	105	92	112	116	85
18af	Vážne pracovné úrazy – ženy	indexové body (1998 = 100)	2001	100p	100p	98p	88	97	88	94	181	77	110	110	173	88	123	:	87
18am	Vážne pracovné úrazy – muži	indexové body (1998 = 100)	2001	93p	93p	92p	84	89	83	89	120	89	108	94	91	96	100	:	87
18b	Smrteľné pracovné úrazy	indexové body (1998 = 100)	2001	80p	79p	77p	124	96	55	65	78	78	81	79	43	62	62i	140	105

Sociálna situácia v Európskej únii v roku 2004 | Prehľad

LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	Kľúčový ukazovateľ	Č.
20,9	22,4	18,2	20,3	22,8	18,4	24,7	21,0	16,5	22,9	26,5	23,7e	24,9	20,6	:	Miera demografickej závislosti	3
5,9	0,3	4,8e	1,7	3,2	-0,3	6,8	1,1	0,2	1,0	3,5	2,1e	0,0	-0,1	1,4e	Hrubá miera čistej migrácie	4
69,8	85,7	39,0	73,3	85,0	88,1	43,7	90,0	94,0	86,2	86,7	77,2p	77,5	75,3	:	Úroveň dosiahnutého vzdelania u mladých osôb – celkom	5t
65,5	85,8	42,2	76,7	84,4	91,3	52,0	92,3	95,3	90,4	88,3	78,5p	80,2	77,3	:	Úroveň dosiahnutého vzdelania u mladých osôb – ženy	5f
74,0	85,5	36,1	70,0	85,6	84,8	35,4	87,9	92,6	81,9	85,2	75,9p	75,0	73,1	:	Úroveň dosiahnutého vzdelania u mladých osôb – muži	5m
7,7	3,3	4,4	16,4	7,5	4,3	2,9	9,1	9,0	18,9	18,4	22,3	1,3	1,1	:	Celoživotné vzdelávanie – celkom	6t
6,4	3,7	3,8	15,9	7,4	4,7	3,3	9,4	9,4	21,4	21,2	26,3	1,3	1,0	:	Celoživotné vzdelávanie – ženy	6f
8,9	2,9	4,9	16,9	7,6	3,9	2,4	8,8	8,7	16,5	15,7	18,6	1,4	1,2	:	Celoživotné vzdelávanie – muži	6m
63,7	56,6	54,5	74,4	69,3	51,5	68,2	63,4	56,8	68,1	73,6	71,7	50,6	57,6	45,6	Miera zamestnanosti – celkom	7at
51,6	50,0	33,6	66,2	63,1	46,2	60,8	58,6	51,4	66,2	72,2	65,3	47,5	51,8	25,5	Miera zamestnanosti – ženy	7af
75,6	63,5	75,3	82,4	75,7	56,9	75,9	68,2	62,4	70,0	74,9	78,0	53,7	63,6	65,5	Miera zamestnanosti – muži	7am
28,3	26,6	30,3	42,3	30,0	26,1	50,9	24,5	22,8	47,8	68,0	53,5	27,0	37,3	33,8	Miera nezamestnanosti – celkom	7by
18,6	18,5	11,8	29,9	20,9	18,9	41,9	14,2	9,5	47,2	65,6	44,7	18,2	32,6	21,0	Miera nezamestnanosti – ženy	7bf
37,9	36,7	50,4	54,6	39,8	34,5	61,2	35,4	39,1	48,5	70,4	62,6	37,0	42,7	47,3	Miera nezamestnanosti – muži	7bm
2,8	5,6	7,4	2,7	4,3	19,8	5,1	6,1	18,7	9,1	4,9	5,1	17,8	7,5	10,3	Miera nezamestnanosti – celkom	8at
3,9	5,1	9,5	3,0	4,5	20,7	6,1	6,5	18,9	9,1	4,6	4,5	17,0	7,1	9,4	Miera nezamestnanosti – ženy	8af
2,1	6,0	6,5	2,5	4,1	19,0	4,2	5,8	18,6	9,1	5,3	5,6	18,5	7,8	10,7	Miera nezamestnanosti – muži	8am
0,8	2,4	3,2	0,7	0,8	10,9	1,8	3,3	12,1	2,3	1,0	1,1	11,9	3,8	3,2	Miera dlhodobej nezamestnanosti – celkom	8bt
1,0	2,1	2,4	0,8	1,1	12,3	2,2	3,4	12,5	2,0	0,8	0,7	11,5	3,7	3,6	Miera dlhodobej nezamestnanosti – ženy	8bf
0,6	2,7	3,4	0,6	0,6	9,7	1,4	3,3	11,7	2,5	1,2	1,4	12,3	3,8	3,0	Miera dlhodobej nezamestnanosti – muži	8bm
21,2	19,9	18,3	27,6	28,4	:	23,9	25,6	19,1	25,8	31,3	27,2	:	:	:	Výdaje na sociálnu ochranu v percentách HDP	9
39,4	42,6	53,8	41,8	49,5	:	45,7	45,5	39,8	36,6	39,0	46,5	:	:	:	Starobné a pozostalostné dôchodky ako percento celkových sociálnych dávok	10
:	:	:	0,920	0,423	:	0,248	:	:	0,692	1,341	0,073	:	:	:	Verejné výdaje na aktívne opatrenia politiky trhu práce (LMP) ako percento HDP	11
3,8	3,4	4,5	3,8	3,5	4,5	6,5	3,2	5,4p	3,5	3,4	4,9	3,8	4,6	11,2	Nerovnosť rozdeľovania príjmov	12
23	20	21	21	22	30	24	17	28p	19	17	29	19	22	29	Miera rizika chudoby pred sociálnymi transfermi – celkom	13at
23	21	21	21	25	30	24	18	27p	20	:	32	20	23	31	Miera rizika chudoby pred sociálnymi transfermi – ženy	13af
24	20	21	21	19	31	25	17	28p	17	:	26	18	22	28	Miera rizika chudoby pred sociálnymi transfermi – muži	13am
12	10	15	11	12	15	20	11	21p	11	9	17	16	17	25	Miera rizika chudoby po sociálnych transferoch – celkom	13bt
13	10	15	11	14	15	20	12	21p	14	:	19	17	17	26	Miera rizika chudoby po sociálnych transferoch – ženy	13bf
12	10	15	12	9	16	20	10	21p	9	:	15	14	17	25	Miera rizika chudoby po sociálnych transferoch – muži	13bm
6,3p	11,6b	7,9	8,1	7,5p	14,8p	5,3	8,7	10,1	:	:	10,9	15,3	11,1	:	Ľudia vo veku 18 – 59 rokov žijúci v domácnostiach nezamestnaných – celkom	14at
7,0p	12,2b	9,7	9,5	8,7p	15,9p	6,0	9,6	10,9	:	:	12,9	15,8	12,4	:	Ľudia vo veku 18 – 59 rokov žijúci v domácnostiach nezamestnaných – ženy	14af
5,6p	10,9b	6,2	6,9	6,3p	13,7p	4,6	7,8	9,3	:	:	8,9	14,7	9,8	:	Ľudia vo veku 18 – 59 rokov žijúci v domácnostiach nezamestnaných – muži	14am
2,8p	12,6b	8,0	7,2	4,4p	:	5,1	4,0	11,8	:	:	17,0	16,6	10,2	:	Deti vo veku 0 – 17 rokov žijúce v domácnostiach nezamestnaných	14b
16,7	9,8	7,7	36,7	33,9	20,2	19,1	12,2	19,3	37,5	45,3	17,9	26,3	10,7	4,4	Percento žien zastúpených v jediných/dolných snemovniach národných/federálnych parlamentov	15af
33,3	-	-	29,0	38,1	-	28,0	-	-	43,8	40,9	24,1	-	-	-	Percento žien zastúpených v Európskom parlamente	15bf
18	19	10	19	20	15	10	11	20	17	18	21	:	18	:	Rozdiel v odmeňovaní medzi mužmi a ženami v hrubej forme	16
80,8	76,4	81,1	80,7	81,7	78,3	80,3	80,3	77,8	81,5	82,1	80,2	75,3	74,8	71,0	Očakávaná dĺžka života pri narodení – ženy	17af
75,3	68,1	76,4	75,8	75,9	70,2	73,6	72,3	69,6	74,6	77,6	75,5	68,5	67,7	66,4	Očakávaná dĺžka života pri narodení – muži	17am
64	:	:	63	66	:	61	:	:	59	:	62	:	:	:	Očakávaná dĺžka života bez zdravotného postihnutia pri narodení – ženy	17bf
61	:	:	63	62	:	59	:	:	56	:	61	:	:	:	Očakávaná dĺžka života bez zdravotného postihnutia pri narodení – muži	17bm
97	86	99	92	83	78	88	94	84	87b	113	110	87	113	90	Vážne pracovné úrazy – celkom	18at
101	90	89	:	73	:	87	95	83	87b	106	111	:	112	:	Vážne pracovné úrazy – ženy	18af
98	85	101	:	86	:	89	92	84	87b	116	108	:	117	:	Vážne pracovné úrazy – muži	18am
37i	71	48i	79	94	92	104	105	71	98b	105	92	100	97	92	Smrteľné pracovné úrazy	18b

Prehľad | Sociálna situácia v Európskej únii v roku 2004

Poznámky ku kľúčovým ukazovateľom

- 3 Celkovo v EÚ-25 zodpovedal v roku 2003 počet osôb vo veku 65 a viac rokov 24,1 % populácie v aktívnom veku (15 – 64 rokov).
- 4 Rozdiel medzi zmenou populácie a prirodzeným prírastkom pre EÚ-25 bol v roku 2002 +2,8 % na 1 000 obyvateľov (viac imigrantov).
- 5t V roku 2002 76,6 % obyvateľstva EÚ-25 malo dokončené ~~aspoň vyššie stredoškolské~~ vzdelanie (bakalársky titul, absolventský diplom, výučný list atď.).
- 6t V EÚ-25 sa v roku 2002 8,0 % populácie vo veku 25 – 64 rokov zúčastnilo vzdelávania a odborného ~~výcviku počas štyroch týždňov~~ pred zisťovaním.
- 7at V roku 2002 bolo 62,9 % populácie EÚ-25 vo veku 15 – 64 rokov zamestnaných.
- 7bt V roku 2002 bolo 38,7 % populácie EÚ-25 vo veku 55 – 64 rokov zamestnaných.
- 8at V roku 2002 8,8 % aktívneho obyvateľstva EÚ-25 (t. j. pracovných síl, teda osôb vo veku 15 – 74 rokov, ktoré hľadajú prácu) bolo nezamestnaných.
- 8bt V roku 2002 3,8 % aktívneho obyvateľstva EÚ-25 (t. j. pracovných síl, teda osôb vo veku 15 – 74 rokov, ktoré hľadajú prácu) bolo nezamestnaných najmenej jeden rok.
- 9 V roku 2001 výdaje na sociálnu ochranu v EÚ-15 predstavovali 27,5 % hrubého domáceho produktu (HDP).
- 10 V roku 2001 starobné a pozostalostné dôchodky v EÚ-15 predstavovali najväčšiu ~~položku výdavkov~~ na sociálnu ochranu (46,1 % z celkových dávok v roku 2001).
- 11 V roku 2001 verejné výdaje na aktívne opatrenia politiky trhu práce v EÚ-15 predstavovali 0,663 % hrubého domáceho produktu (HDP).
- 12 Ako vážený priemer ~~populácie členských štátov~~ EÚ-25 v roku 2001 horných 20 % (s najvyššími príjmami) populácie členského štátu malo 4,4-krát ~~vyššie~~ príjmy než spodných 20 % (najchudobnejších) ~~populácie členského štátu~~.
- 13at V roku 2001 by pred sociálnymi transfermi v EÚ-25 24 % populácie žilo pod prahom rizika chudoby, ktorý je stanovený ako 60 % národného stredového vyrovnaného disponibilného príjmu (po sociálnych transferoch). Starobné a pozostalostné dôchodky sa počítajú ako príjem pred transfermi a nie ako sociálne transfery.
- 13bt V roku 2001 po sociálnych transferoch v EÚ-25 15 % populácie skutočne žilo pod prahom rizika chudoby, ktorý je stanovený ako 60 % národného stredového vyrovnaného disponibilného príjmu (po sociálnych transferoch).
- 14at V EÚ-25 10,1 % populácie vo veku 18 – 59 rokov žilo v roku 2003 v domácnostiach, kde nikto nepracoval. ~~Študenti~~ vo veku 18 – 24 rokov, ktorí žijú v domácnostiach tvorených výhradne ~~študentmi~~ rovnakej vekovej skupiny, nie sú započítaní ani do čitateľa a ani do menovateľa.
- 14b V roku 2003 9,6 % detí vo veku 0 – 17 v krajinách EÚ-25 žilo v domácnostiach, kde nikto nepracoval.
- 15af Vo ~~Švédsku~~ bolo v novembri 2003 45,3 % kresiel (predseda a poslanci) v jedinej či dolnej snemovni národného alebo federálneho parlamentu (jediná komora národného parlamentu v ~~prípade Švédska~~) obsadených ženami.
- 15bf V januári 2004 bolo 40,9 % kresiel ~~patríacich Švédsku~~ v Európskom parlamente obsadených ženami.
- 16 V roku 2001 priemerné hrubé hodinové ~~zárobky žien boli~~ v EÚ-15 o 18 % ~~nížšie než~~ priemerné hrubé zárobky mužov. Populácia zahŕňa ~~všetkých platených~~ zamestnancov vo veku 16 – 64 rokov, ktorí pracujú 15 a viac hodín týždenne.
- 17a Priemerný počet rokov, ktorých sa novo narodený chlapec/dievča môžu dožiť, ak budú po celý čas svojho života vystavení podmienkam úmrtnosti platným v roku 2001 (vekovo ~~špeciálna~~ pravdepodobnosť úmrtia), bola v EÚ-15 81,6/75,5 rokov.
- 17b V priemere by sa občan krajín EÚ-15 mužského/ženského pohlavia mal dožiť 66/63 rokov bez zdravotného postihnutia (údaje z roku 1996).
- 18at V EÚ-25 bolo o 6 % menej závažných pracovných úrazov (ktorých následkom bola viac než trojdenná pracovná neschopnosť) na 100 000 zamestnaných osôb v roku 2001 než v roku 1998.
- 18b V EÚ-25 bolo o 20 % menej smrteľných pracovných úrazov na 100 000 zamestnaných osôb v roku 2001 než v roku 1998.

Príloha č. 3: Symboly, kódy krajín a zoskupení krajín, ďalšie skratky a akronymy

Symboly

Symboly používané v tabuľkách

Špeciálne hodnoty sú značky, ktoré nahradzujú skutočné údaje:

- : „nie je k dispozícii“
- 0 „použitá menej než polovica jednotky“
- „nehodí sa“ alebo „reálna nula“, či „implicitná nula“

Značky sú kódy pridávané k údajom a definujúce zvláštne vlastnosti:

- b „prerušenie rady (pozri vysvetlivky)“
- e „odhadovaná hodnota“
- f „prognóza“
- i „viac informácií je obsiahnutých v poznámke na konci tabuľky (hlavná prezentácia)“
- p „dočasná hodnota“
- r „revidovaná hodnota“
- s „odhad Eurostat“
- u „nespoľahlivé alebo neisté údaje (pozri vysvetlivky)“

Ostatné symboly

- % percentá

Kódy krajín a zoskupení krajín

Kódy krajín

AT	Rakúsko	BE	Belgicko	BG	Bulharsko	CY	Cyprus
CZ	Česká republika	DE	Nemecko	DK	Dánsko	EE	Estónsko
EL	Grécko	ES	Španielsko	FI	Fínsko	FR	Francúzsko
HU	Maďarsko	IE	Írsko	IT	Taliansko	LU	Luxembursko
LV	Lotyšsko	LT	Litva	MT	Malta	NL	Holandsko
PL	Poľsko	PT	Portugalsko	RO	Rumunsko	SE	Švédsko
SI	Slovinsko	SK	Slovensko	TR	Turecko	UK	Veľká Británia

Prehľad | Sociálna situácia v Európskej únii v roku 2004

Zoskupenia krajín

EÚ-25	25 členských štátov Európskej únie od 1. 5. 2004: BE, CZ, DK, DE, EE, EL, ES, FR, IE, IT, CY, LV, LT, LU, HU, MT, NL, AT, PL, PT, SI, SK, FI, SE a UK
EÚ-15	15 členských štátov Európskej únie do 30. 4. 2004: BE, DK, DE, EL, ES, FR, IE, IT, LU, NL, AT, PT, FI, SE a UK
Eurozóna	Zóna EUR, ktorej sa zúčastňuje 11 krajín (BE, DE, ES, FR, IE, IT, LU, NL, AT, PT a FI) do 31. 12. 2000 a 12 krajín od 1. 1. 2001 (vyššie uvedených 11 a EL).

Staré alebo pôvodné členské štáty sú členskými štátmi EÚ-15.

Nové členské štáty sú Cyprus, Česká republika, Estónsko, Maďarsko, Lotyšsko, Litva, Malta, Poľsko, Slovensko a Slovinsko.

Kandidátske krajiny v tejto publikácii znamenajú Bulharsko, Rumunsko a Turecko

Južné členské štáty sú Grécko, Španielsko, Taliansko a Portugalsko.

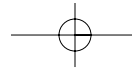
Severské členské štáty sú Dánsko, Fínsko a Švédsko.

Krajiny Beneluxu sú Belgicko, Holandsko a Luxembursko.

Pobaltské štáty sú Estónsko, Lotyšsko a Litva.

Často skratky a akronymy

EÚ	Európska únia	Eurostat	Štatistický úrad Európskych spoločenstiev (Statistical Office of the European Communities)
HDP	Hrubý domáci produkt	ILO	Medzinárodná organizácia práce (International Labour Organization)
LMP	Politika trhu práce	NACE Rev. 1	Štatistická klasifikácia ekonomických aktivít v Európskom spoločenstve
PPS	Štandardy kúpnej sily		

Európska komisia

Sociálna situácia v Európskej únii v roku 2004 — Prehľad

Luxemburg: Úrad pre vydávanie úradných publikácií Európskych spoločenstiev

2005 — 46 s. — 29,7 x 21 cm

ISBN 92-894-9019-5

